

PARTIS SPECIALIS
LIBER I.DE
NATURA ET INDOLE
RERUM PUBLICARUM
ET IMPERII CIVILIS.

CAP. I.

DE ORIGINE IMPERIORUM
CIVILIVM.

§. I.

espublicas ad *bonum* quidem re-
ferri debere, sed *extraordina-*
rium, (a) h. e. quod liberat
homines a quodam malo, quod
in hoc corrupto statu alias eis
imminet, nemo negabit, qui saltem finem
earum & genesin considerat.

§. II.

a) *Extraordinarium* bonum præsupponit statum cor-
ruptum, & sic malum inde proveniens tollere satagit, quo
sensu febricitanti medicamenta sunt bona, quæ sano
minus salutaria sunt. Huc retuli respublicas, quia fi-
nis earum est, ut malum ab aliis hominibus immi-
nens eo fortius retundatur, securitas firmetur, & le-
gum naturalium veneratio eo rectius observetur. Osten-
derunt iam post HOBBIUM plurimi, statum natu-
ralem esse turbidum, inquietum, minus securum, &
raro pacificum; & sic non aptius medium, securitatem
conciliandi, fuisse, quam introductionem rerum pu-
bli-

§. II. Ex quo fluit, in statu integritatis respublicas non fuisse constitutas, (b) quippe perfectioni huius status in totum repugnantes.

blicarum. Præsupponit itaque respublica homines imperfectos, ad turbas pronos, & sic ex necessitate *hypothetica*, scil. propter statum corruptum, imperia sunt introducta, ut essent frenum impiorum, & tutela proborum. Optime itaque hac de re iudicat IOANNES BARCLAVVS in *Argen. lib. 1. c. 15.* inquit: *Si contineri sua sponte intra fines iustitiæ posset genus humanum, tunc in pari omnium pietate, non superuacua modo, sed iniusta essent imperia, quæ ciues iam sponte æquissimos ad inutilem seruitutem adigerent.*

b) Contrarium plures statuunt, vt VALENTIN. ALBERTI in *compend. iur. N. p. 2. c. 14. p. 209.* & BOECLER. ad *Grot. lib. 1. c. 3. vbi p. 200.* ita differit: *Si primæuam naturæ sanctitatem retinisset homo, non minus tamen imperio & imperandi parendique ordine usus esset, quam societate, quam sine tali ordine homine indigna esset. Ordo imperandi & parendi diuinum & pulcherrimum institutum, omni naturæ rationali ita destinatum est, vt societas & multiplicatio sine eo cogitari nequeat. Hoc ordine nec cælestes spiritus carent &c. Verum si recte causas finales & impulsivas rerumpublicarum, & indolem earum percurrimus, aliud dicendum est. Fac, metum esse causam rerumpublicarum, nullus certe metus in statu integritatis superfuit. Fac, indigentiam ansam dedisse, vt civitates conderentur; nam & hæc quoque cessauit in statu integritatis. Fac, finem primarium esse, vt hominum malitia coercerentur, nulla certe malitia in hoc statu fuisset metuenda, & sic nec legibus coercenda. Fac denique, hominem etiam natura fuisse *socialem*; nam de eo non quæritur, sed utrum propterea societas *civilis*, quæ imperio & subiectione fundatur, inde appetatur? potissimum in quæstione*

§. III. Neque etiam argumentum vniuersale quod singulos homines ex iure naturæ deduci potest, quod homines omnes obligaret sub *absoluta necessitate* ad societatem civilem ineundam, (c) quamuis ius naturæ eidem valde faueat, maxime si aliter pax haberi non possit.

§. IV.

stione est, quam merito negamus. Iam vero omnis respublica consistit in *imperio* seu *vi coactiua*, quæ longe adfuit ab eo statu, vbi nulla fuisset malitia, & sic sponte omnia quilibet, quæ sui sunt officii, fecisset. Neque admitto distinctionem inter imperium *coactiuum* & *directiuum*; nam imperium *directiuum* est *σιδροβουλοσ*, imo *directio* in dirigente semper supponit imperfectionem, quæ adfuit in statu integritatis. Neque obstat, imperium Dei dari in angelos; nam hoc frustra obiicitur, quia de imperio humano quæstio est inter homines; sed Angelorum & Dei differentia est pet se insignis.

- c) Huc tamen inclinât BOECLERVS c. l. p. 198. Equidem negari nequit, societates civiles multum conducere ad pacem & concordiam inter homines seruandam; verum de hoc non est quæstio, quin potius illud queritur, an respublicæ sint *unicum* medium ad pacem consequendam, ita vt absque ea non possit vinculum humani generis, saltem inter quosdam, subsistere? Etenim iam demonstrauit CONRING. in tr. de civili prudent. c. 6. p. 81. quod aliquando etiam extra civilem societatem feliciter viuere liceat. Virtus & pietas non est adstricta ad civilem societatem sed ubicunque exerceri potest. Adde, quod sæpe impediti possit veræ pietatis cultu in ciuitate, dum quis tyrannorum insidias metuere debet. Quod si præcepta fuisset *societas civilis*, sine dubio Patriarchiæ male fecissent,

§. IV. Sed quod nonnulli asserunt, quod etiam homo a natura ad societatem civilem feratur, adeo ut natura sit *causa principalis* ineundæ ciuitatis, (d) admitti nequit; cum si recte natura hominis examinetur, illa plura suppedit argumenta, quibus *contrarium* ostendi potest.

§. V.

sent, quod non statim in ciuitates coiussent, id quod tamen factum non legimus. Seorsim suas res habere: aliquando sub rebus publicis vivere; aliquando non; quin reges vicinos cum ABRAHAMO & ISAA-
CO pactum & fœdus iniisse mutux defensionis & fecuritatâ causâ legimus.

d) Agnouit hunc errorem HOBBSIUS de ciue c. 1. §. 2. ortumque illum esse docet ex nimis leui naturæ humanæ contemplatione. Idque satis euidens est; quod enim homo aliquando ad societatem hanc vel illam rapiatur, id non ex eo est, quod aliter fieri non possit, sed *ex accidenti*, scilicet vt concupiscentias suas eo rectius in aliorum consortio explere possit. Vel enim *voluptatis* explendæ, vel *lucri* vel denique *dominandi* gratia reuera societas expetitur; adeo enim corruptus est homo, vt semper propter se alios querat, non propter alios primario. Quando ergo homo a natura rapi ad societatem dicitur, hoc eo sensu admitti potest, quod corrupta appetat societatem tanquam medium, per quod vel cupiditatibus satisfacere, vel aliis dominari, vel lucrum ab aliis querere possit, adeoque conclusio inde prona est, hominem a natura ad societatem ferri, non *propter bonum pacis*, quod dissentientes volunt, sed *propter malum finem*. Ast talis instinctus ad societatem est magis ineptus ad veram societatem, quæ in *vnione animorum* consistit. Iam autem iudice CICERONE lib. 1. ad Q. Fratr. epist. 1. *diffici-*

§. V. Quin ipsa ciuitatum plerarumque facies ostendit, subditos sæpe vinculum illud rumpere, turbare pacem ciuilem, (e) & quæ-

le est ea, que commodis, vtilitate & prope natura diuersa sunt, voluntate coniungere. Deinde si vel maxime supponatur, hominem a natura ferri ad societatem, non tamen inde concludi potest, (obseruante CONRINGIO de prud. ciu. c. 6.) cum etiam ad societates ciuiles rapi, cum societates simplices huic appetitui sufficiunt, & quando homo $\zeta\omega\sigma\ \pi\omicron\lambda\iota\tau\iota\kappa\iota$ vocatur, hoc eo sensu fieri videtur, quod homini in sit quædam aptitudo, vt per culturam & disciplinam preparari possit ad societates ciuiles, vel, vt CONRINGIUS ait, vt quidem ciuilis societas hominibus conveniat, non per se tamen, sed ex accidente, posteaquam scilicet ab antiqua & naturali sanctimonia mores ita discessere, et tuto aut bene extra ciuitatem non possis degere. Examinemus infantes; quanta cultura & disciplina indigent, vt in spem patriæ educantur: tolle eandem, & ineptissimum societatis ciuilis subiectum habebis. Non inepte LIVIUS lib. 2. cap. 43. in f. Excellentibus ingenis citius defuerit ars, qua ciuem regnant, quam qua hostem superent. Nam, vt iudicat IOVIAN. PONTAN. hist. lib. 1. pœnitet populos præsentis semper imperii, gaudent nouis rebus, futura in expectationem habent, leuitas illis dux est atque autor ad postrema quavis flagitia. Vere admodum SENECA lib. 1. de clement. c. 17. nullum animal est morosius, nullum maiori arte tractandum, quam homo.

e) Homo a natura est animal ad turbas aptum natum; quomodo ergo a natura posset dici aptum natum ad pacem ciuilem colendam, cum ne quidem colat pacem communem inter homines laxiori vinculo constrictas? Manent enim in hoc vinculo æquales, sed in ciuili adest vinculum arctius inæquale, multis modis ferocia huma-

quæuis contra salutem publicam audere, ut vel grauissimæ haud sufficiant poenæ, ad homines continendos in societatis ciuilibus vinculo.

§. VI.

humanæ aduersum, ut proinde non mirandum sit, tot turbatores in rebus publicis reperiri. Infatiabilis cupido, aliis vel dominandi, vel alios decipiendi, & omnia ad se rapiendi non deponitur in societate ciuili, sed tantum arctioribus poenis constringitur. Supra iam dictum, homines specie inter se diuersos: alius appetit hoc, alius illud. Manet in statu ciuili magna hominum quoad voluntatem contrarietas, propter quam ægre sociantur. Denique licet de quibusdam populis historia referant, quod ad seruiendum prouisi & quasi nati sint, id ipsum tamen haud vniuersale, est, cum potius plerique a natura imperium aliorum in se ægre ferant, libertatem magis appetant, & sic imperium ciuile, ut iugum aliquod libertati naturali aduersum, intueantur. Magis certo homo natura fertur ad libertatem, quam ad subeundum imperium ciuile. Eleganter hoc illustrauit XENOPHON in cyropæd. lib. 1. statim ab initio, ubi ita inquit: *Accidit aliquando nobis ad animum, quot populares administrationes ab iis, qui aliter potius, quam in populari reipublica statu degere uellent, euerse, quot item vel singulorum vel paucorum principatus a plebeiis sublatis sint: quotque regnum inuadere conati, partim perquam celeriter imperio sint deiectioni, partim ut uiri sapientes & felices in admiratione sint, quantocumque tandem spatio temporis principatum retinuisent. Quin & plerosque uidebamur animadvertisse, qui domi suæ familiam alii maiorem, alii sane modicam alerent, quum tamen iidem domini etiam perpaucos illos magnopere sibi obsequentes habere non possent. Præterea ueniebat in mentem, nobis ut bubulcis in boues, sic equariis in equos, adeoque omnibus*

§. VI. Neque rem conficiunt, qui societatum simplicium necessarium consequens societatem civilem fuisse arbitrantur; (f) nam id

bus, quos pastores dicimus, illæ in animalia, quibus præsent, non abs re videri imperium esse. At vero videre videbamur, greges hos omnes lubentius posterioribus suis parere, quam homines magistratibus. Pergunt enim greges, quocumque pastores dirigunt, atque ut in locis pastum quarunt, in quæ illi loca eos immittunt: sic ab iis abstinent, a quibus arcentur. Quin etiam fructibus, qui ex eis proveniunt, uti pastores pro libitu fiunt: nec unquam accepimus, ullum gregem adversus pastores coiuisse, quo vel minus eis pareret vel eos uti fructu non permetteret. Imo quibusvis aliis infestiores sunt greges, quam iis, qui & imperiorum in eos habent, & emolumenta ex eis capiunt, quum homines in nullos maiori coeant impetu, quam quos in se regnum affectare sentiunt. Hæc quum apud animum expendere, ita de his arbitramur, ut homini nato facilius existimaremus esse quibusvis animantibus aliis, quam hominibus imperare.

f) Plerique politici originem civitatum ita referunt, prout CICERO lib. 1. de offic. c. 17. illam describit his verbis: cum hoc sit natura commune omnium animalium ut habeant libidinem procreandi, prima societas in ipso coniugio est, proxima in liberis, deinde una domus, communia omnia. Inde autem est principium urbis & quasi seminarium reipubl., sequuntur fratrum coniunctiones, post consobrinorum sobrinorumque, qui cum una domo iam capi non possint, in alias domos, tanquam in colonias, exeunt. Sequuntur connubia & affinitates, ex quibus etiam plures propinqui. Quæ propagatio & soboles origo est rerumpubl. Sed hæc finguntur, non probantur. Nam hoc supponit, (α) liberos matrimonia nova ineuntes semper sedes suas collocasse iuxta parent-

id quidem mente concipiunt, sed necessitatem consequentiæ non probant; neque enim præcise necesse fuit, vt homines, qui tandem in aliquot familias coaluere, inter se societatem civilem inirent, cum singulæ familiæ separatas suas rationes habere poterint.

§. VII. Multo minus vero indigentia humane (g) adscribi origo regnorum potest: quam-

parentum habitationem, in quo iis contradicit historia sacra; (β) necessarium consequens plurium familiarum esse civile imperium, quod ostendi nequit, cum singulæ familiæ suas rationes separatas habere poterint, & (γ) si vel maxime inde quoddam esset ortum imperium, tamen opus fuisset pacto aliquo præcedente, mediante quo se alterius subiecissent dominio & imperio, adeoque ex pacto, non vero ex consequentia necessaria esset deducendum imperium; pactum autem tale an interuenerit, in facto consistit, nec præsumitur, & ordinarie, qua ratione primitus initum fuerit non ostenditur. Interim inficias non eo, primos patresfamilias in familia sua quoddam imperium exercuisse, ceu PLATO de LL. lib. 3. ait: *Ex eo, quod principium ex patre matreque sumserunt, quos quidem quasi aues secuti gregem unum conficiunt, patris voluntate pro lege utentes, & regno omnium iustissimo gubernati: tamen imperium aliquod civile inde exstruere & structuram reipublicæ formare velle, id quidem est, quod ostendi nequit.*

g) Id quidem vulgo dicitur, in ciuitatibus omnium rerum abundantiam obtineri posse, quod nec a vero alienum est, si ciuitatum plerarumque intuemur rationes. Sed id rursus in quæstione est, an propterea inde prima origo petenda? & an tanta extra societates civiles

quamuis quidam id statuunt ex eo, quod regna condita dicantur iure gentium; L. 5. D. de l. & l. ius gentium autem maxime ex indigentia ortum traxerit, §. 2. l. de l. N. G. & C. cum natura hominis paucis contenta, & extra ciuitates quoque, quantum sufficiat, quæri possit.

§. VIII. Recentiorum sententia, quam HOBBSIVS primum exposuisse, & PVFENDORFFIVS plenius excoluisse videtur, maiorem præ se fert probabilitatis speciem, dum originem ciuitatum collocant in *mutuo metu*, quo homines inducti in societates ciuiles abierunt, vt præsidia sibi circumponerent contra mala, quæ homini ab homine imminet in *statu naturali*. (h)

§. IX.

hominem premit indigentia, vt non habeat vnde vivat, vt necessario propter hanc causam in societates ciuiles abire debuerit? quod merito negatur.

- b) HOBBSIVS de ciue c. 1. & §. hanc sententiam plenius exponit. (1) Præsupponit, statum naturalem esse bellum omnium contra omnes: (2.) leges naturales ad hæc mala auerruncanda non sufficere: (3.) interim securitatem hominum consistere in concordia & vnione multorum, vt ita vis imminens repelli, & propulsari possit: (4.) hanc tamen concordiam multorum per se non sufficere, nisi accedat aliqua vnio, vi cuius vna quasi omnium fiat voluntas, quod demum (5.) contingat per imperium, si vnus vel concilii voluntati se subiciat, atque inde (6.) oriri societates ciuiles. Eandem philosophiam sequitur PVFENDORFF. lib. 7. c. 1. §. 7. seqq. doctrinam HOBBSII plenius illustrans: vbi præterea ostendit, quare sola reuerentia legis

§. IX. Excoluit postea eandem sententiam
 ADRIANVS HOVTVYN *de polit. uniuers.* in
 eo ab MOBBESIO discrepans, quod consti-
 tutionem ciuitatum a præcepto naturali *de*
pax colenda (i) arcessat, postquam aliter pax
 coli

legis naturalis haud sufficere possit ad continendos ho-
 mines intra limites iuris naturæ: (1.) quia hominum
 malitia tanta est, vt contra conscientiam agere præsu-
 mant, si modo impune agere possint: (2.) quia si con-
 trouerisæ incidant inter homines, non daretur aliqua
 via eas componendi, & si vel maxime in arbitrum con-
 sentirent, tamen deficeret, qui eos ad obseruantiam
 laudi cogeret: (3.) quod quilibet proprio ducatur iu-
 dicio circa actiones proprias, quod cum apud diuersos
 discrepet, non adsit via elabendi: (4.) quod plerique
 non ratione, sed libidine viuant &c. Et hoc sensu
 etiam ICTI originem *iuri gentium* adscripsisse,
 quatenus omnes gentes eadem necessitate adducti in
 huiusmodi cætus consensisse videntur, cum illud vul-
 go dicatur *ius gentium*, quod gentes inter se, *necessita-*
te cogente, constituerunt.

2) Primo recte supponit, homines fuisse conditos ab au-
 tore pacis ad pacem colendam, sed simul constitutos in
statu æqualitatis, adeoque singulos iudicasse, quid bo-
 num, quid malum fuerit? inde ipsium ius ad omnia
 accepisse, sed naturam humanam tanquam prauam &
 imbecilem non potuisse recto iudicio & iure uti, &
 in promiscuo rerum vsu naturæ leges æqualitatemque
 seruare; hinc prorupisse ad ambitionem, gloriam, do-
 minationem; inde ortas esse discordias, iurgia, pu-
 gnas, cædes. Sic itaque, rupta pace, confusionem
 rerum venisse, & belli statum, dum continuus ab in-
 iuriis metus successerit. Hinc tandem concludit, rati-
 onem dictasse, vt, quia lex prima *de pace colenda* con-
 temni cœpit, pax restitueretur, & cum hæc extra im-

coli & seruari inter homines ad ciuitates constituendas procliuēs fuisse asserat, quod viderint, statum naturalem fuisse contra vtilitatem singulorum.

§. X. Neque ab hac sententia alieni fuisse videntur antiqui philosophi, (k) quippe

peria non potuisset esse tuta, hominem cognovisse, imperia esse instituenda, vt præter nudam rationem lex iam & potestas ciuili libertatem moderaretur. Atque hoc sensu imperia a Deo esse, tanquam ejus dictaminis autore, vult, & sic omnia demum eo recidunt, homines ex præcepto legis naturalis de pace colenda adactos fuisse, ut coalescerent in ciuitates. Huc quoque fere conspirat HVBERTVS de iure ciuit. sect. 2. c. 1. atque hoc vltius illustrat ex l. 5. de I. & I. vbi iure gentium dicuntur bella introducta, discretæ gentes, regna condita &c. quæ verba hac paraphrasi illustrat, scil. primum in orbe rerum humanarum fuisse statum belli, quo gentes nullo imperio coercitæ necessario inter se collidi debuerint. Huius euitandæ gratia homines semet ipsos in gentes secreuisse, imo cum ne sic satis confusioñi consulrum esset, imperia stabilita fuisse, & quidem omnium primo regna.

k) Audiamus CICERONEM pro P. Sext. p. m. 668. vbi ita: *Quis vestrum, iudices, ignorat, ita naturam rerum tulisse, vt quodam tempore homines nondum neque naturali, neque ciuili iure descripto fuissent, ut agrorum ac dispersi vagarentur, tantumque haberent, quantum manu ac viribus per cædem, ac vulnera aut eripere aut retinere potuissent? Quin igitur primi virtute & consilio præstanti extiterunt, ii perspecto genere humana docilitatis atque ingenii, dissipatos vnium in locum congregarunt, eosque ex feritate illa ad iustitiam ac mansuetudinem traduxerunt. Tum res communem vtilitatem continentes, quas publicas appellamus, tum conuenticula hominum,*
quæ

pe qui iam ante HOBBSIVM genesin ciuitatum ab hoc fonte deduxerunt.

§. XI. Verum hæc quidem probabiliter dicuntur, sed legitime non probantur. (1) Origines rerum ad *res facti & historiam* simul spectant, adeoque exinde primario origo ciuitatum fuisse petenda.

§. XII.

quæ postea ciuitates nominatæ sunt, tum domicilia coniuncta, quas vrbes dicimus, inuento diuino & humano iure, menibus sepeferunt. Atque inter hanc vitam perpolitam humanitate & immanem illam nihil tam interest, quam ius atque vis &c. IDEM lib. 1. de offic. c. 12. clarius mentem suam exprimit dicendo: Cum tanta vis iustitiæ sit, vt ea etiam latronum opes firmet atque augeat, quantum eius vim inter leges & iudicia & instituta reip. fore putamus? Mibi quidem nos apud Medos solum, vt ait Herodotus, sed etiam apud maiores nostros iustitiæ fruendæ causâ videntur olim bene morati reges constituti. Nam cum premeretur inops multitudo ab iis, qui maiores opes habebant ad unum aliquem confugiebant, virtute præstantem: qui cum prohiberet iniuria tenuiores, æquitate constituenda summos cum infimis pari iure retinebat &c. conf. SENEGA epist. 90.

(1) Omnia, quæ adducta sunt, argumenta eo tendunt, etiam absque omni historia satis tuto posse originem rerumpubl. inueniri. Verum illæ coniecturæ non sufficient, quamuis sint probabiles. Semper dubium remanet, vtrum ea occasione primitus homines vli fuerint, ad societates ciuiles ineundas, annon alia possit demonstrati origo? Aliud enim est asserere, potuisse homines hac occasione in societates ciuiles abire; & aliud: hoc modo & hac occasione reuera abuisse. Quæ in factis consistunt, aliunde sunt demonstranda, nec ex nudis ratiocinationibus dependent, quas tamen plerique, qui origines ciuitatum indagarunt, fere vnice secuti sunt.

§. XII. Quin quod HOBBSIVS tantum ostendat, *utile* singulis hominibus fuisse, vt ob mutuum metum in ciuitates coierint: (m) quod autem *utile* est, non semper præbet primam originem. Neque, quod HOVTVYN vult, ex dictamine rationis homines vitam ciuilem amplexos esse, (n) fati-

tis

11) Miror, tam prolixè PVFENDORFFIVM argumentis Hobbetianis operam dedisse. Vult hic, homines propter interesse priuatum in societatem ciuilem abiisse, quia sine hac se viderunt omnino esse miserrimos. Sed quid, si quis opponat HOBBSIO, inde tantum probari, homines bene facere, vt e statu naturali in ciuilem migrent, non vero necessario propterea migrasse, potuisse alio modo necessitatibus consuli, cum, vt Dn. HERTIVS in *elem. prud. ciu. p. 1. sect. 1.* ostendit, adhuc dentur gentes inter se quidem sociatæ, sed absque imperio ciuili. Cum itaque homines tam barbære antiquitus vixisse dicantur, quis crediderit, eos mox tam sana admisisse consilia, vt propter securitatem se vnus vellent submittere imperio. Quin si homines tam corrupti fuerint, vti statuunt, vix probabile est, statim eos per pactum aliquod se consociasse, vt imperium vnus agnoscerent, quamuis id non negem, potuisse plures se sociare, sed absque imperio.

12) Argumenta ADRIANI HOVTVYNI sunt magis *comparatiua*, h. e. ostendunt, salubriores generi humano fuisse ciuitates propter pacem, quam status naturalis durationem & continuationem. Et si per modum hypotheseos concederemus, ius naturæ postulare, vt propter ruptam pacem in statu naturali homines abeant in ciuitates, ad pacem restituendam, non tamen inde fluit, homines statim hoc dictamen admisisse, & inde ex naturali ratione sponte & quasi ex condicito in ciuitatem coaluisse, adeoque inde primam ciuitatum originem

tis constat, cum non probabile sit, vt hi, qui in statu naturali tam impie vixere, & pacem omnem, ex eius sententia, repudiaverunt, tam facile & quasi derepente iterum consentire potuerint, ad pacis culturam & obseruantiam iuris naturalis.

§. XIII. Præterea si *mutuus metus* aduersus vim iniustam causa & origo ciuitatum esset, non impii, sed pii primum in ciuitates coaluissent, qui plus ab impiis metue-
re debebant. (n) Iam vero, teste scri-
ptura

ginem esse repetendum. Quin cum tot diuersæ hominum voluntates sint, cum omnes æquales in statu naturali, & singuli proprio vsi fuerint iudicio, quid sibi conduceret, cum singuli abrepti dicantur suis affectibus, *libidine, auaritia, ambitione*, id quod omnes huic hypothesi addicti fatentur, quas sibi concipere potest tantam consensionem & harmoniam vel inter centum modo, vt iponte & ex proposito ciuitatem condiderint? aut itaque falsum est, statum naturalem fuisse perpetuum bellum omnium contra omnes, quis enim in statu turbido & bellicoso tot inter se conglutinabit homines? aut origo aliunde petenda.

n) Facilius adhuc conspirant improbi, quatenus ad improbitatem suam exercendam aliorum opem necessariam esse vident quod exemplis, tot gentium atrocitatum perspicuum est. Inprimis conspirant contra pios, quibus danimum inferre satagunt, ex odio, quo ipsos quotidie persequuntur. Odium quoque mutuum regnat inter improbos, sed experientia & recens & antiquorum temporum ostendit, sæpe & plerumque odia inter proteruos homines ad tempus deponi, vt coniunctis viribus possint pios, vel quos pro talibus habent, opprimere. Facilius impium impius tolerat, quam
pium,

tura sacra, *Cainitæ* improbi primi ciuitatum conditores fuerunt.

§. XIV. Examinanda nunc superest eorum sententia, qui originem imperiorum *violentiæ* adscribunt, (o) adeoque vim & libidinem imperandi causam ciuitatum diffisse volunt.

§. XV.

pium, cum similis simili gaudeat; sed pii mores ab impiorum moribus sunt diuersissimi, imo eis plane intolerabiles, *Sap. II. 15.* inde odium piorum. Iam itaque pii semper quæuis mala metuere debent ab impiis, vti hoc insectandi studium describit *SALOMO Proo. I, 11. seqq.* conf. *Sap. II, 19. seqq.* adeoque si metus ob vim iniustam causa instituendarum ciuitatum esset, origo earum apud Patriarchas esset quærenda, quod tamen contra veritatem historiæ est. Patriarchas simplicem coluisse vitam constat: degebant in casis, & tuguriolis, rei pecuariæ & agriculturæ operam dantes, optimum vero prasidium contra reprobos quærebant in fiducia in Deum, quæ eos longe securiores præstabat, quam si vnice fiduciam potuissent in pacta & confæderationes humanas. *Prouerb. III, 23. seqq.* Dn. THOMAS, de *homin. propriis*, §. 17.

- o) Huius sententiæ patronus primarius est *BODINUS* *tr. de republ.* vbi passim hoc inculcat, vid. *Lib. 1. c. 6. p. m. 72.* & *lib. 2. c. 2. p. m. 296.* & *c. 3. p. 306.* & *lib. 4. c. 1. p. 579.* Supponit vnus dominatu plures fuisse sub iugum redæctos, idque probat ex historia sacra. Sed a pluribus propterea refutatur, imprimis a *BESOLD.* *Op. polit. l. 1. p. 50. §. 10.* *ARNISAEO 1. de republ. c. 9.* *PICCARTO ad pol. Arist. lib. 3. c. 15.* Eandem tamen defendit sententiam *CHRISTOPH. FORSTNERVS ad Tacit. lib. 3. annal. p. m. 285.* & ill. Dn. THOMAS *cit. l.*

p) Si

§. XV. Sane si literas euoluimus sacras, hæc sententia satis cohærere videtur. Primo enim hoc certum est, Cainum (p) fratricidio adhuc recentem condidisse primam ciuitatem, quem nulla alia causa ad hoc compulisse videtur, quam odium erga pios & dominandi libido.

§. XVI. Fit præterea *Gigantum* (q) mentio in sacris litteris, *Gen. VI, 4.* quos *tyrannos,*

p) Si Caini mores conferamus cum fratris Abelis, sane genuinum exemplar tyranni & hominis mansueti deprehendimus. Cain dicitur fuisse *agricola*, ex quo vitæ genere forsan eius auaritia ostendi possit. Deinde *ambitio, ira, & fastus* eius ingens statim ex fratricidio elucescit. Neque enim ferre poterat fratrem, quem iustiorum se videbat, id vero non aliunde, quam ex summa ambitione prouenire poterat. Inde perpetuum odium in probos. Ex odio oriuntur duo vitia (1) *noceudi studium*, quod sese exseruit in fratricidio: (2) *dissidentia*, quam clare testatus est, asserendo se in futurum vagum esse debere in mundo, & cuiuslibet interneconi obnoxium. Ex hac duplici causa, cui libido imperandi accessit, condidisse ciuitatem legitur, quæ vtut ab initio rudis esset, varia tamen in tam longæua hominum vita cepit incrementa, maxime cum tyrannus hiece suos ad latrocinia excursionsque faciendas instituisset. Nam *IOSEPH. lib. 1. antiqu. c. 4.* disertè ait: *Ad luxuriam quoque & latrocinium suos familiares inuitans, quorum doctor in scelestis studiis erat.*

q) Mentio in sacris *cit. l.* iniicitur de certo genere hominum, qui *הנפלים* vocantur, quam vocem varie explicare solent critici. Interim in eo conueniunt plerique, quod nefarium hoc genus latrocinia passim egerit, vid. *OSIAND. in Bibl. fol. 10. PRUCKN.*

nos, oppressores, grassatores, latrones fuisse, eruditi obseruant. Quin itaque hi oppressores hos, quos suis latrociniiis oppresserant, sub suum iugum & imperium redegerint, valde probabile est.

§. XVII. Post diluuium MOSES, multipli-

I. vindic. Bibl. f. 6. CHRISTIAN. SCOTAN. bibl. hist. sacr. de prima mundi atat. f. 91. seqq. Quod admodum probabile est, licet Moses horum mores non plene expresserit, quia constat, eum non omnia quoad omnes circumstantias ab initio referre, sed cuiusque rei potissimo saltem & summa attingere capita & origines. Interim generaliter satis horum Nephilæorum mores descripsit *cit. l.* ostendens, (α) eos fuisse fortes, potentes (β) viros magni nominis. Vtrumque prædicatum mores eorum egregie exprimit, qui aliis imperare & sibi autoritatem inter omnes conciliare volunt. Non inepte CLERICVS *comment. in Pentateuch.* hac paraphrasi rem explicat: *Ab iis temporibus latrocinia in terris a Cainitis exercebantur, qualibus latrones, quos Nephilæos Hebræi vocant, infestam fecerunt Arabiam. Horum vitæ exemplar secuti sunt, qui Enoïdis ex Cainitidibus nati, sibi que insigni fortitudine famam ingentem pepererunt.* In antecedentibus autem illa declarat, quæ ad §. præced. iam dicta sunt. Et sane horrendissima eo tempore fuisse vitia, vel subsecuta a Deo pœna ostendit, qua totum genus humanum deleuit; quia enim talia perpetrabant latrocinia & facinora, quibus totum humani generis vinculum rumpebatur, nefandum illud genus humanum e medio tollere voluit, quod spiritum pacis intra se admittere amplius nollet, seruatò tantum NOACHO iustissimo cum progenie, in quo solo tunc superstes fuisse videtur pietatis veræ cultura.

plicato genere humano, NIMRODIS (r) facit mentionem, asseritque, quod (I) potens esse cœperit, (II) quod strenuus venator fuerit. Vtrumque prædicatum designat bellicosissimum & violentissimum eius animum, quem

§. XVIII. Cum hisce fere conspirant, quæ eruditi obseruant de vſitatis latrocinii gentium antiquarum in gentes. (s)

Qui

r) Nomen huius potentissimi derivat CLERICVS in *Pentateuch.* a voce arabica *maridon*, quod *superbum, insolentem, & contumacem* denotat, additque: eiusmodi indolis oportet fuisse, qui primus imperium parentum spreuerit, quod antiquissimum est imperii genus, & in alios usurpare instituerit. Hinc & potens fuisse dicitur, tum ad vires corporis designandas, quippe quæ, cum ad venationem, tum ad occupandum Imperium necessariæ fuisse videntur; tum etiam ad insolentiam & intolerabilem ambitionem exprimendam. Probabile itaque est, illum sibi associasse plurimos, qui artem venandi cum ipso exercerent, & eo ferociores in deprædandis aliis fierent. Huc etiam collineat MAENACI-NVS lib. 2. *polit. c. 3.* inquit: *Nimrodus tanquam venator robustus in sacris introducitur, non quod feras, & bestias, sed homines venatus fuerit, i. e. adhibita vi bellica eos potestati suæ subiecerit. Ne autem alii populi ita subiugarentur, in ciuitatibus se coniunxerunt, ut mutuis viribus Tyrannicæ inuasioni resisterent.*

s) Plura notatu digna collecta sunt in *Obseruat. Hall. 6. tom. 7. de latrocinii gentis in gentem.* Illustrabo hoc loco BODINI lib. 3. *de Rep. cap. 7. p. 512.* inquit: *Fuit primum genus hominum rapinis & latrocinii deditissimum, & cui nihil prius esset, quam grassari & occidere, aut imbecilliores premere & occidere, ut verissime Plutarchus cum historia sacra congruenter scri-*

Qui enim se primum coniungere ad latrocinia exercenda, & in vnam ita colluuiem conglutinati sunt, facile ab ipso primario duce opprimi potuere, cuius imperium eo libentius passi sunt, quod duce ad hoc scelus exercendum indigerent.

§. XIX.

scribit. Declarat hoc vterius exemplis Græcorum, aliorumque. Initia vrbis Romæ erant latronum colluuius. Non populus sibi quæsiuit regem, sed prædo populum, Hinc ex vero censuit Carneades apud **LACTANTIUM** lib. V. de iustit. c. 16. omnibus populis, qui florent imperio, & Romanis quoque ipsis, si iniusti velint esse, b. e. si aliena restituant, ad causas esse redeundum & in egestate & miseris iacendum. Eadem fuit sententia Cariolani apud **DION. HALICARNASS.** lib. 9. pr. aientis: Si vnusquisque populus partem suam sibi per vim contra ius & fas ereptam, velit repetere ac recipere, nihil erit tam paruum, tam debile, tam egenum, quam resp. Romana. Ex illo latrociniorum studio plures enatæ sunt gentes, cum plures latronum societates conditæ fuerint, ex his tandem ordinatæ resp. publica. Potentiores enim inter depredatores consultius duxere ad superbiam suam explendam, si ordine quodam idoneo regeretur populus. Inde quoque tot migrationes populorum, qui, teste historia, nullo alio studio has ut plurimum instituisse leguntur, quam latrociniorum causa. Galli Senones exemplo sint, qui nati ad hominum interitum, vrbium stragem videbantur. **FLORVS** lib. 1. cap. 13. n. 4. Neque enim apud plerosque populos infame habitum fuit latrocinari, ceu de Germanis testatur **CAESAR** lib. VI. de bello Gall. c. 23. ibi: latrocinia nullam habent insaniam, que extra fines cuiusque ciuitatis fiunt, atque ea iuuentutis exercenda ac desinatæ minuendæ causâ fieri prædicant, acque

§. XIX. In compendio TACITVS lib. 3. *anmal.* hoc comprobatur his verbis: *Postquam exui æqualitas, & pro modesta ac pudore ambitio (t) & vis incedebat, prouenire dominationes, multosque apud populos æternum mansere.*

§. XX. Denique si per omnia iueris secula, regnorum præcipuorum ortus & incrementa perlustrans, vim & latrocinia potentia initia fuisse apparebit. (u)

§. XXI.

ubi quis ex principibus in consilio se dixit ducem fore, ut qui sequi velint, profiteantur, consurgunt ii, qui & causam & hominem probant, suumque auxilium pollicentur, atque ab multitudine collaudantur, qui ex iis secuti non sunt, in desertorum ac proditorum numero ducuntur, omniumque rerum iis postea fides abrogatur. De Chaldæis XENOPH. lib. 3. *Cyropæd.* p. m. 74. lit. e. idem refert, ut alios taceam.

t) Ambitio nihil magis appetit, quam imperandi occasionem. Themistocles ex insana superbia se ad imperandum natum prædicabat. vid. *PLUTARCH. in Themistocle.* Iason suam vicem deplorabat, quod non regnaret. Cæsar dictum fuit: *Si violandum est ius, imperii gratia violandum: aliis rebus pietatem colas.* Unde tot prælia & bella, quam ex libidine imperandi nata leguntur? Neque aliunde bellorum civilium in republica Romana causam quærere licet.

u) Ita iudicat FORSTNERVS ad Tacit. cit. l. p. 285. ubi hoc per multa demonstrat exempla, ex quo sequentia illustrationis ergo huc transferre lubet: *Primus in orbe dominantium Nembrotus fortis coram Domino venator vi ignotam ante illa tempora mortalibus dominationem introduxit, ut minime inficete ipsum Politicorum patrem vocet Laurentius Pignorius V. Cl. in commentario de seruorum ministeriis. Secuti Ninus & Semiramis*

§. XXI. Illud quoque ex historia sacra notandum, ipsos Abrahami posteros in via Dei ambulantes imperium nullum affectasse, & peregrinos in aliis terris fuisse. Sed

Esaü

mis armis imperium propagauerunt. Ab Assyriis ad Persas Cyrus ano ereptum imperium baud sane iusto titulo transfudit. Et Alexander magnus petiti bello orbis terrarum quam causam habuit, nisi immensam dominandi libidinem? Quid de ceteris interim hinc inde, quorum aliquod in historia nomen est, regnis aut rebus publicis dicam? De Atheniensibus Thucydides scribit (lib. 1.) libere professos, non se alias actorum suorum defensiones querere, quam quod sciant semper moris fuisse, inferiorem a superiore premi, & neminem unquam tanti equitatem fecisse, ut eius causam occasionem extendendi imperii e manibus dimiserit. Iterum affirmarunt, Deos sese cunctum leges colere, in ceteris viuere omnium mortalium ingenio; ut quibus preualent, imperio premant: eam legem neque se primos tulisse, neque lata primos usos esse: sed iam ante omnium populorum usu comprobata accepisse. (Thucyd. 5.) Lysandrum dicere solitum referunt, veritatem quidem mendacio meliorem esse, sed utriusque tamen pretium usu desiniri; ideoque pueros quidem talis, viros autem iureiurando ludere. Et Agesilaus dixisse fertur, iustum esse quodcumque Sparta profefset. Hinc illud Euripidis in Androm.

Ἐσοίκοι Σπάρτην δόλιξ βέλωντήρια,

Habitatores Sparta dolosus senatus.

Menno Thessalus ad ea, que vellet, efficienda, viam maxime compendiariam arbitratur peierare, mentiri, fallere. Simpliciter & candorem pro stupore habebat. Periueros, iniustos, sui similes, ut iisdem artibus nunitos, verebatur: iustos bonosque contemnebat. (Xenoph. 2. de exped. Cyr.) Thessalorum perfidia prouerbio notata est, ut ex Suida obseruat libro secundo de iuramento cap. 14.

Tho-

Thomas Dempsterus. Iam si de Romanis ferenda sententia est, nihil apertius est, quam si iustitiam illi curassent, etiam ubi illa utilitate carebat, lupercal mansuram illam quæ tantopere celebrata est, æternam urbem. C. Cæsar apud Dionem Cassium (lib. 38. hist.) testatur, Romanos in eam magnitudinem, qua illa tempestate erat, ædificasse se urbem suam, fortunas suas tanquam alienam periculis obiectando, alias tanquam suas usurpando. Et M. Tullius (3. de Republ.) gloriatur, populum Romanum sociis defendendis ad summum potentæ cacumen enisum; quibus interdum commodi sui causâ quam fœderis auxilia ferebant, eaque lente & tarde, ut aut se suaque dederent, (quod Campani bello Samnitico coacti fecerunt) aut si potentes essent, cladibus attererentur. Socios prompte recipiebant eos, quorum situs ad res novas & motus opportunus erat; & quosdam non tam ob supplicum preces, quam quod occasio offerebatur laceßendi & inuadendi alios, in quos causæ belli quærebantur, quorumque nullæ alias in se iniuriæ extarent. Postquam armis sociorum suam auxere potentiam, tandem ipsos socios, qui tum demum sero nimis seruitutem, in quam lapsi erant, animaduertentur, non ut fœdere iunctos, sed ut dedititios tractare ceperunt. Idem quoque de Romanis Gælgacus tulio iudicium, dum eos vocat raptores orbis, quos non oriens, non occidens satiauerit. TACIT. in vit. Agric. cap. 30. IOANNES PRÆINSHEIMIVS in not. ad Florum lib. 1. in f. idem confirmat, aïens: Vim & iniuriam plerorumque fere dixerim magnorum imperiorum originem esse, videbunt rem ex vero æstimantes, ut ridicule facere videantur, qui ab aliis maiorum suorum acquisita, ab aliis iterum perditâ, longo post intervallo quasi iure repetunt. Nonnulla quidem ex post factò iustissimo acquisita titulo, quod negari nequit; sed ad primam originem illustrandam hæc multum conferre possunt. CONF. HERTIVS p. 1. sect. 3. §. 4. in elem. prud. civil. ubi multis exemplis hæc tenus dicta illustrat.

Eſau (x) impius, Caino & Nimrodo quoad mores ſimilis, mox condidit ſibi regnum, Gen. XXXVI. & Choræos proſtigauit, Deut. II. 12.

§. XXII. Ex quibus omnibus denique concludo, (I.) imperia ab initio non fuiſſe conſtituta ex bono conſilio, ſed vt vel eo tutius faci-

x) Fuit Eſauus conditor Idumæorum. Nam antequam frater Iacobus ex Meſopotamia rediret, montem Sehir, ſeu montanum illum tractum occupauit, cui poſtea *Idumæi* nomen inditum eſt, expulſis veteribus coloniſ. Eſt hic alter ſtrenuus Venator, ſimilis Nimrodo moribus, vnde dicitur *Venator & agreſtis*. Gen. XXV, 27. Pulere obſeruat *CLERICVS in comm. ad cit. l.* hoc tum ad *viuendi conſuetudinem*, tum ad *mores eius* referendum eſſe. Nam pergit, *venationis ſtudioſus Eſauus multum per agros errabat, & eo genere vitæ agreſtiores mores, vt fit, contraxit.* Et quem admodum *FLORVS lib. II. c. 17.* de Viriato dicit; quod ex venatore latro, ex latrone ſubito dux atque imperator factus fuerit, ſic & Eſauus iisdem artibus Idumæam, expulſis veteribus incolis, condidit. At ſtatim additur, Iacobum fuiſſe *mitem & manſuetum*, quæ predicata ſunt oppoſita *agreſti vitæ* Eſau. Pertinent huc verba *PHILONIS lib. de pæn. & præm. iniquitatis: Duos contigit filios naſci, alterum ſerum & indomitum, ira & cupiditate plenum, alterum mitem & humanum, virtutis cultorem.* Illuſtrari hoc vltius poteſt ex *Gen. XXVII, 40.* vbi Iacobus Pater de Eſau imperio vaticinium edit, ſed addit: *de gladio tuo viues, h. e. non te opima tellus aut commercia ditabunt, ſed vi & armis ex finitimis gentibus ſpolia & prædam conceruabis.* Et hanc ſemper fuiſſe indolem Idumæorum oſtendit elegantiffime Belgii ſidus IOANNES CLERICVS ad *cit. l.*

y) Si

cinorosi latrocinia exercere, vel libidini suæ imperandi satisfacere possent. (y)

§. XXIII. (II.) Originem imperiorum deberi impiis & eiusmodi hominibus, qui magis ab initio nocuerunt generi humano per suas respublicas, quam profuere. (z)
Certe piis adscribi origo imperiorum nequit. (a)

§. XXIV.

y) Si quis virgeat hoc tantum quorundam regnorum demonstrare originem, non omnium: parata est responsio, (I.) quaestionem esse de *prima origine civitatum*, licet non negauerim, alias respublicas postea potuisse aliter constitui, quamvis excepta Theocratia Iudaica, forsitan de eo dubitari possit. (2.) Vt ut non semper *aperta vis* possit doceri, semper tamen circa *origines* quaestio esset examinanda, utrum is, qui sibi imperium in alios asseruit, hoc fecerit ex malo consilio, an vero ut aliis prodesset, an denique ut suæ satisfaceret libidini? Et illi ipsi, qui se patriam a tyrannide liberaturos dixere, turbas non *publici boni & religionis* causa mouerunt, sed ex mera imperandi libidine, cuius rei optimum præbuit exemplum CROMWELLVS.

z) Ostendunt illud tres illi in Scripturis S. famosi venatores & agrestes homines CAIN, NIMROD, & ESAV, vnde tot noua regna sua cepere auspicia. Ostendi iam, prima regna magis fuisse constituta, ut eo tutius possent homines in vnam colluuiem conglutinati latrocinia exercere, & aliis obesse. Hic mos diutius gentilibus antiquis adhæsit, vnde tot postea bella sunt orta, quæ nisi magna gentium inter se fuere latrocinia, licet semper aliquo iuris prætextu præfulgeant.

a) Non quidem respuere respublicas, cum Patriarchæ fuerunt aduenæ, & πάροικοι in aliorum regionibus:

§. XXIV. (III.) Ab initio quidem res publicas fuisse *rudes & inordinatas*, neque adeo amplas, suo tamen constitisse imperio: sed successu temporis per nouas prae-
das accepisse incrementa. (b)

§. XXV. (IV.) Semel introductis rebus publicis paulisper declinasse quasdam, sed paucas, ab antiqua illa & vsitata latro-
coniorum licentia, postquam nimirum re-
ges verum Deum colere coeperunt. Et
huc forsan pertinuisse videtur Rex Slem
(c) Abrahami tempore regnans, singulari
no-

sed quam in alios imperium ambierunt, vii quidem
Eliaus fecisse legitur.

b) Huius rei passim quoque occurrunt vestigia in S. li-
teris. Apparet hoc ex *Gen. X.* vbi plures reges di-
cuntur fuisse *vestigales* Regi Elimadis, potentissimi in
Asia, a quo etiam rursus devicti. Equidem volunt,
regnum Babylonicum a Nimrodo esse conditum & flo-
ruisse diutius, eique fuisse plerosque alios populos ob-
noxios: sed his contradixit CLAR CLERICVS ad
Pent. in Gen. c. X, 10. Neque enim aliter fieri po-
tuit, quin postquam respublicae plurimae semel essent
introductae, hae ipsae postmodum in praedam potentio-
ribus cederent, ex quo tandem potentissima & diffu-
sissima imperia sunt orta. Mala parta eodem fato pa-
riere, quo acquisita erant

c) Aliqui hunc totum SEMVVM fuisse suspicantur, sed
absque fundamento. Vnde eius regni initia sint peten-
da, non constat. Neque adeo dici potest, alia eius
fuisse initia, quam adiacentium regnorum. Adeoque
si vel maxime ab initio & huius regnum non adeo
bono consilio conditum fuit, postquam tamen derivatum
in posteros, & in ipsum MELCHISEDECHVM ef-
fist

nomine, a *iustitia* desumpto, notabilis, quia hac omnibus aliis præiuisse legitur regibus. Simile quid videtur deprehendi in Rege Abimelecho, de quo *Genes. XX.*

§. XXVI. (V.) Fuisse præter regna & alias societates, quæ reipublicæ speciem non habent, sed tamen defensionem quandam mutuam in se continere videntur. Atque huc pertinet Abrahami (d) fœdus cum Mamre & fratribus eius initum, de quo *Gen. XIV, 13.*

CAP.

fer, & hic verum Deum timeret, regnum suum optimis illum regnasse rationibus, facile iudicari potest. Qualis enim rex, tales populi & subditi. Fuisse hunc Chananæum, suspicatur CLERICVS ad *Gen. XIV, 19.* cum inter medios Chananæos situm regnum eius fuerit. Neque adeo improbabile est, medios inter Chananæos adhuc superfuisse iustos quosdam. Et quia inter reliquos populos iustitia tam rara erat, ipsi nomen *κτὶ ἐξοχῆς* inditum, quod *rex iustitiæ* dictus fuerit. Imo & ciuitas SALEM pacem denotat, quod rursus indicium præbet, huic præ aliis populis hoc prædicatum tunc competisse: cum enim nulli bellum inferret, ipsa etiam a nullis armis petebatur, vt iudicat CLERICVS *cit. l.* Idem de Numa Pompilio refert FLOREVS *lib. 1. c. 2.* in fine his verbis: *Vt quod vi & iniuria occupauerat imperium (Romulus), religione atque iustitia gubernaret.* Facile enim adducor, vt credam, semel introducta regna & imperia maiori iustitiæ cultura fuisse administrata, quam quidem occupata erant, cum etiam illa, quæ a malo inchoata sunt principio, successus meliores habere possint.

d) Abrahamum regem non fuisse, constat ex eo, quod semper aduena vel peregrinus dicatur. Neque tamen

CAP. II.

DE

NEXV IMPERII CIVILIS.

§. I.

In omni societate (e) *nexus* quidam seu *vinculum* occurrit, per quod corpus illud *mora-*

ob magnam copiam feruorum se subiecisse alicui regi, sed magis *sui iuris* mansisse videtur. Vbi enim Chananeam terram incoletet, cum Mamre & fratribus eius foedus inicit, quod, quibus constiterit legibus, non constat? Probabile est, illud quoque ad defensionem fuisse initum, quod ex eo perspicuum est, quod Mamre cum fratribus dicatur praelio interfuisse, quo fratrem Lothum a captiuitate liberauit. Videnus etiam, Abraham a regibus Salem & Sodomae pro tali habitum fuisse, qui nemini subiectus, sed sui iuris esset. Potuisset itaque ad exemplum ceterorum se pro rege gerere, certum locum occupare, & Imperium aliquod ibi institueret, sed magis Deo confisus, vt *paterfamilias* seruis in domo sua natis praefuit. Simile foedus postea inicit rex Abimelech cum Isaac, quem antea a se expulerat, *de non ledendo & offendendo*; viderat enim Abimelech, Isaacum nimis fieri potentem, de quo plenius agitur *Gen. XXVI, circa finem*. Primum itaque ob potentiam excedere iussus erat Isaac, in quo Abimelech egerat contra foedus cum Abraham iam initum. *Gen. XX*. Sed quia forsitan metuebat, ne Isaac hanc iniuriam vindicaret, de nouo foedus cum eo inicit, & amicitiam pristinam redintegravit.

- e) Societas est *complexus plurium personarum vitarum inter se ad certum finem*. Spiritus seu anima huius corporis consistit in *unione*, per quam omnium *una* redditur *voluntas*, adeo vt coniunctim considerati *vnam* pro-

morale continetur, conseruatnr, & ad finem propositum deducitur.

§. II. Nexus hic consistit in *vnione plurimum voluntatum ad finem communem*, & quoniam vnio sine obligatione concipi nequit, cum ipse nexus sit obligatio, hinc mutua in hunc finem intercedere debet obligatio. (f)

§. III.

propterea in moralibus repræsentent *personam*. Queniam admodum itaque in naturalibus, si ex pluribus distantibus inter se rebus *vnum* quid fieri debeat, nexus quidam seu vinculum requiritur, quo res illæ distantes conglutinari & in *vnum* redigi possint, exemplo ædificii exstructi: ita in structura corporis ciuilibus nexus aliquis requiritur, per quem voluntates orantium vniantur, vt debitum assequantur finem. Huc respexit *SENECA epist. 102.* aiens: *Quidam ex distantibus constant, quorum adhuc membra separata sunt, tanquam exercitus, populus, senatus. Illi enim, per quos ista corpora efficiuntur, iure aut officio coherent, natura diducti & singuli sunt.* Sic itaque satis clare differt multitudo ab hac societate. Illa destituitur tali ordinata vnione, & plerumque singulis in illa sunt suæ actiones, adeoque coherere diutius nequit. Hinc *CICERO pro P. Sextio p. 681.* qui instituta maiorum neglexerunt, & imperitiæ aut concitata multitudini iucundi esse voluerunt omnes fere reip. penas dependerunt, & in orat. pro domo sua ab init. in multitudine vitiosissimum, ait, *uarietatem & inconstantiam & crebram tanquam tempestatam sic sententiarum commutationem.* Sed quod *vniti* agunt, ibi singulis non eadem actio, non idem circa actiones iudicium, sed cum stent pro *vna persona*, vnium quid egisse omnes intelliguntur.

Tales vniones ad certum finem indigent speciali partium consensu, vt coalescant in talem vnionem, siue

§. III. Vnio illa fit *consensu* & quidem vel *expresso* vel *tacito*. Hic colligitur ex vnanimi circa eundem finem *cooperatione*, (g) licet nunquam expresse inter se conuenerint, id quod tunc maxime fieri censendum est, quando ex *necessitate* quadam *hypothetica* plures conglutinantur.

§. IV.

iam consensus fit *absolute liber*, siue ex *hypothetica* *necessitate* productus. Neque enim vllum certius *amicitiæ* *vinculum*, quam *consensus* & *societas* *consiliorum* & *voluntatum*, ait CICERO *orat. pro Cn. Plancio*. Dum vero in talem vnionem consentiunt, vtrinque oritur *obligatio*, & in hac *nexus* seu *vinculum* *societatis* consistit, cum obligatio ipsa definiatur *elegantè* per *vinculum iuris*, vi cuius aliquis ex *necessitate* ad præstandum quid alteri adstringitur.

g) Etiam *re ipsa* potest societas contrahi, *l. 4. de soc.* Dn. HERTIVS *de societ. fat. conslit.* & possunt plures incidere *ex accidenti* in societatem, præter antecedentem deliberationem. In magnis societatibus ordinarie hoc in casu præcedit aliqua *necessitas*, qua posita plures, eadem necessitate pressi, non possunt non in vnionem illam consentire, & inde ad communem finem cooperari. Sic fieri potuit primis temporibus, vbi latrociniolorum libertas late patebat, vt plures segreges familiaræ contra vim communem se coniunxerint *ipso facto*, vt eo securius possent communi hosti resistere, ita vt, depulso coniunctis viribus hoste, semper in illa vnione perseuerauerint, accedente nexu *vicinitatis*. Simile exemplum concipi potest in peregrinis, diuersis ex locis venientibus, & ad littus ignotum appulsis, qui, si ab incolis illius terræ vel insulæ vel etiam in ipso itinere a latronibus male habeantur, *absque præuia deliberatione* conspirare possunt ad commune malum propellendam.

§. IV. Vnio autem illa societatem vel *aequalem* vel *inequalem* pro ducit. Illa (h) fundatur in simplici plurium inter se vnitorum obligatione, qualis deprehenditur in coalitione & systemate plurium ciuitatum, quarum singulae separatas suas habent rationes, ita tamen vniæ. vt, quæ ad communem defensionem spectant, *coniunctim* sint expediendæ.

§. V

pellendum cum unitate illa, vni communi periculo, etiam maxime inter se ignoti, loci sunt.

Aequalis ita dicitur, quoniam non regitur a superiori, ab omni libera est imperio, & subiectione, & fundatur in simplici obligatione vel fœdere, & communiter iuramento contringi solet. Hic nexus ex præcedente pacto expresso desumi potest, præsertim si plures ciuitates liberae & ante separate ita coalescunt, & exorsulo fœdere inter se connectuntur. Verum & ipso facto seu tacite quoque hic nexus concipi potest, dum vinculum, quo plures prouinciæ sub vnius imperio hæctenus continebantur, ex variis interuenientibus mutationibus ita laxatur, & communi imperio subducitur, vt singulae quidem ciuitates ad *absolutum* perueniant, *vinculum* tamen *systematicum* quoddam supersit. Scilicet vinculum illud prius, quo omnes olim sub vnius imperio erant compositæ, mutationibus interuenientibus, & potestate imperantis paulatim remissa, mutatur ex post facto etiam re ipsa, sed absque omni expressa & noua confederatione, in aliquod *systematicum*, quamuis non ita *ordinatum* & *regulare*, vti si expresso fœdere plures separatæ ciuitates coalescant, quia semper manet studium retinendi, vt & alia incommoda. Idem vinculum æquale cernitur in *cæteribus ecclesiasticis*, vbi inter ipsa membra nullus concurrit imperii & subiectionis respectus, vt de aliis collegiis in ciuitatibus nihil dicam.

i) Im-

§. V. Societates *inequales* fundantur in *imperio & subiectione*, quæ licet plures sint, tamen inter eas eminent *ciuilis*, cum plures ita uniantur, vt vel vnus voluntati vel vni concilio se obtemperaturos promittant, (i) vt eo efficacius omnium *vna voluntas* operetur.

§. VI.

i) Imperium vnus vel concilii alicuius vim insignem addit societati, quia sine hoc negotia societatis effectum fortiri commode non possunt. Sunt homines ad dissentiendum proclives, & præterea ad rupturas vinculi & nexus communis faciles; hinc talis vis coactiua accedere debet, quæ plures in coniunctione detinet, ne facile inde auelli possint. Optime *SENECA lib. de clem. c. 4.* Ille (imperans) est vinculum, per quod res publ. coheret, spiritus vitalis, quem tot millia trahunt, nihil ipsa per se futura, nisi onus & præda, si mens illa imperii subtrahatur. Huc collineat *CICERO l. III. de LL. c. 1.* Nihil tam aptum est ad ius conditionemque naturæ quam imperium, sine quo nec domus vlla, nec ciuitas, nec gens, nec hominum vniuersum genus stare, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus potest. Et contrarium quoties hic nexus ciuilis, qui unionem fundat & sustinet, turbatur, pessima reip. facies nascitur. De *Mithridate*, bellum Romanis inferente, *FLORVS lib. III. c. 5. n. 5.* hæc refert: Spem & si uiam dabant nostræ vitia: quippe cum ciuilibus bellis distingeremur, inuitabat occasio nudumque imperii latus ostentabat procul *Marius, Sylla, Sertorius*. Differt hæc societas multis modis ab æquali. In illa receditur a statu naturali, quæ inter pacificos seu socios æquales salua manet. In illa vinculum seu nexus arctius stringit propter imperium & eidem cohærens ius cogendi; in hoc vero laxius vinculum adest, in sola & simplici obligatione consistens: ibi oritur ordo imperandi & parendi, hic ma-

§. VI. Quemadmodum vero in societa-
ta civili *inequali* est *confociatio* aliqua pluri-
mum inter se, & deinde *submissio* omnium
vnus personæ vel integri alicuius concilii
voluntati; ita hæc societas ante supponit
confociationem aliquam æqualem. (k)
Non enim potest *submissio* vnus vel concilii
imperio concipi, nisi adfuerit multitudo
vel societas aliqua hominum æqualis.

§. VII. Oritur hæc societas æqualis ciuitatem
præcedens variis ex causis: (I)
ex *mutua cohabitatione*, dum ex vna stirpe plu-
res nascuntur & vnam coniunctim incolunt
ter-

manet *æqualitas* inter socios. Ibi omnia iura summa
penes vnum vel concilium aliquod sunt, quoniam impe-
rantis voluntas, est voluntas totius reipubl. & hinc,
iudice CICERONE lib. 1. de offic. intelligere debet,
se gerere personam ciuitatis: at in statu æquali quædam
tantum communicantur.

k) Qualemcunque enim concipias imperii modum, siue
violentum siue *voluntarium*, tamen nec violentus po-
tuit effectum habere, nisi adfuerit cætus quidam ho-
minum communi nexu conglutinatus, qui per vim
sub imperium redigeretur. Neque enim concipi potest,
singulos homines ab vno instar ferarum bestiarum fuisse
occupatos, & in vincula coniectos, donec iusticiens
numerus adfuerit, quibus imperare victor potuisset. Et
huc respicere videntur, qui duplex pactum constituunt,
vbi PVFENDORFFIVS lib. 2 c. 2 & 3. Da-
HERTIUS de modo constit. ciuit. sect. 1. §. 2. Hæc
itaque societas non est ciuitas, sed *imperfecta* quædam
confociatio, dum manet *æqualis*, & singuli adhuc nul-
lius imperio subsunt.

l) Sup-

terram. Hi colliguntur inter se *tacito* aliquo pacto, (1) dum inter se vicini, cognati, & cohabitantes sunt. Atque exinde, nime omnia fallunt, ciuitates Cainiticæ primæ & Nimrodicæ ortæ.

§. VIII.

1) Supposui iam antea, posse vñionem etiam ipso facto vel tacite fieri, quæ certe naturalissima videtur fuisse in cohabitantibus, postquam multiplicatum genus humanum fuit. Quamuis enim plures semet disiunxerint, aliasque terras incoluerint, id tamen de omnibus asseri nequit, præsertim si *Cainiticam ciuitatem* respicimus. Omnes subditi a Caino videntur descendisse, adeoque non putandum est, statim Cainum, vbi a patre secessit. cum familia ciuitatem exstruxisset, sed postea demum, vbi admodum multiplicata erat eius soboles. Debuerunt enim esse, quibus imperaret. Hi itaque primum ipsa *cohabitatione* inter se conglutinati sunt, cui postea Cain imperium eo modo, quo *cap. antec.* dictum accessit. Nam *Gen. IV, 16.* simpliciter dicitur, quod *habitauerit in terra Nood*: sequenti commate demum additur, quod *postea edificauerit ciuitatem*, scilicet prole eius admodum aucta, & in plures iam familias sparsa. Neque obstat, quod iam ante videatur Cain inter suos magnam obtinuisse auctoritatem, antequam ciuitatem conderet, quod negari nequit, quia omnium cohabitantium communis pater erat; verum hæcenus quidem imperium *ciuitatis* exercuisse non videtur, sed tamen demum, vbi suos ad deprauidones & truculentiam exercendam instituit. Si *Nimrodici imperium* consideras, eo tempore filii Noë quidem dispersi erant, admodum tamen probabile est, nonnullos in eadem coniunctos mansisse vicinia & cohabitatione, donec in multitudinem excreuerint, vbi itidem in guli sui iuris erant, *naturali* tamen *cohabitatione* in vnam collecti multitudinem.

m) Post-

§. VIII. (II) Corrupto genere humano & in varia scelera vergente, coalita quoque fuisse videtur multitudo quedam impiorum ad scelera & deprædationes perpetrandas, (m) vti cap. antec. vidimus. Neque

m) Postquam homines a vero Deo semel desciverant, vix aliter fieri potuit, quin hanc *λογισμὸν βίαν* exercerent, præsertim si posteros ex *Cainitica* prosapia respicimus, qui a patre, latrone, ad hoc vitæ genus optime instructi & assuefacti fuisse videntur. Atque huc spectant quoque NOMADES, vti vocantur, qui sunt multitudo indomita, de raptu viuens, nullique certæ sedis addicta; quales videntur fuisse Hunni, de quibus AMMIANVS lib. 30. omnes sine sedibus fixis absque lege vel lege aut ritu stabili dispantur, semper fugientium similes cum carpentis, in quibus habitant, & paucis interiectis: hoc expeditum indomitumque hominum genus extrema prædandi cupiditate flagrans immani per rapinas finitimorum grassatum & cedes ad usque *Asbaitam* peruenit, & alibi: aguntur nulla seruitute regali, sed tumultuario primatum ductu contenti perrumpunt, quicquid inciderit. Ipse ARISTOTELES lib. 1. polit. c. 5. inter vitæ genera diuersa collocat *piraticam* seu prædatoriam vitam, hancque naturalem vocat. Immo addit, quod aliquando pastoritia & prædatoria coniungi soleant. Ex quo tamen pessime infert, artem bellicam naturam factam vtilem ad acquirendum, imo studium venatorium partem eius esse, quo deceat vti aduersus feras & hominum genus, quando homines, a natura facti ad parendum, imperium subire reculant, quale bellum natura iustum sit. Similia docet HOBBSIUS tract. de ciue c. 5. §. 2. vbi etiam hanc *λογισμὸν βίαν* ex iure naturali defendit. Verum profluxit hæc sententia ex primo illo fallo, quod humanum genus steterit absque vlllo vinculo seu obligatione Re-
ctius

que defunt exempla, ex latronum collu-
vie tandem erectas fuisse ciuitates. (n)

§. IX. (III) Imo qui detestabantur hoc
vitæ genus, quamuis forsan pauci fuerint,
ab his deprædatoribus tamen vix aliter po-
tuere esse securi, nisi etiam coalescerent
in

etius FLORVS *lib. III. c. 6. n. 1.* afferit Cilices, per-
ditos furiososque latrones, sublati commerciis, rupto
fœdere humani generis, maria bello quasi tempestate præ-
clusisse. Hoc sensu quoque CICERO *lib. V. in Ver-
rem c. 29.* piratas & latrones vocat *hostem communem
gentium nationumque omnium, quod vinculum generis hu-
mani tollant, in quo tota ratio iuris nature, quies gen-
tium, pax omnium & singulorum consistit.* Nihilo-
minus tamen antiquitus hæc vita adeo putabatur iusta
vt FLVTARCHVS *in vita Camill. f. 136.* referat,
Brennum *ius hoc antiquissimum* vocare, eoque non mo-
do bestias vt, sed [quod horrendum dictu] ipsum
Deum.

n) Ex huiusmodi colluione hominum facile regna vel
respubl. potuisse tandem nasci, AVGVSTINVS *lib.
XIV. de ciuit. Dei c. 4.* satis apte obseruat: *Hoc ma-
lum, inquit, si in tantum perditorum hominum accessi-
bus crescit, vt & loca teneat, sedes constituat, ciuita-
tes occupet, populos subiuguet, euidentius nomen regni
assumit.* De Viriato refert FLORVS *lib. II. c. 17.
n. 15.* quod ex Venatore latro, ex latrone subito, &
si fortuna cessisset, Hispaniæ Romulus factus fuisset h. e.
fundator imperii Hispanici, sicuti Romani fuerat Ro-
mulus, quo ipso, Viriatum comparando cum Romu-
lo, satis ostendere videtur, ipsum Romulum quoque
ex latrone ducem & fundatorem imperii factum fuisse,
vii infra §. 15. *lit. X.* ostendo.

o) Hinc

in quandam multitudinem, & mutuam defensionem sibi promitterent. (o)

§. X. Hæc multitudo coalita ab initio sine dubio admodum rudis (p) fuit, & vix est, vt expressum pactum vbique fingi possit, ob tantam animorum dissensionem; sed ipso facto se coniunxisse homines videntur, ratio-

o) Hinc collegiorum seu societatum æqualium originem repetit BODIN de republ. lib. 3. c. 7. p. 513. quæ ex hac confociatione, mutæ defensionis causa inita, orta. Videlicet necessum fuit, vt tales societates ab illis, qui non eadem licentia deprædandi vterentur, inirentur, quo coniunctis viribus tuti esse possent. Huc spectare videtur sædus Abrahami cum Mamre & fratribus eius, quod mutæ defensionis causa in initum fuisse videtur, vti ex euentu apparuit. Hæc itaque multitudo suo iure vixit, singuli suas rationes separatas retinere, coniunctim demum agentes, quando omnium periculum imminerebat, ad exemplum plurium ciuitatum systematicarum.

p) Ideo rudem hanc multitudinem voco, quoniam certis legibus ab initio non fuit ordinata, per quas nexus convalidatur, dirigitur, & efficaciam certam accipit. Consensisse ipso facto videntur, dum (1.) cohabitantes se non seiunxere ab aliis vicinis, quod potuissent facere & plurimi etiam reapse fecere: (2.) dum ad eundem finem sese applicuerunt, latrones quidem ad communem latrocinandi licentiam, reliqui ad communem defensionem. Neque in tam rudi multitudine, vbi singuli adhuc separatim agere potuere, aliquod commune imperium, quod reipublicæ proprium est, concipi potuit, saltem ab initio; sed qui noluit amplius communi placito interesse & consentire, recedere potuit id quod naturale est in omni collegio, vt quilibet vel consentire vel recedere debeat; neque adeo vis

Boehmeri Lus Publ. L coacti-

rationibus status naturalis sic ferentibus, ex quo pactum aliquod tacitum erui potest, tamen adhuc valde inerme, postquam nemini videbatur adempta recedendi facultas, neque certa & peculiaris confœderatio capita familiarum præcise obstringebat.

§. XI. Quo minus autem piorum consortium (q) recessit a viis diuinis, eo sanctius quæ-

coactiva in reliquis fuit, aliquent cogendi, vt conspiraret. Vnde quoque ante Nimrod imperium non legimus, singulis fuisse impedimenta ab aliis vi imperii posita, ne nouas sedes quarere possent. Quin & Nomades inter se omnimoda libertate egisse videntur. Nec desunt populi, qui absque imperio ciuili inter se viuunt, vt ex IOSEPHO ACOSTA refert Autor *tr. du gouvernement civile, c. VII. §. 8.* vbi ait: Il y a des grandes & fort apparentes conjectures, que ce gens la (parlant des gens du Perou) n'ont eü durant long temps ni Roys, ni communautez, mais qu'ils ont vesü, & sont allez en troupes, ainsi que sont aujourd'buy ceux qui habitent la Floride & comme pratiquent encore les Cheriquanas & les gens de Brasil & plusieurs autres nations, qui n'ont pas certaines Rois, mais qui suivant, que l'occasion de la paix, ou de la guerre se presente, choisissent leurs capitaines, selon leur volonte. Ceterum ab initio ex paucorum familia talis multitudo constitit, quæ paulatim vel per nouas generationes vel spontaneas adiunctiones incrementa cepit, quod in latronum colluue facilius fieri potuit, quo magis homines primæuo in statu ad vitam *λογιστικῆ* tracti fuere

- q) Consortium etiam aliquod piorum fuisse, apparet ex sacris litteris, maxime vbi pastoritiam vitam egerunt. Abrahamus in sua familia ultra 300. dicitur habuisse seruos, in familia sua natos, ex quibus plerique pastores

quoque hunc *nexum simplicem* inter se coluere, (r) eoque minus inter eosdem aliud præ-

stores fuisse videntur, quos ad Dei verum cultum instituerat. Notanter *Gen. XXVI, 14.* legitur, quod Isaac creuerit, & multum familiæ seu famulicij habuerit, adeo vt etiam Philistæorum inuidiam propterea incurreret, vt, quacunque in re poterant, commodis eius offecerint, obturando puteos & puluere opplendo, & contra leges fœderis Isaacum secedere sinibus iubendo. Verum quia tandem in *amplissimam* excreuerat familiam, metu adducti pacem fœdere sanctissimo cum eo iniere, cuius potissimum caput erat, *ne vllum malum eis inferret*, quod sane iudicium est, familiam Isaacii fuisse amplissimam, quamuis absque *reipublicæ* figura. Imo vtut forsitan Philistæi Isaacum opprimere in herba, vt ita loquar, potuissent, ab hac violentia tamen abducti videntur fuisse, quod agnoscerent, peculiariter ei Dominum adesse, vt ipsi fatentur, adeoque se superiores fore contra Deum sperare non poterant.

f) Familiam Abrahami optimo & firmissimo nexu cohasisse, non adeo mirandum, quoniam *timore Domini* regebatur, vt adeo non necessum esset, per modum *regis vel imperantis* eidem præesse, quod nullibi legitur. Pietas autem familiæ ex eo elucescit, quod Abrahamus seruum suum seniore[m] seu procuratorem miserit, vt filio suo vxorem quæreret, in quo actus euidentiſſima *pietatis* signa serui procuratoris apparent. *Gen. XXIV.* Equidem expeditum est, in hac familia Abrahami & Isaacii fuisse societatem *inæqualem*; inde tamen societas *ciuilis* statim colligi nequit. Familia amplissima fuit, in qua eo minus *remediis coactiuis* opus fuisse videtur, quod *timore Dei* regeretur. Imo antea *Gen. III.* Abrahamum cum Lotho in consortio fuisse legimus; ast nullus ibi imperii respectus, nulla inter eosdem prærogatiua; singuli proprias coluere familias. Et cum non possent amplius cotiabi-

præterea vinculum videtur necessarium fuisse.

§. XII. Enim vero quemadmodum impii vinculum naturale, quod est inter omnes homines, varie diuulsere, ita facile iudicari potest, nexum illum, quo multitudo quædam congregata erat, valde fuisse infirmum, imo haud adeo aptum, vt per illum diutius potuerit in suo statu conseruari. (s)

§. XIII.

tare propter ingentem magnitudinem familiæ, rixis inter vtriusque pastores ortis, tandem sese feiungere coacti sunt, vbi certe obseruatione intimiori dignum, quod tanta animorum consensione sese feiunxerint, *pacis causa*. Quodsi tale inter impios consortium iussisset, alter alterum opprimere tentasset; sed vinculum inter Abrahamum & Lothum sanctius erat, quam vt inde posset aliquid mali euenire.

5) Postquam *impii* congregati & coniunctim aliis vim inferre non ceniuerent nefas, quid mirum, si inter se ipsos quoque latrocinia, deprædationes, aliaque facinora exercuerint. Neque exempla defunt, gentes in semetipsas latrocinia exercuisse. Vid. *tom. 7. obseru. Halles.* 6. §. 6. Eleganter *Prou. I, 11. seqq.* describitur *impiorum status*, quod quidem contra pios se coniungant, sed vt *vers. 18. 19.* additur, deinde sibi ipsis insidias struant. Ast nec colibitantes aut vicini, qui ex vna gente collecti erant, firmiori nexu conglutinati erant, partim quia nullius communi imperio regebantur, partim quia singuli, quæ sua sunt, quærebant, non quæ ad commune consortium spectabant. Non inique verosimile est, talem societatem, in quam plerique inciderant, diucius substitisse.

t) Ta-

§. XIII. Ut itaque nihil consultius fuisset quam ut *vinculum* aliud *arctius* accederet, quo præter *simplicem obligationem* indomiti per *coactionem* quandam continerentur in officio; ex statu tamen eiusdem temporis facile conijcere licet, homines ita congregatos non *pacto* aliquo *expresso* inter se conuenisse, (t) de imperio summo alicui

t) Talem processum plerumque Politici sibi formant: (1.) quod homines inter se conueniant, se velle e *libertatis statu* exire, quo ipso se coniungere videntur, & hoc est primum pactum. (2.) Addunt, alteram *deliberationem* institui de *modo exeundi*, scil. per *imperia*, cum alius tutior modus reperiri non possit. (3.) Tertiam formant de *forma*, cum non omnibus eadem placeat. (4.) Hanc electam sequi aiunt *submissionem*, & (5.) *acceptationem* eius, cui summum imperium deserunt, qualem processum in cerebro suo sibi imaginatus est ADRIANVS HOVTVYN in *polit. contr.* §. 17. quæ omnia in hunc finem adducuntur, quasi homines in statu maxime pacifico hæc inter se agere poruissent. Eundem quoque processum format PUFENDORFFIUS l. VII. c. 2. Ex quibus concludunt, per translationem imperii in vnus vel collegii personam singulos promittere, se velle, quod imperans vult, adeoque se *obedientiam* eidem præstituros. Eandem ideam construendarum ciuitatum ob oculos habuisse videtur DION. HALICARNASS. lib. II. dum refert, deliberationes Romuli cum populo institutas super forma reipubl. eligenda. Ait enim, Romulum concionem conuocasse, formasque receptas rerumpublicarum proposuisse, & tandem dixisse: *Equidem quamcunque reipubl. formam constitueritis, ad eam recipiendam paratus sum, nec me indignum puto, qui alius imperem, nec alteri recuso parere.* Tum populus, *seorsim*

cui vel concilio concedendo, quia status ille libertatis turbidus, in quo singuli erant, tale pactum ordinatum non admittit.

§. XIV.

Im communicato inter se consilio, primo Monarchicum seu regium statum approbasse, deinceps hunc honorem Romulo detulisse, eaque delatione is acquieuisse dicitur. Vtrum tam placide & deliberato consilio hæc ita acta fuerint, subdubito, si ferociam Romuli, & populi intueor. Quidquid sit, valde vereor, ne communis philoſophia circa structuram ciuitatum eo ordine, quo proponitur, vnquam obseruata fuerit. Nam (1.) status turbidus, in quo homines primi erant, tales delationes pacificas haud admisisse videtur, qualem statum primitiuum cap. 1. perlostrauimus. (2.) Cum tot potentes & oppressores antiquitus existisse dicantur, non est verosimile, homines potuisse adduci, vt sponte se vnus Imperio subderent, cum singulis resistendi innata erat cupiditas, singulique libidine imperandi raperentur. (3.) Ne vestigium quidem vllum de eiusmodi placidis pactis exstat, sed omnia olim per vim acta esse apparet. (4.) Pii potius habiles fuissent, vt inter se ita pacifice egissent, & imperium aliquod erexissent, quod tamen non legitur, & si vel maxime (5.) populus quidam in imperium huius vel illius consenserit, id tamen factum vel inde est, quod vel ei amplius resistere non potuerit, vel quod iam esset subactus per grauiorem alterius potentiam. Hæc tamen rationes, vt statui humani generis conformes videantur, non poeuerunt autorem tractatus du Gouvernement civil a sua dimouere sententia, qua in omni origine societatis ciuiliſ supponit consensum coeuntium expressum, & liberum. Nam inter alia cap. VII. §. 8. etiam contendit, ne quidem ex patria potestate potuisse imperium ciuile nasci, absque consensu libero & expresso. Toutes leurs sociétés politiques, ait, ont commencé par une union volontaire & par une accord mutuel de personnes, qui ont agi libre-

§. XIV. Itaque, vti ex *cap. anteced.* constat, probabile est, *vinculum arctius*, per imperium scilicet, hiis societatibus accessisse par-

*librement dans le choix, qu'ils ont fait de leurs gouverneurs & de la forme du gouvernement. Verum cum autor statui populari admodum induljerit, non mirum est, quod inclinationi suæ conformes dederit conclusiones, quæ tamen cum nimis leni naturâ humanæ consideratione coniunctæ esse videntur, quam iam fufius excussi. Equidem ait §. 10. quod historiæ doceant, que les gouvernemens du monde, qui ont commencé en paix, ont esté fondez de la maniere que nous avons dit. Verum, vti iam cap. anteced. ostendi, pleraque imperia extra statum pacis orta sunt, & quæ in pace orta videntur, plerumque tamen inuitis & reluctantibus subditis nata sunt, saltem vt non sponte & ex libera voluntate in imperium contulerint, si plerorumque imperiorum & mutationum ciuiliū initia intuemur. Contulerunt quidem. sed vel tacite vel coacte, & non eo modo, quem doctissimus autor, quem LOOCKIUM esse volunt, ad maiorem populo libertatem conciliandam, animo suo repræsentauit. Meretur interim elegantissimus liber, qui sedulo legatur: vt ut enim, quo eo fortius ab HOBBSIO dissentiret, iidem in alterum extremum propendere videatur, sicuti ipse HOBBSIUS in alterum extremum prolapsus est, vt fortius monarchomachis contradiceret; ita tamen studium populare temperauit, vt facilius possit tolerari. Loquor autem de prima *genesi ciuitatum*: postquam enim semel ciuitas ab antiquo est constituta, facilius contingere potest vt tales deluper deliberationes instituantur, vti apparet in *republica Iudaica*, quæ reges sibi a Deo deposcebat; quin etiam post regifugium tales deliberationes iulceptas fuisse in populo Romano, docet DION. HALICARN. lib. IV.*

partim per violentam quandam intrusio-
nem vnius personæ, cui, postquam quos-
dam in suam sententiam traxit, reliqui
resistere non potuerunt; partim quod sen-
sim & pedetentim alicuius imperium confir-
matum sit, cuius in tali congregatione *summa*
semper *auctoritas* fuerat. (u)

§. XV. Prior modus perspicuus est ex
historia de *origine imperiorum*. Cum enim col-
luuius latronum vix fingi possit absque du-
ce quodam, nihil facilius contingere po-
tuit, quam vt hic per *violentiam*, tum co-
hortem, cuius *dux* erat, (x) tum alios, in
quos

u) Hi duo modi *imperatorum* introductorum magis con-
ueniunt statui primæno turbido. Iam dictum est, mul-
titudinem certorum hominum ab initio fuisse plerum-
que rapinis adfuetam, neque adeo credibile est, hosce
homines pacis gratia coiuisset, multo minus imperium
ita placide inter se condidisset, vti plerique credunt.
Equidem quosdam se iunxisse *defensionis causa*, dictum
est, adeoque sine optimo ducti videntur: non tamen
inde statim sequitur, vt iidem liberrimo consensu ali-
cui summum imperium detulerint, quin potius cum
libertas naturalis tam innata omnibus fuerit, potius
credibile fuisset *Democratiam* quandam inter eos fuisse
erectam, quippe quæ non adeo recedit a statu natu-
rali. Attamen id constanter historici negant, & reges
ab initio tenuisse imperia asserunt, in cuius potes-
tatem populus *libertati* affuetus se non facile dedisse
præsumitur. Vnde *pactum* aliquod *expressum* anteceden-
s imperium vix fingi potest.

(x) Licet *multitudo* quædam *indomita* ad tempus consen-
tire potuerit in imperium ducis, latrociniorum exer-
cen-

quos latrocinia exercuerat, sub suam tandem redigeret potestatem perpetuam, vti ex Nimrodo aliisque apparet.

§. XVI. Posterior modus illorum congregationibus societatibusque conueniens est, qui *defensionis causa* ab initio conuere absque vlla tamen imperii ratione. Sed quia in eiusmodi societatibus facile contingere solet, vt plebs auctoritatem alicuius viri primarii sequatur, (y) nasci inde paulatim

cendorum causa, inde tamen imperio perpetuo & civili ejusdem se sponte subiecisse dici nequit, sed potius illud ipsum ex post facto sensim & pedetentim accessit. Hoc modo Tacfarinas apud TACITVM *lib. II. anal.* imperium quoddam condidit. *Is natione Numida, in castris Romanis auxiliariis stipendia meritis, mox desertor vagos primum, & latrociniiis suetos, ad praedam & raptus congregare; Dein more militiae per vexilla & turmas componere; postremo non incondita turba, sed Musulavorum dux haberi.* Imo si dicendum quod res

est, existimarem initia Romanae reip. ex eodem fonte esse repetenda. Omnem superat probabilitatem, Romulum ciuitatem condidisse, incolas tamen defuisse, & vrbe condita demum ex omnibus quasi elementis corpus unum congregasse, vt refert FLORVS *lib. I. c. 1. n. 9.* Quin potius constat ex traditis DION. HALICARNASS. *lib. I.* aliorumque, constituisse populum a Romulo collectum ex turba quadam scelerata, adeo vt credere fas sit, primitis Romulum ducem latronum fuisse, vti supra quoque §. 8. *lit. n.* dictum est.

y) Id vel maxime in *Democratibus* apparet, quae graue periculum subeunt, ne mutantur in Monarchiam, si vnius viri auctoritas maxime apud plebem valeat. Quid-

latim imperium solet, præsertim cum auctoritas potissimum eos commendet, qui ambitione ducuntur, quæ speciem alicuius singularis virtutis præ se fert.

§. XVII. Sic itaque nexus hic novus constituitur, non tamen semper ex condicito, sed

non id etiam contingere posset in ejuſmodi societatibus, ubi nulla adhuc viget imperii ratio? Nam vnus auctoritate sua sæpe plus pollet, quam plurium rationes in contrarium, Omnes præiudicio auctoritatis ducimur. *Prima dominandi spes in arduo: ubi ingressus fueris, adsunt studia & ministri.* TACIT. lib. IV. *annal.* c. 7. Fac itaque, in tali societate, quales ab initio fuisse probabile est, exstitisse viros summæ auctoritatis, quales Nephilæi fuisse in sacris leguntur, obsequium alicuius gloria illis deesse non potuit. Nam ex auctoritate cultus, & spontanea obsequii exhibitio: ex hac approbatio omnium negotiorum ab eo susceptorum sequitur, præsertim si omnia placide agat. Si qui sunt, qui reclamant, a cetera plebe, auctoritate decepta, absterrentur, hinc adest primus gradus ad thronum, ex quo tandem populus huius imperium in omnibus agnoscere incipit, & cum ab initio hominum *atas longeva* erat, certe intta 100. annos alicujus auctoritas increscere poterat, vt postea populus imperio eius adsuetus sponte tandem eidem obedierit, præsertim si eius imperium ab initio fuerit lenè, licet postea magis malignisque in duritiem excreuerit. AVGVSTVS primum auctoritatem liberalitate & comitate erga plebem aliique artibus sibi conciliauit, & ita tandem rempubl. penitus occupauit. Qua semel occupata, de imperio depondo in speciem egit, reuera tamen tantum & hunc finem, vt imperium sibi consensu voluntium in sponte cupientium confirmaret, ne viderentur coacti sub vnus imperium concessisse, DIO CASSIVS lib. 53. z) Id

sed consensus populi si quis adest, magis ex patientia, & taciturnitate longi temporis educitur. (z)

§. XVIII. Ex hoc consensu populi oritur *submissio propriae cuiusque voluntatis voluntati imperantis*, (a) quousque submittere ean-

*) Id præclare obseruauit HUBER de iure ciuit. lib. II. S. 2. c. 5. n. 19, ubi fatetur: *translationem illam imperii non semper adeo liquide clareque multitudinis consensu fieri, sed patientiam sapius & taciturnitatem longi temporis pro consensu haberi.* Inde est, quod hisce in casibus imperantes illimitata nec vllis pactis restricta vntur potestate, qui hoc modo ad imperium euecti sunt. Quando itaque dictum est. imperiorum originem arcessendam esse ex quorundam *violencia* vel *libidine imperandi*, id eo tantum pertinet, quod populus non libere & sponte & quidem ab initio in translationem consenserit, non vero quasi plane nullo modo ex *postfacto* consensum suum in imperium dederit, ubi non amplius dissentire expediebat. Hoc enim extra dubium positum est, populum, quamdiu adhuc resistit & sola violencia continetur, non posse imperium vires habere morales, sed manet status belli. Neque enim *lex natura* uti inter pecudes, sic inter homines potestatem & imperium valentioribus dedit, ut ait PLINIVS, in *paneg.* c. 38. in *f.* sed imperium demum ex *superueniente consensu* nascitur. Vnde hodie in bellis hoc iuris esse solet, ut devictæ ciuitates statim *homagium* præstare teneantur, quo ipso *consensum suum* in subiectionem declarant, sicuti quoque victor eo ipso, quo *homagium* recipit, se declarat, quod devictos non amplius in *hostium*, sed *subditorum* numero in posterum habere velit.

*) Inde *obediencia* arcessenda, in qua reuera *submissio* hæc cernitur. Ante hunc civilem statum singuli *æquales*

eandem potuere, saluo semper humanitatis & conscientiæ propriæ vinculo.

§. XIX. Contra in imperante oritur (u) ius dirigendi actiones eorum, qui se eidem sub-

les erant, singulis datum erat arbitrium propriarum actionum, ad hunc effectum, ne alter iure alterius actiones diiudicare, & vt suas actiones ad ipsius arbitrium institueret, prætereundere posset. Ast vbi ex hoc statu recedunt, singuli eo ipso renunciant huic iuri, se submittententes voluntati alterius, in quo inprimis illud continetur, ne vlla amplius resistentia vti, sed in commune ad salutem totius corporis ciuilibis cooperari velint. Est enim respublica quodammodo corpori humano similis. Vtrumque enim est compositum & constat ex multis partibus, quarum singule nec eandem vim habent, nec vsus pares exhibent. Si igitur humani corporis partes singule proprium sensum & propriam vocem separatim accipiant, deinde orta inter eas seditione reliquæ omnes partes conspirent contra vnum ventrem, & pedes dicant, sibi totum corporis onus incumbere, manus vero, se artes exercere & victum comparare & cum hostibus pugnare &c. Si igitur hæc ipsis placeant, & nulla corporis pars amplius faciat suum officium, fierine potest villo modo, vt corpus diutius duret, ac non inter paucos dies fame, pessimo mortis genere, consumatur? Nullus certe est, qui possit aliter dicere. Eodem sane modo & de ciuitate sentiatis. Nam & hæc quoque constat ex multis & dissimilibus gentibus, quarum vnaquæque proprium reip. vsu præbet, vt membra corpori, &c. DION. HALICARNASS. lib. VII. vbi pluribus hæc egregie illustrantur. Sic itaque ad auertendam eiusmodi animorum dissensionem arctius vinculum requiritur, vt vna quasi sit omnium voluntas, quæ antea erat varia, discors, & sic ad vitam ciuilem fere inepta. Refert FLORVS lib. IV. cap. 3. n. 5. & 6. AVGVSTVS per-

submiserunt, & simul (β) obligatio, (b) cum recipiens populum in suam potestatem omnia illa promississe videatur, ad quæ ex legibus naturæ de pace & securitate præstanda obligatur.

§. XX.

perculsum undique & perturbatum ordinasse imperii corpus, quod ita haud dubie nunquam coire & consentire potuisset, nisi unius præsidis nutu, quasi anima & mente regeretur. Quemadmodum etiam TACITVS lib. I. Hist. c. 1. item confirmat, aiens: omnem potestatem ad unum conferri pacis interfuit. Optime SENECA lib. I. de clement. c. 3. in f. Hac immensa multitudo, ait, unius animæ circumdata, illius spiritu regitur, illius ratione flectitur, pressura se ac fractura viribus suis, nisi consilio sustineretur.

b) Ius illud ad obligationem quandam esse adstrictum inde probatur, quia e statu resistentiæ mutue in statum pacis transeunt, neque aliter imperium & obedientia subsistere potest, nisi pax & securitas promittatur. Nam sicuti vinculum humani generis tollitur, rupta pace, ita multo magis tolleretur vinculum civile, nisi hæc tacite subditis promissa censeretur deberet. Imo cum iam ex lege naturæ ad hoc quilibet extra omnem statum civilem obligetur, reuera uouum quid in hac obligatione principum non videtur contineri. Neque aliter potuere subditi in subiectionem consentire, quam hac salua. Quod itaque nec mutari nec tolli potuit, imo quod natura societatis civilis postulat, id omnino videntur imperantes promississe. Breuiter: instituta re publica aut manet status belli, aut desinit. Prius asserere velle, absurdissimum foret, quia in statu belli nulla unio civilis concipi potest: posterius vbi asserimus, necessario statum pacis supponere debemus, quo posito. leges pacis per se iam vigent. Dum itaque, (si vel maxime ex principiis HOBBSII iudicium ferent-

§. XX. Quamvis itaque in ipsa subiectione adfit aliquod *pactum* saltem *tacitum* imperantem & parentes, non tamen *obligatio* inde orta eiusdem roboris est, sed imperantis *imperfecta*, coactionis externæ necessia, sed subditorum *perfectior* (c).

§. XXI.

ferendum esset), imperans subditos in *statum pacis* recipit hostilitatemque deponit, non potest non quoque securitatem, fidem & vacenti iure naturæ debitam illis *ipso facto* promittere. Equidem deficit *promissio expressa*, ipsa tamen *receptio* implicite talem promissionem in se complectitur.

- c) Hæc diversitas est omnino notanda contra Monarchomachos, qui dum populo concedunt arbitrium in ætus imperantium, eique ius resistendi largiuntur, revera *obligationem principum perfectam* h. e. *cum vi coactiva* coniunctam, esse volunt. Verum populus dum se submittit alterius arbitrio, omne ius *resistendi & cogendi*, quod ei in statu naturali competeat, a se abdicat, eidemque renunciat, quia (1.) non posset conservari unio reipublicæ & imperium eiusdem, si populo ius indulgeretur resistendi principi; quin quod (2.) ita rursus status naturalis seu bellum concitaretur, cui semel renunciarunt. Denique si princeps (3.) *externa obligatione* teneretur subditis, populus eatenus haberet imperium in principem, vel saltem eidem par esset, quod rursus cum statu civili & nexu hoc artificiose pugnaret. Neque eo ipso tollitur vinculum inter *principes & subditos*, licet *inaequale* sit; nam obligatio hic quidem adest, sed *ex accidente* vim suam amittit propter subditorum renunciationem. Hinc constat, posse imperantem iniuste agere in suos subditos, licet pœnis temporalibus eo nomine haud subiectus sit, id quod ideo fieri censendum est, quia a iure resistendi recesserunt. Hinc etiam iusti imperantes in causis dubiis ius tibi dæci, facile patiuntur.

d) Ho-

§. XXI. Minime itaque concedendum HOBBSIO, imperantem nullis se *pactis* adeoque *nec tacitis*, obstrinxisse populo, (d) nam eodem modo contra eum posset negari, non dari pactum aliquod inter singulos, nec eo ipso recedi a statu belli, quem statuit in statu ante introductas respublicas. *vid. tr. de ciue c. 7. §. 7. & 12.*

§. XXII.

d) HOBBSIUS *cit. loc.* vult tantum pactum intercedere inter singulos cum singulis, quo se obstringunt ad obediendum vel vnus vel alicuius concilii imperio; imperantem autem nunquam vllis se *pactis* ob receptum imperium populo obstringere, quod recipiat imperium a populo, populus autem statim, atque id factum est, desinat esse *persona*, pereunte autem persona, ait, perit omnis ad personam obligatio. Profluxit potissimum hic error ex falsissimo illo principio, quod scilicet in statu naturali nulla adfit vinculi ratio inter homines, quod supra iam reiectum. Præterea supra quoque ostensum, *vinculum hoc naturale* non tolli per alium *statum adscititium*, quia hoc est immutabile. Dicitis: Atqui tamen eo ipso non oritur aliquod pactum a parte imperantis. Sed iam ad hoc regressi, non quidem adesse *explicitum*, adesse tamen sine dubio *implicitum* in ipsa *receptione* & discessu a *statu belli* quem extra hunc statum HOBBSIUS supponit. Dum autem receditur a statu belli, hoc ipsum, vii ubique inculcat, aliter fieri non potest, quam mediante pacto de pace seruanda. *vid. tr. de ciue c. 1. in f. c. 2. & c. 3. §. 1. & c.* Aut ergo princeps manet perpetuus hostis, quod absurdum: aut fidem *de pace seruanda* subditis dat, & sic adest vinculum in principe. Neque obstat, quod *persona* esse desinat, nam eatenus saltem dicitur multitudo amittere *personam*, quod iam princeps illam *respectu aliarum gentium* representet. Duo autem in-

§. XXII. Neque magis sobria est philo-
sophia ADRIANI HOVTVYNI §. 17. asseren-
tis itidem, illis, qui de imperio haectenus pa-
cti fuerint, cum imperante nullum pactum
intercedere, quod pacto ius, (e) quod
antea habuerunt, amittatur, adeoque si
sub eo veniret, hoc esset contra conditio-
nem imperantis. Verum ita frustra ab
initio asseruit, per imperia pacem restitui,
quia sic *perpetuum hostem* principem time-
bunt, eoque miseres sunt, quo minus
principi resistere queunt.

§. XXIII. Neque assensum meretur VL-
RICVS HVBERVS, qui *unum* vel ideo *pactum*
tan-

inprimis HOBBSIVM decepisse videntur: (1) quod
viderit, expresso pacto plerumque in superiorem im-
perium non transferri: (2.) quod existimauerit, hoc
supposito principio, eo fortius contradici Monarcho-
machis, contra quos in primis suas formauit hypothe-
ses, ne scilicet concedendo principem obligari, eis
concedere necesse haberet, populum posse *vi illius ob-*
ligationis ei resistere, quæ tamen conclusio non est
metuenda, si principis obligationem eo modo confide-
ramus, quo §. *antec.* factum est, eamque a *vi con-*
stina regulariter liberam esse pronunciamus.

- *) Falsa omnino est consequentia: populus hic aliquid
amittit, scilicet *libertatem*; ergo imperans eidem non
obligatur. Parum consultum esset vniuersitati, si de-
ficeret *nexus* cum *imperante*, vi cuius sibi subditi pro-
mittere possent securitatem & pacem ab ipso principe,
cum tamen HOVTVYN inprimis inde imperiorum ori-
ginem trahat quod extra imperia non potuerit pax ef-
se tuta.

f) Sup-

tantum agnoscit, quod ex pacto singulorum cum singulis, etiam tacito, statim *Democratiam* oriri putet: (f) nam hoc falsum esse, supra iam euictum, cum inter plures etiam possit simpliciter esse æqualis societas absque imperio civili.

§. XXIV. Solidiorem aliquem nexum se inuenisse illi arbitrantur, qui putant, summam

f) Supponit HUBERVS lib. II. sect. 2. de iure ciuit. c. 4. & 5. non dari *societates* aliquas *æquales* ante imperia, sed mox degenerare in *Democratiam*, adeoque cum semel in cœtu quodam introducta sit imperandi ratio, hanc, quam ante pars maior populi exercebat, vel in optimates vel in principem transferri, adeoque inde accessit imperantium *ius & potestatem*. Sed itidem autor laudatus supponit, quasi gentes quædam ex condito inter se conuenerint, & postquam inter se conuenerunt, statim vnum fuisse populum effectum, adeoque *Democratiam* inde ortam, potuisse itaque populum vel ius imperandi sibi retinere vel in alium transferre. Verum antequam plures in vnum coalescunt *populum*, sine dubio hic quoque quædam rudis confociatio adesse debet. Nam singuli, antequam vnus populus efficerentur, aut fuerunt a singulis plane remoti, aut inter se coniuncti. Si prius, quomodo concipi potest, eos conu-nisse? si posterius, adest quædam saltem *tacita conuunctio* absque illa imperandi ratione. Ergo si iam *strictius* coniungantur, non præcise inde *Democratia*, sed alia reipublica facies oriri potest, id quod hætenus ex iis, quæ de imperio sunt asserta, patebit. Certe illud ex asserto Huberiano sequeretur, omnes ciuitates primæuas fuisse *Democraticas*, quod contra fidem historicam est. Conf. DR. HERTIVS *dissert. de modo const. ciuit. sectio 2. §. f.*

Boehmeri *Ius Publ.*

M

g) ZIE-

mam potestatem *immediate* a Deo conferri imperantibus, ciues autem tantum designare personam, cui hæc a Deo infundantur. (g) Et hoc intuitu imperantes *Dei vicarios* esse tradunt.

§. XXV.

g) ZIEGLER *de iure Maiest. lib. I. c. 1. §. 46.* id simili aliquo illustrat de populo, qui eligit ministrum ecclesie, non tamen propterea eidem potestatem illam sacram confert, sed eam a Deo eidem *immediate* infundi contendit, quod tamen satis incongruum est. Potestas, quam capit electus, penes totam ecclesiam antea fuit, & ita a Deo nihil hic *immediate* infunditur. Prouocat subinde §. 49. ad patres *consilii Parisiensis*, qui hoc dogma inter *articulos fidei* retulere, & tandem concludit, populum se habere mere *passiue*, & versari in nudis terminis subiectionis. Neque ab hac sententia videretur diuersa BOECLERI philosophia *ad Grot. lib. I. c. 3. p. 189.* imo fere ante PVEENDORFFIVM & HOBBSIVM hæc constans omnium opinio fuit, adeo vt Princeps imperii constitutione sua imperiali tempore LVDOVICI BAVARI contra pontificem, quam recenset ALBERICVS DE ROSATE *in l. 3. C. de quadr. prescript.*, hanc sententiam approbauerint, vbi inter alia hæc verba occurrunt: *Ideo ad tantum malum euitandum de consilio & consensu electorum & aliorum principum imperii, declaramus, quod imperialis dignitas & potestas est immediate a solo Deo &c.* Quin quod nonnulli Theologi Lutherani singulare interesse reipubl. in ea opinione quaesierint, quod valde proficua esset reipublicæ & securitati principum consuleret, vt euincere conatus est MASIVS Theologus Hassniensis *tr. de interesse Principum c. 4. §. 7.* cum contraria sententia auctoritati summorum imperantium aliquid detrudere videretur. Et vt suam sententiam eo magis stabilirent, varia ex sacris collectanea in medium attulerunt, potissimumque illa, quibus Deus

§. XXV. Sed talia qui afferunt, rerum moralium rudem profitentur ignorantiam, aut verba proferunt, quæ sensum non habent. Nam cum a *facto humano* imperia, vt hæctenus ostensum, originem trahant, evidens est, non aliunde incunabula eorum quærenda, aut obligationem immediate aliunde, quam ex *pactis*, (h) deducendam esse.

§. XXVI.

Deus dicitur *reges constituere, fundare regna, potestatemque summam a Deo esse*. Locus cardinalis occurrit Rom. XIII. ubi dicitur, *non esse potestatem nisi a Deo, ubi vero hæc est, est ordinata a Deo*. Notanter præterea respublica dicitur *ordinatio diuina*, & magistratus *minister Dei*. Job XIX, 11. Pilato dicitur *data potestas a Deo*. Conf. Sapient. VI, 4, 5. Pf. LXXXII, 6. 1 Sam. IX, 16. 2 Sam. XI, 7. 8. Prov. VIII, 15. Daniel. V, 14.

b) Qui Deum *immediatam causam* summæ potestatis adstruunt, tollunt omnia pacta, quibus *societas civilis* continetur, & leges omnes fundamentales plane prosternunt, quo ipso non potest non immensa & nullis limitibus circumscripta potestas adscribi imperantibus, iudice DN. HERTIO *de mod. const. civ. sect. 2. §. 3.* Imaginantur sibi maiestatem ad instar olei, quasi illa cœlestis effundatur in personam designatam a populo, vt HORNIVS *de maiest. civ. §. 14.* vult, sed eo ipso aliquid afferunt, quod quomodo fiat, se nescire profitentur. Quin quod ex illa sententia dubium reddi possit, an Deus homini impuro, qui per fraudes & facinoræ pessima sibi viam ad imperium strauit, maiestatem conferre voluerit? quo ipso aniam populus posset capere, rebelliones fouendi, & obedientiam imperanti denegandi, quasi non esset eidem collata *immediate a Deo summa potestas*. Non potest enim iustior ratio dubi-

§. XXVI. Quod vero imperia *ordinatio* diuina, & a Deo esse dicantur, inde tantum concludimus, Deum eadem *approbasse*, (i) imo

tandi esse, quam hæc ipsa, qua fit, vt talis opinio rei-publicæ magis nocere quam prodesse videatur.

2) Negari nequit, Deum *approbasse* humana imperia, quia maxime conducunt ad pacem, tranquillitatem securitatemque inter homines seruandam. Imo & hoc concedi potest, Deum pro statu peruerso *voluisse*, vt imperia inter homines erigerentur, non, quasi *absolute* essent necessaria, cum supra vidimus, piorum cœtum extra respublicas beate & pie vixisse, sed quod impii aliter in officio contineri non potuerint. Quamuis enim Deus vinculum aliquod inter homines constituerat, & tamen hoc ipsum in cœtibus peruersiorum & malorum aliter conseruari non poterat, quam per *frenum externum* imperii: voluntas quoque Dei fuisse videtur, vt in cœtus ciuiles homines transfirent. Et ita intelligo quoque *PAVLVM Rom. XIII, 3.* quod imperantes sint timendi ab impiis, non quod pii propterea non sint obnoxii imperantibus, sed quod horum causa imperia inter homines non sint stabilia. Imo & hoc concedi potest, Deum *concurrere sua prouidentia* ad electionem vel constitutionem huius vel illius personæ, cum Deus profiteatur, se non raro in pœnam hominum corda eorum flectere, vt ineptos eligant reges: vid. *Esai. III, 4.* quo sensu Deus in ira sua regem populo dare dicitur, *Osai XIII, 11. Eccles. IV, 14.* Ita sæpe Deus Regem constituisse legitur in pœnam Israelitarum, vt de Iehu refertur *1 Reg. XIX, 15*, de Nabuchodonosore, *Dan. IV, 27.* quo etiam omnino reliqua loca sacræ scripturæ trahenda sunt. Huc respexerunt gentiles, quando *fato* regi respublicas dixerunt. *Nihil priuatim*, ait *SENECA epist. 91. n. 19. nihil publice stabile est, tam hominum quam urbium fata voluntur.*

Vnde

imo pro statu rerum peruerso voluisse, vt propter impios imperia constituerentur; minime autem inde inferitur, *immediate* imperium transferri a Deo in personam electam, & hoc sensu 1. Petr. II. v. 13. potestas civilis dicitur *ordinatio humana*.

§. XXVII. Neque hic dissentientes terrorem iniicere nobis possunt, allegando, sententiam hanc *lege publica* esse receptam, (k) imo *articulum fidei*, aut denique ingens inter-

Vnde diuerso modo societas civilis potest cum PETRO dici *ordinatio humana*, si specialem eius nexum & originem respicias: cum PAVLO vero *ordinatio diuina*, quatenus a Deo approbata est. Neque aliud euincitur ex Rom. XIII quia (1) PAVLVS non tantum de potestate *supremi* ibidem loquitur, sed etiam de *subalterna*; de hac vero asserere velie, quod sit *immediate* a Deo, esset absurdum. (2.) Non dicit PAVLVS, quod omnis potestas sit *immediate* a Deo, sed simpliciter, *quod sit a Deo*, quod non negatur. Illud enim variis modis antea demonstratum, quod respública possint recte *diuina ordinatio* dici; at propterea non excludendum est *factum humanum*, quod hic concurrat in constituenda ciuitate. Eodem modo matrimonium quoad institutionem est a Deo, nihilominus tamen coniuges matrimonium contrahentes illius *immediata causa* sunt.

(k) Primo adducitur decretum publicum Imperii nostri, tempore LYDOVICI BAVARI promulgatum. Sed an eiusmodi sententiæ, quæ ad conceptum intellectus spectant, possint lege publica inculcari, dubito, præsertim cum hæc sententia eis temporibus debeatur, quibus omnia tenebris erant inuoluta, quin quod hoc modo fortissime papæ contradici putarent, qui constitui-

interesse reipublicæ in ea contineri, nam hæc sunt vana terriculamenta eorum, qui rationibus destituuntur sufficientibus.

§. XXVIII. Illa tamen obseruatio ex hætenus dictis non est negligenda, quod ne- xus inter imperantes & parentes multo fir- mior & indissolubilior inde reddatur, si consideramus, quod in hac societate ciuili simul concurrat *ordinatio diuina*, adeoque eo sanctius tum a subditis tum ab imperante colenda sit.

§. XXIX. Neque his obstant, quæ su- pra de primis imperiorum primordiis vicio- sis dicta sunt, cum illa tantum ostendant, viti- um adfuisse in *modo* constituendorum im- periorum, non vero in *re ipsa*, (1) quæ fa- tis salutaris est.

§. XXX.

tionem imperatorum sibi satis impudenter arrogabat. (II) Iam demonstrauit Dn. BVDDEVS¹ *diff. de concord. relig. Christ. statusque ciuil. c. 4. §. 5.* hanc doctrinam non esse omnibus Lutheranis communem, sed multos ab eadem recessisse. Denique (III) interesse, quod fingunt, in illa opinione reuera inane est. Siue enim dicas, maiestatem conferri *mediate* siue *immediate* a Deo, nihil derogatur auctoritati imperantium, cum satis cer- tum sit, etiam hoc sensu *propter conscientiam* imperanti- bus esse parendum, quia simul in rebuspublicis con- currit *ordinatio diuina*, cui utique se, qui imperanti resistit, opponit.

- 1) Sic sacerdotia sunt *ordinatio diuina*; sed sæpe in *modo* peccatur, tum per artes illicitas quis sacerdotium oc- cupat. Idem dicendum est de *matrimonio*, quod iu- dem

§. XXX. Ceterum hæc *primordia vitiosa* vel ideo dissimulanda non erant, ne *figmentis vanis* hanc doctrinam incrustaremus, sed Machiauellistis etiam, (m) hac stante rerum facie, satisfacere possemus.

§. XXXI. Denique semel introductis imperiis facilius contingere potest, ut vel in eorum mutationibus, vel continuationibus *expressum pactum* interueniat, (n) quod præfertim in *regnis electitiis* conspicuum est.

CAP.

dem *institutio diuina* recte dicitur, sed quam plurimi illud ambiunt ex impuris affectibus.

m) Machiauellistæ plerasque hypotheses videntur vel ex hoc fundamento deducere, quod, quum videriat, pleraque imperia vi parta esse, vim etiam & quælibet facinora imperantibus licita esse crediderint, imo cum vitiosum plerumque fuerit initium, illis haud visum fuerit nefas esse, si vitia a principe continerentur, quæ tamen non omnia eo ipso euertimus, dum ostendimus, quod, stante etiam vitioso illo primordio, nihilominus nexus quidam inter subditos & imperantes possit ostendi non vitiosus, sed normæ iuris naturalis adstrictus.

n) Hoc in Iudæis conspicuum est, regem postulantibus a Samuele. Hoc itidem in *regnis electitiis* vsu venit, vbi per *electionem* conferunt imperium, quæ reuera est *pactum expressum*. In mutationibus itidem hoc non raro euenisse, ex historia Belgica & Heluetica constat. Quin & non raro, vbi *violentia* agitur, *expressum pactum* superuenit, quale quid contigisse videtur in *lege Regia Romanorum*, per quam Augusto omnis suprema potestas est delata, quam reuera iam tenebat. Solent enim libertatis ciuilibus oppressores hoc stratagemate uti, & ita omnia disponere, ut magis videantur *ex libera*

C A P. III.

D E

VARIO IMPERII CIUILIS STATU.

§. I.

Ex haftenus dictis oritur primus conce-
ptus ciuitatis, quod sit *cetus seu comple-*
xus plurium hominum sub imperio pactis vel expres-
sis vel tacitis vnitus, tutoris vel tranquillioris vi-
tae gratia (o).

§. II.

luntate imperium accepisse, quam ex violenta occupa-
tione, quae nunquam tutum conciliat imperium.

o) Definitio ex eis, quae *cap. antec.* allata sunt, con-
stat. (1.) *Cetus* est, nam supra probatum, antea ali-
quam *multitudinem* hominum adesse debuisse aequali
quodam nexu iunctam, antequam ciuitas conderetur.
(2.) *vnitus*: ex vnione enim demum societas oritur, quae
facit, vt omnium *vna sit voluntas*, & *vnus persona*
moralis vicem sustineat. Hinc vbi plures sunt vnio-
nes cœtum plurium; non potest vna esse ciuitas, li-
cet vel maxime sub vno capite sint. Sic tria regna
Britanniae sunt sub vno capite; sed non vna ciuitas olim
ex illis tribus regnis constitui poterat, cum Scotia se-
paratis rationibus administraretur. Vnione autem sub
felici imperio Reginae ANNAE accedente, in vnam
cum Anglia rempublicam coaluit. Idem de antiquo
Germaniae statu dici potest, vbi plures ciuitates Ger-
maniae vnus imperio paruere; sed diuersa fuit singu-
lis regendi ratio. Simile exemplum est in Hispaniae
regno & alibi, respectu singularum rerum publicarum.
Rex vnus idemque in vna laxiore, in altera strictio-
re gaudere potest potestate. (3.) *certa pacta* praesup-
polui, vti fusius supra demonstratum. (4.) *sub im-*
perio: ex hoc enim ciuitas constituitur, alioquin ma-
net

§. II. Prout vnio in tali coetu compara-
ta est, ita quoque varius inde oritur ciui-
lis societatis *status*. (p) Vnio autem illa
diudicanda est secundum hæc tria, (I.)
finem (II.) *formam* seu modum imperandi,
(III.) *nexum per pacta* nunc magis restrictum
nunc laxatum.

§ III. Quoad prius caput *circa finem* no-
tandum, quod, etsi forte negari nequeat,
prima imperia & societates ciuiles deficiunt
se

net societates æqualis. (5.) *tutioris vite gratia*. Hic
finis societatum ciuiliū saltem *ex mente & præcepto*
Dei esse debet, quatenus est *ordinatio diuina*, & im-
perantes obligantur ad pacem & securitatem subditis
præstandam. Vnde monet PAVL I *Tim. II, 2. ob-*
secrationes esse faciendas pro imperantibus, vt quietam
& tranquillam vitam agamus, in omni pietate & hone-
state: hoc enim est bonum.

p) In generali quidem *conceptu* omnes ciuitates inter se
conueniunt, præsertim in iis, quæ hæcenus tradita
sunt; verum *specialiores* in singulis ciuitatibus occur-
runt *circumstantia*, efficientes, vt in *suo indiuiduo* con-
sideratæ ab aliis in plurimis differant quæ omnia ex-
acte præcognoscenda, quia sine illo vario statu iudi-
cium rectum alias ferri nequit. Sicuti autem ab *ani-*
ma omnes operationes procedunt, sed tamèn illi co-
hæreant plures affectus, propter quos singuli homines
specie inter se differre videntur, licet omnes habeant
eamdem animam, & ita homines diuersas edunt ope-
rationes inter se: ita in *corpore* quoque *ciuili* compa-
ratum, quod, licet quoque anima vna h.e. *vnione* co-
hæreat, tamen præterea tot sint singularum ciuitatum
separatæ affectiones, vt diuersas inter se edant ope-
rationes, & sic varius ciuilis imperii *status* inde nascatur.

se a vero fine, & pro securitate violentiam
introduxisse; (q) inde tamen norma ciui-
tatum

q) Prima certe imperia *violenta & tyrannica* non potue-
re non a vero fine aberrare, (1) quia violentia qui-
dem metum incutit, haud tamen firmat nexum, qui
deberet intercedere inter fummos imperantes & sub-
ditos, & sic vnio tota lubrico nititur fundamento,
metu scilicet seruili, qui parit *dissidentiam*, hic vero de-
siderium iugum illud excutiendi. *Imperantem enim*, ait
CICERO *Philipp. II. caritate & benevolentia ciuium*
septum oportet esse, non armis, quem in sensum etiam
CLAUDIANSVS *de quarto consul. Honor. vers. 281.*

*Non sic excubia non circumstantia tela,
Quam tutatur amor.*

Plenius hac de re philosophatur PLINIVS Secundus
in *Panegy.* pag. 49. vbi inter alia dicit: *frustra se ter-
voro succinxerit, qui septus caritate non fuerit. Armis*
enim arma iritantur. (2) quia lausissimam viam pen-
dunt, ad vitam scelestissimam, & atrocissimi indulgent,
vnde nulla salus in republica, sed semper turbæ me-
tuendæ, & cum (3) vinculum naturale inter omnes
homines constitutum tollere annisi sunt primi homines,
quid mirum, si vinculi ciuicis nullam habuerint ra-
tionem, cum malo regni principio *similes exitus sequi so-
leant*, vt de Tarquinii regno notanter ait LIVIVS
lib. I. cap. 28. Equidem in omnia alia abit Auctor
tr. du gouvernement ciuil. c. VII. §. 17. vbi contem-
dit, *primam etatem mundi fuisse auream, ambitionem,*
auaritiam, amorem sceleratum habendi nondum corrupisse
animos hominum, nec falsos conceptus de potestate imper-
antium iis ingenerasse, imperantes fuisse optimos, ciues
haud vitiosos, & ita illos potestate sua ad oppressionem
populi haud abusos, multo minus his ansam datam fuisse
de imperantium actionibus male iudicandi aut conuer-
se. *Seculis demum sequentibus per auaritiam, luxuriam*

tatum quoad finem peti non possit, (qq) sed potius ex voluntate Dei lege naturæ declarata.

§. IV. Illud itaque secundum iuris naturæ normam finis ciuitatum esse debet, quod

Et ambitionem omnia in peius versa fuisse &c. Hæc omnia vero se in hunc finem asserre contendit, vt ex prima origine imperiorum iura rerumpublicarum explicite, & abusus excessusque imperantium detegere possit. Vereor autem ne autor doctissimus probatione excidat, si de singulis membris fidem facere deberet. Ad Caini ciuitatem plane hæc omnia minime quadrant, quæ tamen prima fuisse legitur, vt supra enictum est. Pios in societates ciuiles ab initio abiisse haud constat, multo minus norma quædam rerumpublicarum inde peti potest. Illud facilius largimur, postea virtute & pietate imperantium omnia in melius correctæ fuisse, atque inde potius norma rerumpublicarum petenda fuisset.

99) Qui veram ciuitatum indolem ex huiusmodi vitiosis primordiis & normam rerumpubl. petere tentant, næ similes illis videntur, qui matrimonii finem, indolem normamque diiudicare vellent ex intentione pessimorum hominum, qui vel ob ambitionem, vel auariciam vel luxuriam coniugium inierunt. Sunt quidem ciuitates factis hominum conditæ, sed non quid factum sit, sed quid ex ordinatione diuina fieri debuerit, respiciendum est. Atque hoc ipsum ex subsecuta correctione morum in nonnullis ciuitatibus satis apparet, prout c. I. §. XXI. dictum est, id quod inter ipsos quandoque Ethnicos contigisse legimus. Seruius Tullius regnum dolo partum sic egit industrie, vt iure adeptus videretur. FLORVS l. I. c. 6. n. 2. Numa Pompilius quod vi & iniuria occupauerat imperium, religione & iustitia gubernauit. IDEM l. I. c. 2. in f. Quin nonnunquam

ex

quod extra eas inter homines corruptos (r) non potuit obtineri, & tamen ad vinculum inter homines stabiliendum facit, (s) h. e. vt *quietam & tranquillam* possint ducere *vitam* secundum PAVLVM 2. *Timoth. II, 2.*

§. V.

ex commercio cum aliis gentibus moratoribus eiusmodi *mutatio in melius* nata. De Gallis, gente olim admodum *esserata*, IUSTINVS *lib. XLIII. c. 4.* hoc testatur, inquit: *Ab his (Massiliensibus) Galli & usum vitæ cultioris, deposita & manifesta barbarie, & agrorum cultus, & urbes mœnibus cingere didicerunt. Tunc & legibus non armis viuere, tunc & vitam putare, tunc oliuam serere consueuerunt, adeoque magnus & hominibus & rebus impositus est nitor.*

r) Feci mentionem *hominum corruptorum*, idque propterea, quoniam supra demonstraui, *finem ciuitatum inter pios* potuisse obtineri *extra ciuitates*, & reuera obtentum esse, & inde conclusionem formaui, *generaliter & absolute* non esse iure naturæ *præcepta imperia*. Neque propterea volo, *piorum cœtum* non posse subsistere in republica; nam verum est vulgatum: *politiam non tollere religionem*, sed quod non necesse habuerint ab initio coalescere in ciuitates. Finge plures familias Deum ex toto corde colentes in locum aliquem inhabitatum secedere, & ita tandem excrescere insignem multitudinem: certe non obligantur iure naturæ inter se ad republicas constituendas, quamdiu in vera pietate subsistunt, cum iam, vt supra asserui, *diuiniore nexu* inter se conglutinentur; neque tamen peccare dicendi sunt, si aliquam ciuitatem inter se erigunt, quod quandoque imo vt plurimum propter facinorosos necessarium fuit.

s) Concludo ita: vinculum inter homines iure naturæ necessarium est, quod consistit in *pace & securitate colenda*, hoc vero inter improbos extra ciuitates non potest

§. V. Et hoc est, quod vulgo asserere solent, finem ciuitatum esse *beatitudinem ciuilem* (1) seu *externam*. Inde lex prima fundamentalis: *salus populi suprema lex esto.*

§. VI.

potest obtineri, ergo hoc medium vniuersale testari debet de ipso *finē*, qualis esse debent omnium ciuitatum. Vnio enim imprimis consistit in eo, vt *vniti* inter se possint *tranquilli & securi* esse. Vnde nascitur *beata iudiciorum vita*. Moderatori enim reipubl. *beata ciuium vita* proposita, vt opibus *firma, copius locuples, gloria ampla, virtute honesta sit*, CICERONE iudice, lib. VIII, ad *Att. ep. 11*. E contrario inter *dissidentes & turbatores* non est vnio, sed *summā infelicitatis status*. Ergo quamcumque tibi singas vnionem, necessario primum scopum intendere debet, vt omnium sit *vna voluntas*, extra quam haberi non potest securitas & tranquillitas vitæ. Pertinet huc Menenii Agrippæ fabula, quam populo dissidenti proposuit, & ad concordiam & vnionem reduxit. *Dissidisse quondam inter se humanos, dixit, artus, quod omnibus opere fungentibus soius venter immunis ageret: Deinde moribundos a se iun-ctone redisse in gratiam, quando sensissent, quod eius opera redactis in sanguinem cibus irrigarentur.* FLOR. lib. I. cap. 23.

t) Beatitudo ciuilis obtinetur ex ipsa vnione & concordia: cetera, quæ ciuitates ornant, magis accidentalia sunt, non necessaria. Illustrabo hoc verbis Romuli apud DION. HALICARNASS. lib. II. vbi contendit, in belis externis profundas altisque fossas non esse munimenta satis idonea, ad certam salutis securæ spem hominibus inclusis asserendam: sed hoc tantum polliceri, oppidanos repentina hostium incurssione oppressos cladem nullam accepturos, neque si intestini tumultus in republ. exorti fuerint, priuatas aedes & domicilia cuiquam refugium satis in. um præbere: ad vitam enim quiete & tranquille ageri.

§. VI. Media itaque necessario ad hunc finem facientia officio boni imperantis continentur, ut partim per remedia coactiua idonea omnia fini huic contraria, quatenus coactionem recipiunt, remoueat, partim animos subditorum abduci curet ab effrenata libidine, & quatenus fieri potest, ad veram pietatem adducat, (u) vtrumque tamen eo modo, qui huic instituto conueniens est,

§. VII.

agendam hæc subsidia & solatia ab hominibus esse inuenta, quæ neque insidias, quæ vicinis tenduntur, ita arceant, ut illi miseri non sint: neque etiam faciant, ut qui insidiis appetuntur, quamuis in tuto sint, tamen confidant. Neque ullam urbem his solis ornamentis felicitatem, & amplitudinem diuturnam sibi quæsisse: neque contra ullam vquam ciuitatem, quod sumtuosis adificiis priuatis publicisque caruisset, prohibitum fuisse, quo minus ampla & fortunata euaderet. Sed aliud esse quod urbes seruet, & magnas ex paruis faciat. In externis bellis ipsam armorum potentiam; hanc autem audacia & exercitatione comparari. At in ciuilibus perturbationibus, ciuiam concordiam. Demonstrauit autem, hanc facillime posse in re- publ. florere, si vnusquisque & temperanter & iuste uideret, &c.

- a) Circa hanc thesin plerosque dissentire video, sed facile cum his conuenimus, si modo diuersas quæstiones ab inuicem separemus. Alia (I.) quæstio est, an imperia primario sint instituta, ut pietas interna inter homines promouentur, quod antea negaui. (II.) an imperia ciuilia possint pietatem operari in subditis, quatenus per leges imperatur? quod idem negatur. (III.) an primarius scopus ciuitatum sit, ut pietas colatur inter homines? quod idem negatur. (IV.) annon pietas subditorum multum conferat ad finem reipublicæ

cæ obtinendum? quod qui negauerit, sane omnis pie-
 tatis sentium abieciſſe dicendus eſt. Inter *cauſas felici-
 tatis ciuitatum* recte reſert **DION. HALICAR-
 NASS. lib. II. temperantiam & iuſtitiam**, ob quas bo-
 mines ſe minus mutuo lædentes magis ſunt concordēs,
 & felicitatem non ſædiſſimis voluptatibus ſed honeſtate
 metiuntur. Laudat **LIVIUS lib. I. c. 21. Numam**
Pompilium, quod ea pietate omnium pectora imbuerit,
 ut fides & iuriurandum proximo legum ac pœnarum me-
 tu ciuitatem reuerent. (V.) Denique annon cura
 principis huc quoque directæ eſſe debeat, ut ſubditi
 pie viuant, non quidem coactionibus, ſed illis exter-
 nis medijs adhibitis quæ pædagogicæ iuſtar ſunt ad cul-
 turam pietatis? quod itidem nec negant illi, qui cu-
 ram principi demandant circa ſacra, ſcholas & alios
 mores ſubditorum recte formandos, verbi cauſa, pios
 magiſtratus præficiendo, ſubditiſ fideles miniſtros con-
 ſtituendo &c. Si deficit pietas, non quidem ſtatus ci-
 uitatis in totum ruit, interim tamen difficilius finis
 obtinetur. *Timor Dei ſolus eſt*, ait **LACTANTIUS**
*de ira lib. I. c. 12. qui cuſtodit hominum inter ſe ſocie-
 tatem.* E conſario ſi pietatem remoueris, nihil prode-
 runt exercitus, equi, ſatellites, enſium vis, virorum
 innumerabiles copiæ, quo minus in te imperiumque tuum
 inſurgant, iudice **NICEPHORO lib. XIII. c. 1.** Ratio
 quoque naturalis docet, veram animorum culturam
 multum facere ad finem reipublicæ obtinendum.
THEODOSIUS epift. ad Cyrillum apud EDMUND.
RICHERIVM hiſt. concil. gener. lib. I. c. 7. §. 2. hoc
 agnouit optime, dicens: *Reipubl. noſtræ conſtitutio ea,*
*que in Deum eſt, pietate præcipue nititur, multæque in-
 ter hanc & illam cognatio & familiaritas intercedere ſo-
 let. Nam & ex ſe inuicem pendent, & utraq; proſpe-
 ris alterius ſucceſſibus incrementa ſumit. Et paucis inter-
 iectis: Cum itaque Deus imperii habenas nobis tradide-
 rit, iisque, qui imperio noſtro parent, pietatis & ſe-
 ueritatis quoddam quaſi vinculum nos eſſe voluerit &c.*
Equidem imperans propterea non eſt conſtitutus, ut

curem

curam animarum primario gerat, quin potius ut primario pacem & tranquillitatem externam in societate ciuili ob oculos habeat. Ad hanc tamen tunc optime deuenitur, si quoque curam habeat, ut pietas vera subditis instilletur, quo eo melius securitas in republica & tranquillitas obtineri possit. Si a Deo discesserimus, princeps multum ad optimos subditorum mores conferre potest. *Rex velit honesta, nemo non eadem volet.* Si imperans pessime uiuit, non sibi tantum nocet, sed in totam peccat rempublicam. Bene CICERO lib. III. de LL. c. 14. *vitia non solum principes concipiunt, sed etiam in totam ciuitatem insunt.* Hoc sensu SALOMO dicit, *Regis thronum tum demum firmari, si decesserit a malo, Prouerb. XXV, 5. XXXVIII, 2. Leuit. XXVI, 4. seqq. Ps. LXXXI, 1. 15.* quorsum etiam collineat CHRISTIANI IV. Regis Daniae symbolum: *Regna firmat pietas.* Apostolus PAVLVS 1 ad *Timoth. II, 2.* uult, precatio- nes fieri pro imperantibus, ut vitam tranquillam & quietam agere possimus *in omni pietate & honestate*, quod bonum esse ait, seu *conducibile reipublica.* SALOMO quoque aliis pluribus locis hoc inculcat, optimus *in arte imperandi* Magister, *Prouerb. VIII, 11. XVI, 12. XXI, 12. XX, 28. XXXVIII, 12. 15. 16. XXIX, 8. 14. 24. XXX, 21. seqq. Sap. VI, 1. 5. seqq.* Et enim omnia vitia & turbae in republica oriuntur ex inordinatis singulorum affectibus, qui vel *ambitionem* vel *luxuriam* vel *auaritiam* concernunt. Hac vitia insigniter conuersiones rerumpublicarum promouent, ut bene ostendit DN. BYDDEVS, *dissp. de concord. relig. christ. uitaeque ciuil. c. 1. §. 7. seqq.* Optime uero corriguntur per sinceram pietatem, secundum praeccepta Christi institutam. Nam *ambitioni* occurritur per *humilitatem* *Matth. XI, 29. XVIII, 3. XX, 26. XXI, 5. XXIII, 7. 10. seqq. Gal. V, 26. Marc. IX, 3. 4. seqq. Luc. I, 51. seqq.* *Auaritia* occurrit praecceptum Christi de vitanda *intempestina* *sollicitudine* *Matth. VI, 25. seqq. Luc. XII, 15. seqq. 1 Timoth.*

§. VII. Patitur ergo mirum in modum hæc vniō, quando ciuitas suam tranquillitatem & pacem mediis, ex pessima hominum libidine propullulantibus, conseruare & stabilire nititur, (*) quæ tamen vniōnem magis tollunt, quam conseruant.

§. VIII.

motu VI, 9. 10. 1 Corinth. VI, 20. Voluptates carnis sedulo tota scriptura sacra dehortatur 1 Corinth. VI, 10. Gal. V, 19. Rom. I, 26. 27. XIII, 13. Luc. XI, 37. Apoc. XXI, 8. Et huc sine dubio respexisse videntur Ethnici, quando tunc demum beatas fore respublicas prædicarunt, si imperantes diuina quadam sorte vere philosophentur, vt ait PLATO *epist. 7.* quod etiam repetit CICERO *epist. I. ad Qu. Fratrem.* IUSTIN. in *Apol. II.* philosophorum mentem ita aperit, inquit: *Dicit enim ex prisca quidam: nisi & principes & ciues philosophentur, fieri non posse, vt beatæ sint respublicæ & ciuitates.* Non inepte VALERIUS MAXIMUS *lib. II. c. 1.* Non dubitauerunt, sacris imperia seruire, ita se rerum humanarum futura regimen existimantia, si diuina potentia bene & constanter essent famulata.

*) Hoc vt plurimum accidit in regnis & imperiis male partis. Bene TACITVS *hist. lib. I. c. 30.* nemo unquam imperium flagitio quæsitum bonis artibus exercuit; cum plerumque, vt ait SALVST. de *Catil. bell. c. 2. n. 5.* iis artibus imperium retineatur, quibus initio partum est. Tarquinius scelere partem potestatem non melius egit, quam acquirerat, FLOR. *lib. I. c. 7. n. 2.* Saturninus apud LIVIUM *epit. lib. 69.* adiuuante C. Mario tribunus plebis per vim creatus, non minus violenter tribunatum, quam petierat, gessit. Inde SENECA de *element. lib. I. c. 13.* Scelera sceleribus tuenda sunt. Quod aliquando scelere parta imperia religione & iustitia gubernata sint, prout dictum §. III. *lit. qq. ad illa,* quæ rarius accidunt, referri debent.

Boehmeri Ius Publ.

N

x) Non

§. VIII. Huc pertinet (I.) si felicitas rei publicæ quæritur in *latissimo Imperio*, & perpetuis bellis hunc in finem suscipiendis. Hoc malum fluit ex *ambitione* & in vitiosis rerum-publicarum primordiis conspicuum est. (x) Cum enim ita semper respublica turbida sit,

x) Non mirandum est, plerasque respublicas hodie pronas esse ad hunc finem, cum ipsa initia reipublicæ ex libidine imperandi arcessenda. Cum autem hæc libido non quiescat, sed in infinitum agat, hinc imperans suam felicitatem metitur ex *latissimo imperio*, & semper ducitur cupiditate alios subiugandi. Sæpe audias: *Roma interim crescit ex Albæ ruinis*, ut ait LIVIUS lib. I. c. 30. Sed talia incrementa veram reipublicæ salutem destruant. Huius indolis plerumque esse solent Reges bellicosissimi, quos *martiales* vocant, vi referunt GUSTAVVM ADOLPHVM regem Sueciæ, asserere solitum fuisse, *Regem semper bellis intentum esse debere, numquam vero in pace quiescere, quo subditi semper occupationibus agitentur, regna amplientur, & imperans timeatur.* Sed ipse GUSTAVVS plura occupare studuit, quam quæ tueri potuit, vid. PENDORFF. lib. III. *rerum a Carolo Gust. gest. p. 133.* Facilius quippe est *quædam vincere, quam tueri*, ut aiunt legati Darii apud CVRTIVM lib. IV. c. 2. & *stultum videtur aggredi, quos etiamsi vincas, retinere non possis.* THYCYD. lib. VI. c. 2. ALEXANDER M. suum imperium non aliunde firmare potuisse credidit, quam hac contra leges naturæ suscepta rapiendi libidine. Neque pirata adeo ei inepte respondit, interroganti, quo iure tam impune prædas ageret in mare? *Eodem, inquit, quo Tu in orbem terræ. Sed quia id exiguo navigio facio, latro vocor, quia tu magna classe, imperator.* Sed reuera ita finis rerumpublicarum proprius negligitur, & vinculum civile magis laxatur,

fit, & ab ea nulla gens secura, nec illa rursus pacem vel extra vel intra se habet, cum ciues ad res nouas quotidie molien- das ita instituantur.

§. IX. (II.) Si felicitas summa quæritur in luxuria & molitie, & subditi ad hanc addu-
cun-

xatur, quam firmatur, (1.) dum subditi nimis pre-
muntur oneribus belli ferendis. *Ab armis quidem ma-
gna sed breuis potentia: a pacis vero studio paruum, sed
diuturnum imperium est*, TACIT. lib. IV. *Annal. c. 4.*
inf. Tale itaque imperium ius publicum vniuersale
iubet, præscribit. (2.) Similiter omnia ex genio prin-
cipis ad ambitionem in republica disponuntur, ex hoc
vero infinita mala contra pacem & tranquillitatem pro-
manant. *Principes plus exemplo quam peccato nocent*,
ait CICERO lib. III. *de LL. c. 14.* Nam vt Rex Go-
thorum Theodoricus ait, *facilius est errare naturam,*
quam dissimulem sui princeps possit rempublicam formare,
CASSIODORVS, lib. III. *Var. epist. 12.* Vnde enim
tot rebelliones, quam quod vel populus nimis prema-
tur, vel ambitio eius nimis fuerit aucta? (3.) Cum
belli fortuna sit inconstans, ciues non maiorem securi-
tatem in republica habent, quam haberent in statu
naturali, cum semper variam belli fortunam timere de-
beant. Agesilaus certe tam eximiam ciuium curam
habebat, referente XENOPH. in *Orat. de eod. p. 668.*
*vt seruari omnes pro lucro duxerit, e contrario pro ia-
ctura, si quis etiam non magni pretii homo periisset.* (4.)
Si nulli sunt metuendi extranei hostes, ipsa respub-
lica sæpe sua mole laborat, vt quod *violenter* acqui-
situm, per violentiam & turbas perpetuas plerumque
sit retinendum. De imperii Romani magnitudine ple-
rique scriptores hoc obseruant. Ita enim FLORVS
lib. IV. c. 2. iam pene, ait, *toto orbe pacato, maius
erat imperium Romanum, quam vt illis externis viribus*

cuntur, quo eo magis in partes imperantis trahuntur. Sed ita quiescit omnis vera cura reipublicæ, & dum luxuria ingrauescit, vinculum ciuile valde laxatur, nec constans

extingui posset. Itaque invidens fortuna principi gentium populo, ipsum illum in exitium suum armauit. Expressius rem depingit TACITVS lib. II. *hystor.* vbi ita: *Vetus ac iam pridem insita mortalibus potentia cupido cum imperii (Romani) magnitudine adoleuit erupitque. Nam rebus modicis equalitas facile habebatur. Sed vbi subacta orbe & amulis urbibus regibusque excisis securos opes concupiscere vacuum fuit, prima inter patres plebemque certamina exarsere: modo turbulenti tribuni, modo consules prauulidi, & in vrbe ac foro tentamenta ciuilium bellorum. Mox e plebe infima C. Marius & nobilium savissimus L. Sulla victam armis libertatem in dominationem verterunt. Post quos Cn. Pompeius occultior, non melior. Et nunquam postea nisi de principatu quaesitum. Similiter legati Scytarum fati grauius Alexandro hoc venenum obiciunt apud CVRTIVM lib. VIII. c. 8. aientes: Si Dii habitum corporis tui auiditati animi parem esse voluissent, orbis te non caperet. Altera manu orientem, altera occidentem contingeres. Et hoc affecutus scire velles, vbi tanti numinis fulgor conderetur. Sic quoque concupiscis que non capis. Ab Europa petis Asiam, ab Asia transis in Europam. Deinde si humanum genus omne superaveris, cum syluis & niuibis & fluminibus ferisque bestiis gesturus es bellum. Recte FLORVS lib. IV. c. 12. n. 29. difficilium est provincias retinere, quam facere. Imo, vt ait SALVSTIVS in *Iugurth.* c. 31. maius dedecus, parts amittere, quam omnino non parauisse. Longe prudentius imo iustius egerunt Chauçi, vtut pro barbaris habitii, quos TACITVS de moribus German. c. 35. in eo merito laudat, quod magnitudinem suam maluerint iustitia tue-*

stans est illud obsequium, quod luxuria acquisitum. (y)

§. X.

tueri, sine cupiditate, sine impotentia, quod quieti se-
 etique nulla prouocauerint bella, nullis raptibus aut la-
 trociniis populati, prompta tamen omnibus arma, ac si
 res poscat, exercitus plurium virorum equorumque. Con-
 cludo hanc meditationem cum VALERIO MAXIMO
 lib. IV. c. 1. in f. ea demum potentia tuta est, quæ viri
 bus suis modum imponit.

y) Prudenter admodum FLORVS lib. III. c. 12. Oper
 atque diuitia afflixere seculi mores, mensamque vitiiis suis
 quasi sentina rempublicam pessumdedere. Monuit iam-
 suo tempore FLVTARCHVS de glor. Athen. p. 348.
 asserens, non sapere civitatem, que tantum in res ludi-
 cras impenderet studium, sicut etiam Cambyses apud XE-
 NOPHONT. in Cyopæd. lib. I. p. m. 27. lit. a. repro-
 bat illud discrimen inter subditos & principem, quasi
 scilicet hic deberet sumtuosius vivere, domi plus auri habe-
 re, diutius dormire, omnino minore cum molestia labore-
 que degere quam subditi. Ego autem, inquit, arbitror
 non desidis vitæ ratione præstare subditis debere princi-
 pem, sed alacri studio rebus eorum prospiciendo ac labori-
 bus tolerandis. Respice Heliogabuli atque Caracallæ
 tempora, & mala infinita obuia deprehendes. Breni-
 ter huc omnia redeunt: (1.) per luxuriam respublica
 ad paupertatem & perniciem redigitur. Qualis rex,
 talis grex. Refert IUSTIN. lib. XXX. c. 1. Ptole-
 mæum Ægypti regem luxuriæ se tradidisse. Regis mo-
 res, pergit, omnis seculi regio est. Itaque non amici
 tantum præfæctique, verum etiam omnis exercitus depo-
 sitis militiæ studiis, otio ac desidia corrupti marcebant.
 Quibus rebus cognitis Antiochus Rex Syria, veteri in-
 ter se regnorum odio stimulante, repentino bello mutas
 vrbes eius oppressit. Sic cum Dionysius Platoni Magi-
 stro philosophiæ operam daret, tota regia puluere fuit
 repleta præ turba Geometricas pingentium figuras. Sed

§. X. (III.) Si inter summum reipublicæ bonum referuntur artes lucrandi, & avaritiam pro lubitu exercendi. (2)

§. XI.

eodem ad sua pocula & voluptates redeunte vitæ molities omnes occupavit. *PLUTARCH. de adul. & am. discrep. c. 11.* (2.) Inhabilem se reddit imperans, ut possit sana admittere consilia, aut reipublicæ confidere, exemplo Neronis luxuriosissimi, *sibi concessam diticitantis, nobilitatem, pulchritudinem, vota omnium & gaudia felicitum*, *TACIT. lib. XIII. anal. hinc* (3) ubique occasio omnia & quæcunque impune faciendi. Quin mutationes rerumpublicarum non raro inde oriuntur. *Tandiu*, ait *FLOR. lib. 1. c. 7. in f. superbiæ regis populus R. perpeffus est, donec aberat libido*. Hac accedente, famosum illud refugium ortum est. Huc pertinet graue monitum *SALOMONIS Prou. XXXI, 3. seqq.*

2) Auarum principem & omni iudicio carentem *SALOMON* coniungit, *Prou. XXVIII, 16.* id quod ex opposito ibi conspicuum est. Admodum scite *CICERO lib. II. de offic. c. 22.* ait: *Nullum vitium tetrins quam avaritia, præsertim in principibus & reipublicam gubernantibus. Habere enim quæstui reipubl. non modo turpe, sed sceleratum etiam & nefarium. Itaque quod Appollo Pythius oraculo edidit, Spartam nulla re alia, nisi avaritia esse perituram, id videtur non solum Lucædemoniis, sed & omnibus opulentiis populis prædixisse.* Certe ubi avaritia dominatur, ubi auri vis atque opes principibus insensæ (*TACIT. lib. XI. anal. ab init.*) primario pro scopo habentur, infinita monopolia & alia avaritiæ & iniustitiæ simulacra maxime in ministris sequuntur, cum fides integra manere non possit, ubi magnitudo quæstuum spectatur. *TACIT. lib. XI. anal.* Si princeps avarus est, miserissimi sunt subditi, qui facultatibus præditi sunt; nam sub quouis prætextu imperans

§. XI. Et tamen non diffidendum est, ple-
rasque ciuitates ad huiusmodi corruptas &
a vero fine aberrantes vias deflectere, imo
in plerisque hæc tria corruptelarum genera
concurrere, (*) vt incidant fere *in statum re-
rum publicarum irregularium* (a). Prout enim pes-
simus

perans bonis alienis inhiat, leges ad quæstum exemplo
Iustiniani accommodat, imo ipsa iustitia venalis est,
subditis extorquetur duris exactionibus pecunia, ne-
que vllus alius tyrannicis dominationibus aptior est,
quam auarus. Ipsi vero subditi, rupto vinculo, quæ-
uis scelera, flagitia impune committunt, ad quæ aua-
ritia ipsis ansam suppeditat. Vnde CICERO *Philipp.*
III. tales imperantes remouet ab habenis reip. quis,
ait, *rex vnquam fuit tam insigniter impudens, vt habe-
ret omnia commoda, beneficia, iura regni venalia?* De-
nique huc quoque pertinet, quod ait SALVST. *orat.*
*de ordin. rep. sepe iam audiui, qui reges, quæ ciuitates
& nationes per opulentiam magna imperia amiserint, quæ
per virtutem inopes ceperant.*

*) Notat hæc tria vitia in statu rei Romanæ FLORVS
lib. III. c. 12. aiens: *opes atque diuitiæ afflixere seculi
mores, missamque vitis suis quasi sentina reipubl. pes-
sumcidere, & paucis interiectis ostendit, quod famem
luxus fecerit, quod ex auaritia vectigalia reipubl. atque
ipsa iudicia in quæstu habita sint, quod abundantia fa-
miliarum bella seruilia produxerit, quod ab ambitu ho-
norum Mariana & Syllana tempestas petenda sit, quod
apparatus conuiuiorum & sumtuosa largitio Catilinæ fu-
rorem in reipubl. excitauerit &c.*

a) Respublica morbida seu irregularis est, quæ deflectit
a vera vnione, ita vt similis sit ædificio ruinam minan-
ti, sicuti contra regularis, quæ adhuc cohæret, & li-
cet quædam vitia habeat, adhuc tamen quibusdam con-
lidis innitur fulcris. Et quidem vitia status non con-

simus finis est, ita *leges* quoque huic respondentes vñionem reipublicæ magis tollunt, quam stabiliunt.

§. XII.

fundenda sunt cum *virtus* hominum. *Vitia* hominum solent plerumque ansam dare ad *vitia* status, scilicet vt status publica lege & more ita male coherere incipiat. Communiter *regna absoluta* solent ad *respublicas singulares* referre, vbi subditi vi terrentur, coercentur, & perpetuis defatigationibus ita exercentur, vt vñio satis stabilis adesse videatur. Timent regem, quia Tyrannus, qui malum infert, quia alia grauiora metuunt, & ita vel *muiti* sub iugo retinentur instar ferarum bestiarum, qui domitoris sub vinculis gemunt. Tale fuit regnum Tarquinii, qui *consciis* male querendi regni ab se ipso aduersus se exemplum capi posse, *armatis* corpus circumscepit, neque enim ad ius regni quisquam præter vim habebat: vt qui neque populi iussu neque autoribus patribus regnaret. Eo accedebat, vt in caritate ciuium nihil spei reponenti metu regnum tutandum esset. LIVIUS lib. I. c. 49. Verum enimvero hanc reipublicam esse specie tantum externa regularem & sanam, magis vero morbidam vel inde arbitror, (1.) quia *metus* & *terror*, infirma vincula caritatis, que vbi remoueris, qui timere desierint, odisse incipient. TACIT. in Agric. c. 32. (2.) Quia cura pro subditorum salute est plane inanis, & eatenus tantum subditis imperans consulit, vt sibi & suæ potentie beneficit. (3.) Subditi nunquam tuti nec tranquilli, sed sub *prætextu iuris*, quæuis patiuntur. Hinc T. Largius apud DION. HALICARNASS. lib. VI. optime censeat, *longe optimum* & *firmissimum* id esse imperium, quod *beneficiis non supplicitiis* subditos in officio continere solet. Illorum enim benevolentiam, horum vero timorem esse comitem. Quicquid autem est formidabile, id necessitate naturali omnium maxime est exosum. E contrario qui dominationem exercent exemplo Tarquinii occidunt, in

exilium agunt, bonis multant non modo quos spectatos
 & inuisos habent, sed unde nihil aliud, quam prædam
 sperare possunt. LIVIUS l. I. cap. 49. Proinde talis
 respublica turbis & perpetuis dissidiis luctatur, vti vel
 regnum Gallie tristissima eius rei exempla suggerit.
 Expressius adhuc veritatem huius asserti confirmat sta-
 tus rei Romanae post Galbæ occisi tempora, postquam
 in *Othones, Vitellios & Domitianos* aliosque flagitiosis-
 simos principes incidit. Nihil sædus illo tempore.
 Non iure, sed vi, cædibus, seditionibus omnia acta
 sunt, imo ipsis flagitiis certatum fuisse videtur. *Locu-
 pletissimus quisque in prædam correptus, vires luxu cor-
 rumpebant contra veterem disciplinam & instituta maiorum,*
apud quos virtute quam pecunia res Romana melius stetit.
Epularum sæda & inexplebilis libido, ex vrbe atque
Italia irritamenta gulæ gestabantur, exhausti conuiuiorum
apparibus principes ciuitatum. Degenerabat a labore ac
*virtute miles assuetudine voluptatum, & contemptu du-
 cis. Nemo in illa aula probitate aut industria certauit:*
*unum ad potentiam iter prodigis epulis & sumptu ga-
 neaque satiare inexplebiles principis libidines. Mutato*
imperatore, non mores mutati. Magis alii homines,
*quam alii mores. Multæ ubique & atroces inter se mi-
 litum cades. Irrepentibus dominationis magistris princi-
 pes superbiores & acerbiores facti. Apud paucos tacito*
voto quies pro discordia, bonus & innocens princeps pro
peffimis & flagitiosissimis expetitus. Hæc & similia
TACIT. lib. II. histor. passim ingeminat. Præterea
vrbes hausta & obruta, Roma incendiis vastata, pollutæ
*ceremoniæ, magna adulteria: plenum exiliis mare, infæ-
 Eli cadibus scopuli, atrocius in vrbe scutum. Nobili-
 tas, opes, omisi gestique honores pro crimine & ob vir-
 tutes certissimum exitium. Nec minus præmia delato-
 rum inuisa quam scelera. Corrupti in dominos serui,*
*in patronos liberti, & quibus deerat inimicus, per ami-
 cos oppressi. Qui occiderant certatim ostentantibus cruen-
 tas manus, vt pudorem & memorabile facinus iactabant.*
TACIT. lib. I. Histor. ab init. Stultissimus quisque pe-

¶ XII. Vnde concludo, ciuitatem quo magis simplicitati (b) studet, tranquillitatemque ciuium quærit, eo beatiorem esse,
&

cuntis merebatur, & quod in perditis rebus accidit, omnes præcipiebant, nemo exlequebatur. IDEM lib. III. Histor. Discordia inter patres, ira apud victos, nulla in victoribus autoritas, non leges, non princeps in ciuitate erant. IDEM lib. IV. histor. Et infinitum foret, omnes calamitates publicas, & scelera nefanda, recensere, quibus non tantum sædus ciuile sed humani generis ruptum est.

b) *Simplicem* voco, quæ vano caret luxu, quem *ægra ciuitatis indicium* SENECA *epist. 114.* vocat, & se intra suos fines continet, neque adeo diuitiis studet. Talis fuit *Iudaica*, primo intuitu satis barbara plerisque visa, & inculta, sed quæ non tentata fuit in suis primis initiis ab eiusmodi vitiis, quibus reliquæ republicæ infectæ fuisse leguntur. Diuitiæ subditorum in pecoribus consistebant, amplissimæ domus deerant, nec magnis sumptibus indigebant. Leges a Deo eis lætæ *auaritiæ* obicem ponebant, potius amorem & humanitatis officia inculcabant. *Luxuria* rara, instrumentis luxuriæ ademptis, & commerciorum necessitate cessante. *Ambitioni* nullus locus dabatur: finibus assignatis contenti esse iubebantur. Atque hæc quidem tandiu durabant, donec *reges* sibi expeterent. Hisce adsumtis, mox loco *simplicis* vitæ *luxuriosior* & *splendidior* inuasit populum, vnde plura mala ipsam republicam sensim & pedetentim corruerunt, & destruxerunt. Similiter quamdiu republ. Romana in simplicitate perliscebat, satis beata videbatur, *domi militiæque boni mores* colebantur: *concordia maxima*, *minima auaritia* erat; *ius bonumque* apud eos non legibus magis, quam natura valebat; *iurgia, discordias, iras, simultates* cum hostibus exercebant, *ciues cum ciuibus* de virtute certabant &c. SALVSTIVS de bell. Catil. c.

& secundum leges naturæ institutam, licet forsân pro *barbara* habeatur ab imperitis rerum æstimatoribus.

§. XIII. Quoad caput secundum circa formam imperandi notandum, quod etsi prima imperia ex suo vitioso initio penes unam existitisse videantur, tamen ex postfacto status rerumpublicarum variare ceperit. Inde primo orta videtur *Monarchia*. (c)

§. XIV.

9 vbi c. 10. ostendit, qua ratione respublica per *ambitionem, auaritiam & luxuriam* corrupta fuerit. Imprimis sub Numæ imperio ad eam culturam reductam fuisse ait LIVIVS lib. I. c. 21. *vt finitimi populi in eam verecundiam adducti sint, vt ciuitatem totam in cultum Deorum versam violare ducerent nefas.*

c) Monarchas primum tenuisse imperium ex historia imperiorum satis constat, vtut forsân ab initio potentia insignis, quæ postea demum accessit, defuerit. Nam vrbes quoque vt cetera ex infimo nascuntur, vt ait LIVIVS l. I. c. 8. Huc respiciunt tot testimonia historicorum & ipsius ARISTOTELIS 1. Polit. 1. in quientis: *initio a regibus gubernabantur ciuitates & nunc etiam gentes, quo & CICERO 3. de LL. respicit aiens: omnes antiquæ gentes regibus quondam paruerrunt, & SALVSTIVS in Catil. Regnum in terris nomen primum fuit.* vid. HERT. in Elem. prud. ciu. p. I. sect. 10. §. 5. Concedit id ipsum quoque AUTOR tr. du gouuernement ciuil, quod penes unum ab initio imperium fuerit, sed diuersam huius rei causam adducit. Contendit enim cap. VII. §. 13. *liberos prima etate patrum imperii assuetos facilius imperio vnus se submisisse, quod a prima iuuentæ flore tam gratum & securum illis visum fuerit. Esse præterea Monarchiam eiusmodi rem, quæ simplicitate se commendat, & sua sponte hominum ani-*

§. XIV. Regia hæc potestas, ut ab initio fuit violenta, ita per violentiam, modo apertam, modo magis occultam, plerumque fuit exercita, (d) ut hoc modo subditi parum a seruis

animis se insinuet, postquam experientia alias formas regiminis haud representasset, nec ambitio dominantium eos induxisset, ut se munirent contra suæ præmiam potestatem & mala inde redundantia. Eos non cogitasse de mediis reprimendi conatus & excessus imperantium, nunquam quippe dominationem Tyrannicam perpeffos, vitam simplicem, ab auaritia & ambitione alienam, dominatum non adeo metuisse, sed sicuti sponte in societatem civilem abiissent, multo amore & affectione inter se certasse, magis vim externam metuisse, & hoc intuitu nihil facilius fuisse, quam Monarchiam tam optime moderatam inter se stabilire. Platonis rempublicam descriptam crederes, quæ sicuti in idea tantum fuit, ita vereor, nec idem de viri doctissimi sententia dicendum sit. Hæc omnia supponunt, ciuitates inter pios conditas fuisse, cuius contrarium cap. 1. falsus demonstratum est. In rebus, quæ ad historiam spectant, nihil supponendum est ex nudis coniecturis, quæ nullis iudiciis probari possunt, imo cuius contrarium in oculis incurrit.

d) Hoc illustrari potest ex iis, quæ dicta sunt ad §. III. Tales imperantes magis usu, quam voluntate populi regna possident, ut de Seruio dicit LIVIUS l. I. c. 46. Si tamen postea voluntas populi expressa accedat, imperium magis firmatur. Ita fecit Seruius, qui postea ad populum tulit: vellent, inberentne se regnare? tantoque consensu, quanto haud quisquam alius ante, rex est declaratus, LIVIUS ibid. optime cognitum habens. vim omnem imperii in consensu obedientium esse. IDEM lib. I. c. 59.

e) Hic

serius distarent, quod & indicat *ius regium* descriptum i *Sam. VIII.*

§. XV. Cum itaque in iis, quæ ad *finem* ciuitatum spectant, populus imperantis voluntati se subiecerit, voluntas omnium in huius voluntate concentratur, vt ita quod imperans summus in hisce negotiis vult, omnes velle *moraliter* censeantur. (e)

§. XVI. Quo magis itaque voluntas imperantis cum voluntate subditorum constat-

e) Hic effectus *unionis* constitutæ est, cum ante conditas ciuitates omnium erat *diuersa & discordans* voluntas, quæ per *imperium* in voluntate imperantis vnita est, vt finis, h. e. *securitas & pax* eo rectius possit promoueri; & sic toti imputatur ciuitati, quod imperans fecit, *nomine ciuitatis*. Videlicet princeps agit vel *extra ciuitatem*, vel *in ciuitate*. Si *extra ciuitatem* agit cum alia gente, tunc quod princeps vult, vti hactenus dictum, omnes voluisse censeantur, & hinc vulgatum:

Quicquid delirant reges, plectuntur Achii.

Quodcumque absque voluntate eius factum a *singulis* vel *pluribus*, id effectum iuris hunc inter gentes habere, hæc pro *actione ciuitatis* vel *reipublicæ* haberi potest. Genti tamen, quibus iniuria facta est, eos ab imperante dedi, postulandi ius est, qualia exempla passim occurrunt *Iud. XIX. & XX.* *Supplicio noxio paucorum*, quam *innoxio omnium sanguine* iniuriam expiare præstat, vti *Samnites* indicarunt apud *LIVIVM lib. VIII. c. 39.* Conf. *IDEM lib. XXXVII. c. 45. lib. XXI. c. 10. lib. XXXVIII. c. 31. & 33.* Si *intra ciuitatem* agit, *idem omnium voluntate* fieri, quod facit, censendum est, v. c. *leges ferendo iudicando &c.* Verum hæc generale quidem, non tamen est in infinitum

stanter in causis publicis conspirat, eo firmior est nexus, eoque facilius *fnis* a iure naturæ imperatus obtinetur (f)

§. XVII. Deficiente hac voluntatum conspiratione, facile contingere potest status publici *mutatio*, vt ciuitas nouum statum in-

nitum extendendum, sed in iis saltem verum est *quæ ad finem ciuitatum spectant*: in *eis* enim tantum se voluntati alterius subiecerunt.

f) Id naturale est, vbi omnes idem volunt, ibi maior est amor, & sic societas quoque eo firmior. Contra vbi solo metu & potentia omnia diriguntur, inuidia regni etiam inter domesticos infida omnia atque infesta facit, vt ait LIVIVS lib. I. c. 42. & licet hæctenus moraliter subditi idem velle videantur, quod princeps vult; in effectu tamen a voluntate eius abalienati sunt, & coacte volunt, quod princeps vult. Arduum est, inquit TACITVS lib. 4. annal. eodem loci potentiam & concordiam esse. Seruius primus iniussu populi regnavit, inde omnia eidem infesta fuerunt, LIVIVS cit. loco donec postea populus libere consentiret. Ast Salomonis regnum populo gratum acceptumque erat. Omnes videbant, per sapientiam Dei cuncta dirigi ab eo, & iudicia quoque exerceri, hinc eo maiori reuerentia & amore omnes eum prosequerantur, vt felicitate eius temporis nihil illustrius excogitari potuerit. Erat potens diuesque, potentia tamen & diuitiis non vtebatur, vt vnico medio imperandi, sola Dei sapientia omnia dirigente. Cum hæctenus Respubl. Romana variis discordiarum procellis esset agitata, & tandem communi consilio pro commodis eius laborarent, omnes publicam lætitiã significabant, beatam urbem Romanam & inuictam & æternam illa concordia dicentes. LIVIVS lib. V. c. 7.

g) His

induat, & vel penes paucos vel maiorem partem populi imperium esse incipiat. (g)

§. XVIII. Sic itaque eadem ratione, qua regna sunt constituta, potest Aristocratia enasci, quatenus cœtus suam voluntatem subiicit concilio ex paucis optimatibus constanti.

§. XIX. Non singulis autem optimatibus se committit populus, sed omnibus coniunctim consideratis, (h) & ita plures in con-

g) His verbis ostendere conor, *Democratiam & Aristocratiam* apud plerosque populos ex *Monarchia* natas fuisse. *PVFENDORFFIVS* quidem *lib. VIII. c. 5.* §. 4. putat, ab initio *Democratias* vñ obtinuisse, a quo non videtur abhorreere *HVBÆRVS de iure ciuitatis*. Verum iam supra §. XIII ostendi, antiquissima fuisse regna, & ex temporum iniuria nata, vbi tamen forsitan negari nequit, populos, quo magis libertatis amantes fuere, eo citius Regum iugum excussisse. Roma ab initio reges habuit: verum excussit hoc iugum, postquam reges effrenata libidine ius fasque euerterent, & solo timore subditos continere stude- rent, vnde non poterant non odium & averfatio, & ex hac seditiones oriri. *Male vim suam*, ait *PLI- NIVS lib. 8. epist. 24. n. 6.* potestas aliorum contumeliis experitur; male terrore veneratio acquiritur. Longeque valentior amor ad obtinendum, quod velis, quam timor. Nam timor abit, si recedas, manet amor: ac si ut ille in odium, hic in reverentiam vertatur.

b) Singuli seorsim non imperant, sed omnes coniunctim, qui omnia collegialiter & per vota maiora expedire debent. Et quidem omnia decernenda sunt independenter & proprio iure. Nam solet haud raro contingere in *Democratia*, vt collegio alicui demandetur a populi ma-

concilio congregati vnā personam sustinere videntur, ac consequenter *voluntas illius concilii* circa negotia reipublicæ est *voluntas omnium*.

§. XX. Quod si tandem populus in plenam evadit libertatem, excusso iugo regio, vel eiectis optimatibus, *Democraticus* inde status oritur, quatenus *summam potestatem coniunctim* populus retinet.

§. XXI. Quod itaque *maior pars populi* integri decernit, pro omnium voluntate (i) ha-

li maiore parte cura reipublicæ, vt *vice populi* administrant. Sed ita *collegium* dependet a populo, quod vel ex prouocatione ad populum liquidum est, vti in regnis a rege, & ita ab externis hinc schematibus nullum ducendum argumentum. Hoc casu omnis populus a se imperium non abdicauit, sicuti priori. Simile quid, quod in *Aristocratia* obtinet, quoque deprehenditur in *Dyarchiis*, si imperium apud duos *indivisim & in solidum*, æqualiterque sit, qualia exempla in Romano imperio orientali plura fuere, quæ ratio imperii tamen magis vtilitatem reipubl. impedit, quam promouet. Interim tamen non tantum *externo schemate* a se inuicem differunt, quod soleat singularis Dyarchis plus honoris & cultus tribui, quam singulis optimatibus in republica, adeoque Dyarchis quidem prædicatum *Maiestatis* non denegetur, quod tamen nequidem integro concilio optimatum dari solet; sed etiam in eo quod singuli ex Dyarchis aliquando *in solidum* impudent, adeoque quod *vnus* fecit, effectum iuris fortiauntur, aliquando vero non nisi *coniunctim*, quo casu proxime ad Aristocratiam respublica accedit.

i) Noui hanc populi voluntatem plerumque *inordinatam* esse, & publicæ rei non consulere; interim quoad effectus

habetur, & huic decreto se finguli subii-
cere debent, adeoque licet imperium sit
penes omnes *coniunctim*, quatenus summam
rerum tangit, conclusum tamen maioris
partis necessario *vim iuris & imperii* ex post
facto consequitur.

§. XXII. Omnes ciuitates interim,
qualiscunque forma regiminis in eis ob-
ti-

fectus publicos pro iure legitimo habetur. *Non enim
comitiis semper iudicat populus, sed mouetur plerumque
gratia, cedit precibus, facit eos, a quibus est maxime
ambitus. Denique si iudicat, non delectu aliquo, aut
sapientia ducitur ad iudicandum sed impetu nonnunquam
& quadam etiam temeritate. Non est consilium in vul-
go, non ratio, non discrimen, non diligentia: semper-
que sapientes ea, quæ populus fecisset, ferenda, non semper
laudanda duxissent, ait CICERO orat. pro Cn. Plancio.*

*) Quæ contra democraticum statum obiici solent, ple-
nius refellit PUFENDORFF. lib. VII. c. 1. §. 5.
Res tota huc redit, non posse simul populum imperare
& parere. Sed nulla est absurditas, quando dico,
populum in concilio h. e. *coniunctim* consideratum ex-
ercere summum imperium, singulos vero extra con-
cilium positos parere. Si dicis, quod singuli tantum
per modum *pacti* obligentur; id quidem non nego,
sed ita tamen, vt singuli ad id efficaciter quasi per
modum *imperii ex postfacto* cogi possint: quodsi enim
parere recusant, nomine totius reipubl. tanquam in-
obedientes, & rebelles recte puniuntur? Quia vero
tale concilium perpetuo durare nequit, adeoque eo
finito administratio imperii exspirare videatur, con-
stitui debent, quibus *executio & imperium* interim per
nunc huius concilii remaneret, donec necessitas cogat
de summis rerum rursus in comitiis deliberandi. Præ-

tineat, manent inter se libera & æquales, adeoque de iure altera præ altera aliquam prærogatiuam præterendere nequit, (1) nisi quam *communis consensus* per tacita pacta approbavit; tunc enim lege naturæ ciuitates inter se obligantur ad illum ordinem, qui simul pacem communem & harmoniam inter gentes promouet, obseruandam.

§. XXIII.

terea populus in hoc statu gentes alias deuictas sub sua potestate habere potest, quibus eodem modo imperat, vti princeps in Monarchia quales populi deuicti plures sub imperio Romano fuere. vid. HOBBS. *Leuiath. P. I. c. 19.*

- 1) Hac de re PVENDORFF. *lib. 8. c. 4. §. 15. & Ill. Dn. THOMAS. ad Monzamb. c. 1. p. 65.* plenius egerunt. Tota res eo redit: Ciuitates inter se viuunt in statu *libertatis*, adeoque omnimoda inter eas, quatenus *personam moralem* repræsentant, est æqualitas: neque enim vlla hætenus potest afferri ratio *iuris genuina*, propter quam altera obligata sit, vt alteri cederet. Quæ tamen ordinis rationes in *ciuitatibus* habentur, ex *determinatione summi imperantis* fluunt, qualis *positus determinatio* inter gentes cessat. Imo quamuis status rerum publicarum inter se diuersi sint, hæc tamen diuersitas magis respicit ipsam *republicam intra se*, eiusque gubernationem, non vero respectum ad exteros inuoluit, adeoque nullum potest argumentum afferri, quare *republica popularis* cedere debeat statui *Monarchico*, cum vtrouique adfit summum imperium. Quæ argumenta extra pacta afferuntur, sunt vana. *Potentia* non tollit æqualitatem, nec ius potius tribuit. Nec *antiquitas* reipubl. ceteras gentes obligat, vt cedere antiquiori genti debeant. Præterea nec *absolutum imperium*, quam *souæremitatem* vocant, quoque sufficiens

§. XXIII. Quo grauiores autem solent de *proëdria* esse lites, eo inaniore sunt, (m) quia licet altera alteri ciuitati cedere debeat, quando conueniunt, nihil tamen eo ipso neque de *iure libertatis*, neque *summi imperii*, amittitur, neque adeo vllum aliud metuendum est præiudicium, nisi *ambitionis*.

§. XXIV.

ciens videtur, cum tamen toti corpori alterius ciuitatis nihilominus sua maneat potestas, & hæc tantum intra fines reipublicæ concludatur. Si *mores gentium* consideramus, admitto eosdem, inter quos tales videntur, sed ex moribus harum vel illarum gentium aliæ non obligantur. *Mores enim sunt producti vel ex pactis expressis*, vel, quod plerumque fit, *tacitis*, dum scilicet alter populus sua *patientia* consentit in prærogatiuam alterius gentis. Et ita fere factum, vt prout populus alterius ope indignerit, alteri ex regulis prudentiæ cesserit. Sic fere olim primum dabant locum omnes reges *reipublicæ Romanae*, vbi adhuc *libera & popularis* erat, quæ prærogatiua ad *Imperatores* transit, & ex *communi consensu gentium* durauit in nostris Imperatoribus. Ergo euident est, rempublicam *Democraticam* nullo iure posse inferiorem ceteri aliis ciuitatibus, si abstrahamus a *pactis vel expressis vel tacitis*. Ex post facto vero obtinuit, vt prærogatiuam reges ad se traherent, *ex potentia*, qua pollebant, cui cum se aliæ reipublicæ opponere non poterant, potius cedere, quam hostem alterum habere voluere. Vnde factum, vt *pactis fere tacitis prærogatiua illa sit determinata*.

m) Pertinet huc dictum *LACTANTII*: *contentione de dignitate nihil fœdus, nihil arrogantius, nihil a sapientia ratione remotius esse*. Inter gentes quidem ex *prærogatiua ordinis* non leue momentum dependere volunt, sed quale illud sit, hactenus non euictum est.

§. XXIV. Quemadmodum autem ordo inter ipsas ciuitates *arbitrarius* est, ita quoque dignitas externa eorum, qui reipublicæ præfunt, intra ciuitatem *arbitraria* est, & dependet itidem ex institutione prima, (n) quæ vim cuiusdam *taciti pacti* habet, vt tamen

n) Sic reges vtuntur splendidissimis titulis: minoribus *optimatibus* gaudent, imo integræ reipublicæ, licet liberæ sint, *minimis* sane *titulis* superbiunt, quod tam de rebus publicis *inter se* verum est, quam de ipsis imperantibus *respectu ciuitatum*. Sic enim augustior reuerentia & autoritas eximior solet regibus præberi, longe minor optimatibus, & tamen optimates idem habent imperium eandemque maiestatem, quam reges. In populo iudaico Moses summam fere potestatem exercebat, & post eum Iosua, & Iudices, sed absque *externo splendore*. Si tamen in originem inquirimus, vix alia ratio suppetit, quam hæc, quod reges plerique ab initio violentia fundauerint imperium ex sola libidine imperandi, ergo simul quæsiuerint *praeminentiam* quandam singularem, & cum conditio subditorum fere deficiuit in statum seruorum, hinc eximior cultus inde ortus est. At optimates cum ex pluribus constent, singuli singulis impedimento fuisse videntur, quo minus illis tam splendidus cultus præberetur. Sic & inter eos, qui reipublicæ præfunt, diuersæ sunt denominationes. Dantur *Imperatores, Reges, Domini, Archiduces, Duces, Principes, Comites* &c. Sed hæc nomina minorem non inferunt potestatem, nec minuunt libertatem. Hæc omnia & similia ab initio *arbitraria* fuere, & sunt tantum æterna schemata, qua statui reipublicæ nihil nec addunt nec detrahunt. Manet Ciuitas in sua libertate & iure, siue dicatur, *supremus Ducatus*, siue *regnum*, siue *imperium*, siue etiam *Comitatus*, si nemini obnoxius sit.

.) Mul-

men propterea summo imperio & statui reipublicæ nihil nec addatur, nec detrahatur.

§. XXV. Ceterum ex hoc vario ciuitatum statu posse nouam adhuc conciliari reipublicarum speciem tradunt, quam *mixtam* vocant, ita vt in vna republica partim *monarchia* partim *aristocratia* simul obtineat, & quædam iura summi imperii vnus independenter, quædam autem optimates independenter, & solitarie exercent. (o)

§ XXVI.

*) Multæ sunt lites de *existentia huius reipublicæ*. Eam negarunt IOH. BODIN. de *republica lib. 2. c. 1.* & PETRVS GASSENDVS *phil. moral. p. 1466.* THOMAS. HOBBS. in *Leuiathan. c. 18. & 24. de Ciue c. 8. §. 6.* Eam adstruxere HVGGO GROTIVS de *I. B. & P. lib. 1. c. 3. n. 17.* KVLPIVS. ad *Monzamb. P. 2. p. 225.* Qui existentiam eius asserunt, imperium tanquam *totum aliquod* in se concipiunt, quod tamen in varias distinctas partes diuidi possit, adeoque exinde inferunt, manere quidem penes *integram ciuitatem* totum imperium, sed ita partes imperii posse distingui, vt penes vnum possint esse *diuisim & independenter* quædam iura *Maiestatica*, penes populum vel optimates reliqua iura, & sicuti in populi arbitrio fuit, vni vel paucis totum imperium conferre, ita quoque idem potuit ita diuidere imperium, vt quædam partes sint penes vnum collegium, quædam penes alterum. Vbi tamen cauendum monent, ne statim *mixturam* hanc fingamus, si *administratio reipublicæ externæ* aliquid trahat ex forma alterius reipublicæ, vbi tamen status ipse reipublicæ ex *legibus & potestate æstimandus* maneat simplex. Sic potest accidere, vt status Reipublicæ sit *popularis*, pleraque tamen *externæ* ad-

§. XXVI. Sed si vel maxime talis reipublicæ forma mente concipi queat, tamen adhuc dubium remanet, an talis mixtura existere possit in rerum natura, & si existat, vtrum tale monstrum reipublicæ recte coherereat, (p) & an non potius longissime aberret a fine reipublicæ a lege naturæ imperato.

§. XXVII.

ministrantur vel ab aliquo principe in populo, vel a collegio quodam, nam *modus externus administrandi non variant ipsum statum.*

p) Diximus, ciuitatis animam esse unionem. Ergo vbi illa in totum non potest non deficere, adest anarctia, mors & interitus reipublicæ. Iam ponamus, principem habere ius fœderum, senatum ius belli, populum ius tributorum, princeps sane non habet maiestatem, quia non habet ius fœderum nec tributorum: nec Senatus, quia non habet ius belli & tributorum: nec populus, quia non habet ius belli & fœderum: nec omnes coniunctim, si dissentiant, quia alter alterum non potest cogere, nec hic vota maiora valent, cum singuli iura sua independententer exercent, & si alter alterum possit cogere, adesset dependentia. Reuera itaque omnis vnio deficit, si talis status reipublicæ fingitur, qui perpetua bella alit. Quamcunque enim mixturam tibiingas, statim apparet, illam ita esse comparatam, vt omnia quæ ad securitatem publicam & salutem reipublicæ pertineant, impediatur, dum alter alterum impedit, ne possit jus suum exercere. Ita si princeps habet jus belli, si populus nolit bellum, denegat tributa & senatus fœdera & ita porro. Neque obstat, quod tamen possint quandoque vnanimi consilio agere; nam si vel maxime id vna vel altera vice fiat, hi casus tamen erunt rarissimi, cum potius cogitandum erat, homines, præsertim potentia gaudentes,

§. XXVII. Nouum tamen adhuc exstruunt statum ex *systemate ciuitatum plurium*, (q) quando plures vna ciuitate liberæ arctissimo inter se vinculo ita connectuntur, vt *vnun corpus* videantur constituere, & tamen singulæ summum imperium retineant, in proprios subditos.

§. XXVIII.

dentes, & sibi inuicem ob diuersa studia inuidentes, magis aptos esse ad interna dissidia & bella ciuilia quam ad rempublicam gubernandam. Arduum semper habitum fuit, *eodem loci potentiam & concordiam esse*, vt ait TACITVS *lib. IV. annal.* Non triumphatus diu subsistit, vtut fœdere arctissimo conglutinatus videretur. Semper tribunitia potestas consulere imperium impugnavit, & perpetuis seditionibus remp. afflixit, quæ tamen adhuc tolerabilior, quam *status mixtus*, videtur fuisse.

q) Proprie loquendo itaque huc spectant *ciuitates liberae*, quæ etiam post *confederationem* inter se factam liberae debent manere. Non itaque huc spectant plures respublicæ, postquam sub Imperio vnus coalescunt, singulæ enim *liberae* esse desinunt, vnus imperio subiectæ. Vtut vero plerumque huiusmodi ciuitates *compositæ*, vt etiam vocantur, coniunctim sibi eligere communem *ducem* soleant; ille tamen non *suo iure* agit, sed dependet a statu *systematico*, imo quædam pacto comprehenduntur, quæ non nisi *coniunctim* exerceri possunt, qualia plerumque sunt, quæ ad communem securitatem, propter quam vtiplurimum tale *systema* exstruitur, faciunt, qualia sunt *iura belli, pacis, fœderum, legatorum*, in quantum communi bello interuient &c. Olim *Volsi* inter se tali nexu *systematico confederati* fuisse videntur. Si bellum imminebat, commune concilium conuocabant, in eo de summis rerum consultabant, duces belli eligant,

§. XXVIII. Oriuntur autem plerumque talia systemata vel *expresso fœdere*, (r) quando plures ciuitates separatæ ita coalescunt: vel *absque præfinito consilio & pacto*, (s) vbi plures prouinciæ sub vno capite coalitæ paulatim ita in libertatem sese vindicant,

vt

gebant, legatos communi nomine mittebant, &c. **DION. HALICARN. lib. 8. pr.** Sic etiam hodie eadem plerumque inter Belgas obtinent, sed in Helvetia singulæ ciuitates maiorem sibi retinere potestatem, cum singulis cantonibus adhuc permissum sit fœdus inire. Ex hoc iurium communi exercitio oritur necessitas alicuius *communis concilii*, qualia apud Belgas duo esse docet **GROTIUS lib. V. annal. Belg. c. ad A. 1588.**

- v) Prioris generis systemata sunt magis *regularia*, & ad pacem communem aptiora, cum *expresso fœdere* inter se connectantur, ac omnia certo *ordine* boni publici causa ita disposita sint, vt non facile renitentia locus relinqui possit. Huc pertinent confœderati Belgi & Heluetii, qui perpetuo fœdere, eoque expresso inter se continentur. Tali nexu regulari olim constituisse videntur *Latini*; populi inter se confœderati, & hoc nomen commune assumentes, vt tradit **DION. HALICARN. lib. 1.** vbi addit, *quod pactis adeo constanter manserint, vt nullum tempus alteros ab alteris separavit.* Antiquos Francos, antequam sibi reges eligerent, fœdere huiusmodi copulatos fuisse, probabile est, vnde etiam *facilis regnum* condere potuerunt.
- *) In hoc *nexu irregulari* plerumque species externa reipublicæ antiquæ, veluti *monarchicæ*, manere, vt & externe omnia *monarchicæ* administrari solent; interim tamen reuera singulis prouinciis sua est libertas, eaque quandoque ab initio *vsurpatione*, postea *legitimo pacto & sic lege publica*, contingit. Incipit itaque

occul-

vt *autonomiam* quidem singuli recipiant, sed tamen adhuc inter se quodammodo cohæreant *nexu* quodam *systematico*.

§. XXIX. Interim *nexus systematicus* magis cohæret, si *expresso fœdere* conglutinatur, (t) quam si *occulte* absque præfinito consilio in republica quadam inualescere incipit. Vnde status talis irregularis fieri incipit, postquam a vera vnione (u) desci- scit.

§. XXX.

occulte latitare & se exlerere *nexus systematicus* sub *schemate externo monarchiæ*, dum manent solennia externa, ex quibus tamen amplius æstimari nequit, vti ex facie imperii nostri constat, quemadmodum post Augusti tempora facies externa reipubl. in plerisque manebat, statu interim in totum mutato.

t) *Nexus systematicus* prioris generis vel ideo firmior & ad communem tranquillitatem aptior videtur, (1.) quod confœderatorum maior æqualitas, (2.) quod alteri controuersiam de *libertate* non faciat, (3.) quod *nexus* ipse pactis & legibus satis determinatus sit, (4.) quod nulla externa rerum figura hic sese immisceat.

*) Nam (1.) plerumque in tali *nexu* est summa *inaequalitas* eorum, qui in tali *nexu* sunt, dum alii alios potentia dignitateque præpollent, adeoque alter alterius potentiam metuit, dignitatemque dolet. (2.) Manet renitentia inter *status* & *imperantem*, cui adhuc forsitan quædam reliquæ iuris antiqui ex *monarchia* supersunt, dum hic *monarchiam* affectat, illi *libertatem* tuentur; in mutua autem renitentia nulla vnio, nullus *nexus* firmius adest. (3.) Neque *nexus* huius iura satis circumscrip- ta sunt, & cum magis *inciderint* in eum, quam ex *condicto* instituerint, sæpe euenire

§. XXX. Accedo ad *tertium caput*, vbi expeditum est, variis circumscribi posse nexum ciuilem *pactis expressis*, qualiscunque demum sit reipublicæ status. Quamuis enim imperia imprimis ob publicam tranquillitatem & securitatem sint constituta, accidere tamen potest, vt plus (x) pacto imperanti concedatur, quam ad hunc finem requi-

potest, vt ipsæ leges magis discordiam foueant, quam tollant, quin quod (4.) maneat veteris monarchiæ figura externa, ex quo fit, vt nexus hic sit magis occultus & non appareat, adeoque sæpe incautos fallat.

x) HOBBSIVS *de ciue c. X. §. 2. & 5.* & alibi passim imperium *herile* tanquam speciem separatam a reliquis regnis non agnoscit, quia potestatem principis ita extendit, vt non possint non omnia imperia esse herilia. Non quidem nego, posse regna degenerare in *heriles* respublicas, vbi princeps suam potestatem nimis extendit; sed quid si iustum & æquum principem supponimus, tunc quidem secundum leges nature hanc potestatem herilem sibi arrogare nequit absque pacto. Illud tantum ex hactenus dictis apparet, imperia omnia *ex natura status ciuilis non esse herilia*, quia talis potestas ad finem propositum non requiritur, qualis est heri in feruos, imo plus nocet quam prodest. Quod autem *ex natura imperiorum non fluit*, id non potest credi in principem esse translatum. Pacto interim quin talis potestas principi concedi possit, per quod imperantes Domini corporum & bonorum constituuntur, non dubito, postquam singulis permisum est, se in feruitutem alteri addicere, siue *pactum expressum* supponas, siue tacitum, si scilicet subditi videant, victorem aliter eos in fidem recepturum non esse, & sic iugum hoc subierint.

y) Id

requiritur, scilicet vt populus plene se eidem in seruitutem dederit, ex quo respubli-
ca *herilis* oritur.

§. XXXI. Præterea quoque *ex pactis* de-
terminandum, vtrum imperia sint *electitia*
an *successiua*? Quando populus ab initio in
imperium consentire debuit, h. e. quod
per *vim* occupatum est, oritur inde vt plu-
rimum *regnum successiuum* (y), dum plerum-
que exuuntur subditi omni libertate; quam-
uis & pactis expressis firmari successio pos-
sit.

§. XXXII.

y) Id experientia testatur, quia enim per *vim* impe-
rium acquiritur, inprimis *bello*, habetur pro imperio
patrimoniali, & sic ad liberos tanquam heredes trans-
mittitur, eodem iure, quo priuati illa, quæ in patri-
monio habent, & deuicti non potuere non in talem
successionem consentire. Si absque bello per poten-
tiam se obtrudit imperio, & dominatum plenum &
absolutum exercet, itidem successio plerumque obti-
net, quia nullis certis & perspicuis firmatum est im-
perium pactis, adeoque imperantes omnia huc dirigere
solent, vt in sua familia imperium stabiliant. *Non*
legiones, non classes, perinde firma imperii munimenta,
quam numerus liberorum, vt ait ex vero Titus apud
TACITVM lib. IV. histor. Inde est, quod ab ini-
tuo fere omnia imperia fuerint *successiua*. Sed & *ele-*
ctiua ex eadem ratione possunt degenerare in *successiua*,
quando vel imperium in *dominatum absolutum* paulatim
mutatur, status regni electioni renunciant, quod in
Hungaria factum, vel etiam renunciare aliquando
per potentiam principis coguntur.

z) Id

§. XXXII. Quæ vero *mere voluntaria* sunt imperia, & libera voluntate populi orta, magis manent *electiua*, (2) & in dubio pro talibus æstimanda sunt, nisi pactis aliud prouisum.

§. XXXIII.

2) Id quidem negat ex principiis suis HOBBSIUS de ciuē c. VII. §. 15. seqq. adeo, vt imperanti integrum esse dicat, successorem pro arbitrio suo constituere; licet vel maxime populus sibi imperantem ad *tempus* vel *vitam* eius elegerit. Rationes eius sunt: (1.) quod populus ita *indefinite* se exuat imperio, & omne ius *in se* transferat in imperantem, & dum nihil exceperit, ius quoque de imperio in imperantem transtulisse videtur. (2.) Hoc quoque colligendum esse ait ex *presunta voluntate populi*, qui semel eligendo monarchiam, potius hanc continuare, quam mortuo principe, ad statum popularem redire voluisse videtur, finis enim testatur de intentione, imo & (3.) plerisque populis successio placuisse videtur. Verum cum imperium sit eiusmodi ius, quod singularem personæ *industriam*, *mores*, & *qualitates* requirat, quæ deesse possunt in successore, potius credendum est, voluisse populum, vt in posterum quoque eo modo imperium in successores deferatur, quo in primum collatum est. Romani proinde ægre tulerunt obrusionem Seruii Tullii, qui regnum tanquam *tutor regii sanguinis* magis occupabat, quod per electionem conferri debeat, prout ab initio constitutum erat. DION. HALICARN. lib. IV. Accedit, quod regna *successiua* sint duriora, in quibus *libertas subditorum* magis magisque supprimitur; in talem autem conditionem non facile populus, præsertim libertati assuetus, consensisse videtur. Ægre id maxime tulerunt Romani, quod Tarquinii regnum iure hereditario ad se traxerint. Aiebant: *Tarquinius regno assuesse, initium a Prisco factum,*

§. XXXIII. Potest etiam *mixtum genus* esse imperii, quod partim *successivum*, partim *electivum*, scilicet, vbi successio semper præcedente electione firmatur, non *dicis gratia*, sed vt integrum populo sit, ex iustis causis *consanguineos* regios præterire. (a.)

§. XXXIV.

regnasse deinde Servium Tullium, ne intervallo quidem facto oblitum tanquam alieni superbum Tarquinium velut hereditatem gentis scelere ac vt repetisse. LIVIVS lib. II. c. 2. Et quamvis omne ius imperii in *electum* transferatur, hoc tamen ad *ius imperandi* vnice restringendum est. Alioquin enim, si ius imperandi in eius absoluta esset potestate; dicendum foret, illum posse imperium pro lubitu alienare & quocunque modo de eo disponere, quod tamen admitti nequit. DN. THOMAS. ad Huber. ius ciuit. lib. I. sect. 3. c. 2. §. 19. Non inepte censuit Galba apud TACITVM lib. I. hystor. libertatem reipubl. ab electione, quam populus conferre voluisse credendus est, dependere. Sub Tiberio, ait, & Caio & Claudio vnus familiæ quasi hereditas fuimus: loco libertatis erit, quod eligi cœpimus.

- a) Talis aliquandiu obtinuisse videtur in Germania tempore Ottonum; sed vt tamen electoribus integrum manserit a familia regia recedere. In Anglia idem ius obtinere certum est, vbi rarius a sanguine regio receditur. Hinc accidere potest, vt, vbi fœmina succedit per electionem, etiam maritus ei adiungatur, vt exempla Ferdinandi Arragonii, & Elisabethæ Castellanae, vt & Mariæ & Wilhelmi in Anglia docent. Non reprobanda, meo iudicio, hæc ratio succedendi est: sic enim evitantur incommoda, quæ (α) ex electione vt plurimum eueniunt, cum ita plerumque certus soleat esse successor; (β) quæ successioni cohærent, quia si indignus est proximior, di-

§. XXXIV. Status imperii successivi ab electivo in eo differt, quod quoad facta antecessoris utrobique eadem non sit obligatio.

(b)

§. XXXV. Porro quædam imperia sunt patrimonialia (c) ex pacto populi, vbi ita omne

dignior eligitur, si antecessor nimis potestate abusus est, successori libertas restringitur per pacta, quoniam cui per electionem defertur imperium, eidem etiam limites certi, quos excedere nequit, poni possunt.

b) Successor ex electione non semper obligatur ex factis antecessoris, vti successor hereditarius: neque enim beneficio defuncti, sed iure speciali per electionem obtinuit imperium, v. c. quoad reuocationem privilegiorum, æs alienum soluendum &c. hic enim ex iure proprio succedit, neque defuncti personam repræsentat, sicuti is, qui vt heres succedit &c. Illustratur hoc egregie ex literis Francisci II. Regis Gallorum ad Helvetios patris debita reposcentes, quas refert BODIN. de republ. lib. I. c. 8. *Tametsi*, scribit Rex, debita paterna soluere non tenemur, cum hæc sceptrâ hereditario iure non habeamus, sed regia lege, quæ iam inde vsque a primis Francorum regibus lata ad mores proximos imperium detulit, quæ non aliter nos obligari patitur, quam ad ea sedera pactaue, quæ cum exteris principibus ac populis ad huius imperii utilitates & commoda a maioribus nostris contracta fuerunt, &c.

c) Quod quædam patrimonialia regna dicantur, non illo accipiendum sentiu, quod æque sint in patrimonio vti quidem reliquæ res; sed tantum respectu alienationis & dispositionis hanc denominationem fortiuntur. A reliquis rebus patrimonialibus adhuc in eo differunt, quod earum natura admittat plenum arbitrium, illas consumendi, & perendi, id quod ad regna patrimonialia applicari nequit, quæ propter conseruationem generis

omne ius in imperantem transtulit, vt etiam de eo libere disponere, & illud in alium transferre possit; quædam autem sunt *non patrimonialia*, vbi talis potestas non est concessa.

§. XXXVI. *Non patrimonialia* (d) dicuntur, vbi alienatio imperanti haud est concessa, quod in dubio dicendum est.

CAP.

humani sunt constituta, & sic conseruanda, non perdenda aut consumenda. Eatenus itaque patrimonio accensetur imperium, quatenus natura & indolens imperiorum hoc admittit. Iuxta HOBBSIVM quidem omnia imperia sunt *patrimonialia*, quia potestatem absolutam imperantibus disponendi de imperio pro lubitu concedit. Sed fundamento omni destituitur. Vix credibile est, aliter patrimoniale imperium, quam pactis subditorum constitui posse, quocunque modo demum acquiratur, cum naturæ imperiorum haud insit facultas illa disponendi de ipso imperio, vti quidem proprietati rerum, adeoque extra pacta imperanti competere nequit. Neque vero hic exemplis iudicandum est, sed legibus ex natura status ciuillis desumptis.

d) Aliqui talia regna *usufructuaria* vocant, satis incommodo vocabulo, vti annotat HVBERSVS, cum ita proprietates deberet manere penes populum. GROTIVS l. 1. c. 3. §. 12. talia *non pleno iure haberi æque incongrue* ait, cum ad plenitudinem imperii potestas alienandi non pertineat, sed vnice ex pacto & speciali concessione dependeat, & ita extra imperium imperanti competat. Cum itaque talis concessio in facto consistat, hoc autem non possit præsumi, nisi probetur, merito omnia imperia in dubio *non patrimonialia* dicenda sunt.

e) Fun.

CAPVT IV.

DE

SVMMA IMPERANTIS
POTESTATE.

§. I.

Cum ciuitates, vt hactenus dictum, sint institutæ, vt imperio vnus vel certi concilii nexus inter plures dirigatur ad tranquillitatem & pacem communem, hinc potestas suprema (e) inde statim nascitur.

§. II. Obseruandum autem est, populum eo ipso, quo se imperanti subiicit, e statu naturali & æquali discedere, adeoque imperantem duntaxat retinere iura libertatis, & simul iura imperii acquirere, (f) quæ quamvis coniuncta sint in imperante, tamen diuerso modo exercentur.

§. III.

e) Fundamentum itaque rursus est arcessendum ex pactis, vel tacitis vel expressis, per quæ consentire in regimen vnus vel concilii alicuius, vnde ius ad illum finem faciens exurgere debuit. Deinde cum idem ius sit lege diuina firmatum, vt ita ordinatio diuina etiam audiat, eo sanctius hoc colendum est, cum autoritate diuina & humana firmatum sit.

f) ADRIANVS HOVTVYN in polit. Gen. §. 17. hæc
 „ duo statim videtur commiscere. Putat imperantem a
 „ populo summum imperium seu regimen non consequi,
 „ propterea, quod singulis in statu naturali ius se regendi & de actionibus suis disponendi competierit,
 „ adeoque nullius arbitrio subiecti tuerint. Huic iuri

§. III. IVRA LIBERTATIS sunt illa ipsa,
 quæ singuli habuerunt in *statu naturali*, qua-
 tenus inter se æquales erant; & quia im-
 perans nemini subiectus est, sine dubio
 illa

» autem renunciare singulos in fauorem *unius* vel *con-*
 » *cilii*, ex qua *renunciatione* per se submissio nasci de-
 » beret. Cum itaque is, in cuius fauorem renunciatio
 » facta, iam solus superior sit, oriri per se exinde *ius*
 » *supremum*, adeoque *retinere* imperantem *ius* illud,
 » quod ex *statu naturali* habuit; non vero *acquirere*
 » *ius* aliquod nouum, quod ante non habuit, arbitra-
 » tur. Neque vero renunciacionem iuris translatio-
 » nem, esse pergit, cum sibi ipsis singuli magis adimant
 » liberam voluntatem, quam in alterum transferant,
 » & consequenter *ius* ei nullum de nouo dari, sed
 » relinquunt illud ipsum, quod ex *statu naturali* habuit,
 » illud vnicum tantum accedere, quod iure suo non
 » ad priuatam, sed publicam etiam possit & debeat
 » salutem uti. In eundem fere sensum philosophatur
 » autor *tr. de gouvernement Civil. c. 14. §. 3.* *aiens:*
 » *le pouuoir politique est ce pouuoir, que chaque homme a*
 » *dans l'estat de nature & qu'on a remis entre les mains*
 » *d'une société, & dans cette société à ces Conducteurs, qui*
 » *ont été choisis.* Quot verba, tot fere contradictiones.
 » Hoc certum est, renunciare singulos suo iuri, sed ad
 » quem effectum? Non alium, quam vt alteri potesta-
 » tem in se conferant. Nam *renunciare suæ libertati in*
 » *fauorem alicuius*, est nihil aliud, quam *transferre sum-*
 » *nam potestatem in alium*, vel consentire, vt alter im-
 » perium aliquod, quod alias in renunciantes non habe-
 » bat, in se exerceat. Falsum est, nullum *ius* de nouo
 » consequi imperantem, nisi quod ab initio in *statu na-*
 » *turali* habuit. Nam quis diceret, singulos in *statu na-*
 » *turali* habuisse *ius* in alterum, quod *HOVTVN* ipse
 » neget. Illud omnino consequitur, quod antea non

Boehmeri *Ius Publ.*

P

habe-

illa retinet, vtut respectum magis habeant ad alias gentes, (g) quibuscum in statu naturali agere & viuere debet.

§. IV. Cum tamen illa ipsa in imperante curam reipublicæ adiunctam habeant, aliquem simul respectum ad eandem inferunt, quatenus ad summum, cui præest, reipublicæ commodum atque salutem exercenda sunt. (h)

§ V.

habebat, imo dum concedit, hoc iure vtendum esse in publicam salutem, fateri quoque debet, hoc ius plane nouum esse. Interim hoc certum est, eo ipso, quo populus se vni submittit, eum solum retinere iura libertatis, & manere in statu naturali, sed præterea in populum recipit nouam potestatem, quæ nunquam in statu naturali locum habuit, & ex qua plura noua iura sunt orta.

- g) Exinde iudicatur summitas potestatis, vt ego existimo, quod nemini princeps subiectus sit, sed quod simpliciter maneat in statu naturali, & iura libertatis retineat, h. e. vt Romani de Samnitibus asserunt, quod liberum belli pacisque arbitrium habeant. LIVIUS l. VIII. c. 2. Cum autem eadem exercentur inter æquales, facile apparet, hæc inter eos tantum exerceri, qui adhuc sunt in statu æquali, nentiquam vero respectum inferre ad subditos, sed ad alias liberas gentes. Patet hinc, quanta adsit utilitas in pernoscendo statu naturali, & eius iuribus, quippe qui per introductas ciuitates non in totum definit, sed tantum inter paucos concluditur, vt singuli non amplius in illo viuant, sed vnus vel plures. Hic itaque vnus, qui mansit in statu naturali, instar omnium est, ita nomine omnium agit, & totum corpus repræsentat.
- b) Hoc fluit ex natura rei: sicuti enim quilibet pater familias iura libertatis in statu naturali ad utilitatem

fa.

§. V. IUS SVMMI IMPERII respectum habet ad *subditos & populum*, qui se imperanti subiecit, & comprehendit in se omnem potestatem, (i) vel per *imperium* vel alias *ordinationes* omnia illa agendi, quæ ad

familie dirigit, ita princeps quoque in exercendis iuribus *libertatis* non potest separare finem reipublicæ propositum ab hoc exercitio; illius enim demum magnitudo stabilis fundataque est, (vt ait *SENECA* l. 1. de clement. c. 3.) *quam omnes tam supra se esse, quam pro se sciunt: cuius curam excubare pro salute singulorum atque vniuersorum quotidie experiuntur.* Hoc intuitu forsitan hæc iura inter *maiestatica* vulgo referri solent, vtat rectius ab eisdem separentur. Non enim includuntur territorio *imperantis*, vti quidem *iura maiestatica* stricte dicta, sed extra illud exercentur: ad minimum cauendum est, ne *diuersi respectus* confundantur, quatenus exercentur intuitu alterius *gentis liberae & intuitu reipublicæ*. Neque enim aliter *salus reipublicæ* potest obtineri, nisi *iura libertatis* exerceantur *ad publicum bonum*. Cogitare quippe debet imperans, non *republicam suam esse, sed se reipublicæ*, vt ait *SENECA* lib. I. de clement. c. 19. *EX* hoc duplici respectu imperans duplicem quodammodo personam sustinet: vel enim consideratur vt *imperans* respectu *subditorum*: vel vt *constitutus in statu naturali* intuitu *gentium liberarum*, quæ duplex consideratio diuersum quoque iudicium de exercendis iuribus suggerit.

§) Hoc ius est illud ipsum, quod stricte *maiestaticum* dicitur, & soli imperanti competit, adeoque hoc sensu est *ius dirigendi actiones ciuium ad salutem reipublicæ, seu pacem & tranquillitatem*. Et cum sub eo plura iura complectantur, hoc sensu *totum potestatiuum* dicitur, quod se in varias scindit partes, cuius quædam

ad finem reipublicæ præfixum spectant. (k)

S. VI.

sunt necessaria, sine quibus iuribus non potest subsistere regimen: quædam arbitraria, quæ imperans non quidem necessario sibi vindicare debet, sed tamen potest, & postquam eadem sibi soli vindicauit, cum exclusione subditorum, huc quoque spectant.

k) Cum salus reipubl. variis remediis indigeat, hincignis iurium cumulus nascitur, ad quæ exercenda necessitas finis imperanti ius supremum & perfectissimum tribuit, vti ex seqq. apparebit. Hocposito facile iudicari potest de hypotbesi Auctoris du Gouvernement civil. cap. 7. §. 14 & 15. asserentis; reges & imperantes potissimum belli causa, vt essent belli duces, fuisse institutos, adeoque in bello summam & absolutam obtinuisse antiquitus potestatem, in pace vero admodum moderatam & fere precariam, vt fere olim apud Germanos reges maiorem in bello, quam pace potestatem habuisse leguntur. Illustrat hanc suam sententiam exemplo reipubl. iudaicæ, contenditque in populo iudæico primarium iudicum & regum officium constituisse in obsequio munere belli ducis. Cela, ait, paroît clairement non seulement par cette expression si frequente de l'écriture: sortir & reuenir deuant le peuple, ce qui estoit, se mettre en marche pour la guerre & reuenir ensuite a teste des Troupes, mais aussi particulièrement par l'histoire de Iephté. Les Ammonites faisant la guerre à Israel, les Galaadites, saisis, de crainte enuoyèrent, des députés à Iephté, qu'ils auoient chassé comme vn hastard de leur famille & convinrent avec luy, qu'il seroit leur Gouverneur, a condition, qu'il les secourit contre les Ammonites. Le peuple l'establist sur soy pour chef & pour capitaine, ce qui estoit, comme il semble la mesme chose, que Iuge, & Iephté iugea Israel, c'est à dire, fust son general six ans. Declarat hoc in sequentibus aliis exemplis, vtpote Gideonis, de quo dixit Iothan ad Siche-

§ VI. Ex hoc principio nunc fluunt sequentia: (1.) Iura illa imperii tantum exercentur *intra limites regni seu territorii*; (1) *ultra limites vero effectum tantum habent ex beneplacito alterius gentis. Secus est in iuribus libertatis.*

VII.

Sichemitas *Iud. IX, 17. Pater meus pugnavit pro vobis & animam suam periculis obiecit, ut liberaret vos a manibus Midianitarum, ex quo concludit, quod Gideon ex more consueto tantum dux belli fuerit. Addit, Abimelechum Regem dictum fuisse, viut tantum ducis belli munus obiisset, quin quod dum regem a Deo expectissent, non alium desiderasse, quam qui eos iudicaret, & bella eorum gereret, sicuti etiam a Deo dux belli constitutus fuisse legatur 1. Reg. IX, 16. X, 1. &c. Ast vero valde incongruum videtur, e specialissimo reipubl. iudaicæ statu argumenta ad omnem rempubl. iuraque suprema deducere velle. Fuit respubl. Theocratica. Deus ipse supremum exercebat imperium, & inde iudices & principes in delegatorum & ministrorum sortem sunt coniiciendi, quemadmodum THEODORETUS in 1 Sam. XIV. ait: *Dominus Deus & Dei & regis implebat munus. Propheta vero (Samuel) erat administer & veluti quidam præfectus aut magister militum aut tribunus. Moses, Iosua & omnes iudices nihil agere poterant sine Dei iudicio, &c. vid. 10. SPENCER. de LL. Hebr. rit. lib. 1. c. 1. Deinde constat, officium eorum, qui reip. iudaicæ præfuerunt, in iudicando & bellum gerendo constitui, ad quas duas classes fere omnia summa iura imperii referri possunt, ut adeoque doctissimo Autori hæc hypothesis nihil proficit, ad iurium supremorum cumulum diminuendum.**

1) Cum hodie civitates sint certis inclusæ territoriis, & potestas imperandi necessarium respectum inferat ad subditos, intra territorium viuentes, fluit quoque hoc

§. VII. Ex accidenti quoque euenire potest, vt effectus iuris imperandi se vltcrius extendat, puta per specialia pacta cum vici-

ex indole *summi imperii*, quod se contineat intra territorii limites, ne vltra progrediatur, adeoque etiam effectus ex iuris necessitate se vltcrius non extendat. Sic res iudicata & decisa habet effectum in territorio iudicantis; Verum vtrum in alterius imperantis territorio eundem effectum habere debeat, id non dependet ex *iuris necessitate*, sed *libera voluntate*, nisi forsitan territoria plura *scdere systematico* inter se cohæreant, quo casu ex *nexu systematico peculiari* vltra territorium effectus sese exferere possunt, de quo post. Hinc quod principibus nostris attribuant *superioritatem*, cum addito, *territorialem*, id non minuit eorum potestatem, sed ex superabundanti ostendit, quod potestatem suam exercent intra fines territorii. Cum tamen hæc principum territoria *nexu quodam systematico* cohæreant, vi huius nexus merito effectus eorum, quæ intra territorium geruntur, aliquam efficaciam habere debent in aliis territoriis, secus ac publici iuris doctores communiter asserunt, veluti quod v. c. legitimatio principum, & si veniam dederint aetatis, non valeat vltcrius, quam intra fines territorii, quasi hæc potestas inclusa sit territorio, quales conclusiones ex minus recte perpenso statu imperii nostri fiunt, quia ita territoria considerantur, ac si nullum inuicem inter se respectum amplius haberent. Aliud in imperatore est respectu aliarum rerum publicarum extra imperium, cuius potestas extra imperium se non extendit. Quod itaque aliquando alii imperantes effectum iuris quoque admittant in suis territoriis, id vel ex *mutuis pactis*, vel ex *statu peculiari*, vel ex *meris regulis humanitatis* dependet, vt eo rectius *mutua harmonia* inter gentes stabilatur, cum alias, *iure reuersionis*, esse-

vicinis gentibus inita, (m) quæ tunc ad admittendum hunc effectum obligantur iure pacti, salua de cetero illi genti imperio summo & libertate. (n)

§. VIII. Præterea in nexu *systematico expresso* hoc itidem contingere potest, si fœdere hoc comprehensum est, vel etiam in *occulto* nexu, (o) quoniam plura ibi adhuc vestigia ex pristino Reipublicæ Monarchiæ iure supersunt.

§. IX.

effectus iuris aliorum subditorum quoque in suis dependentiis territoriiis.

- m) Illustrat hoc plenius variis exemplis ill. Dn. STRYKIVS *vol. 2. diff. de iure princ. extra territor.*
- n) Nullo modo diminuitur suprema potestas, cum tale pactum nullam inducat *dependentiam*, quod fieret, si *iure imperii* hæc alter exerceret. Aliquando vel *tacitum pactum* sufficit, longissima alterius imperantis patientia & taciturnitate firmatum, seu præscriptione immemorialis temporis, qualis inter gentes utique obtinere potest, vti solide contra Gallos demonstravit Dn. WERLHOFF in *diff. de præscript. liberarum gentium*. Sic relegatio ex pacto mutuo potest aliquando quoque effectum habere in alterius territorio, imo ipsa iurisdicção ex conventionione potest aliquando exerceri in non subditos ex speciali ratione, vti olim ex Pomerania & Polonia appellationes ad iudicia Lubecensia & Magdeburgensia fiebant. Pertinet huc ius Wildfangiatu, quod elector Palatinus non tantum in propriis, sed etiam in proxime adiacentibus exercet provinciis: quod multa in se capita continet strictim exhibita in Dn. STRYKII *disp. cit. c. in f.*
- o) De *expresso* nexu hoc nullum dubium. In *occulto* id inde euenit, quod antea plu res provinciæ sub eodem

§. IX. (II.) Iura hæc quatenus ad exercendum summum imperium necessario faciunt, non possunt, salva supremi imperantis potestate, ei denegari, aut quædam extra territorium *privatiue* (p) alteri concedi, vt tamen maneat liberum imperium.

§ X.

dem imperante fuerint, qui lege publica *effectus imperii* vnius provincie extendere potuit ad aliam, vel præfidi perpetuo huius provincie ius concedere in proxime adiacentem, quod postea haut mutari solet, licet occulte provincie sint sui iuris factæ, & autonomiam acceperint: qualia exempla passim in nostro imperio deprehenduntur, & adhuc hodie supersunt, v.c. quod quibusdam principibus competat conductus in territorium alterius, cuius intuitu adhuc exigere possit certum *vestigal* & alia iura similia, quæ ex antiquo statu reipublicæ adhuc dependent, sed superioritatem nequam tollunt.

p) Aut enim quædam alius in tali territorio exercet *iure imperii*, quo casu princeps illius territorii supremam in omnibus & plene habere potestatem dici nequit. Aut vero *iure pacti*, & sic quidem libertas in ceteris salva est, sed ius imperandi valde restringitur, vt summa potestas exerceri perfecte non possit. Aut vero coniunctim cum aliis *iura libertatis* & *imperii* exercet, & sic itidem quidem libertas seu independentia salva manet, sed iura imperii, aliquando etiam libertatis agendi cum gentibus exteris, restricta sunt, vt quamvis iura omnia salva habeat, exercitio tamen libero destituatur. Prioris exemplum est in regnis sub iugo papali sitis, quibus potissima summi imperii portio, *ius circa sacra*, denegatur, imo ipsi imperantes eatenus imperio Pontificis sat rigido subsunt, ab eo dependent, & *obedientie ecclesie debite* prætextu *subiectio durissima* absconditur. Id quidem olim tot Cæsares & reges experti

§. X. (III.) Imperans ex iure imperii potest restringere libertatem subditorum, adeoque quousque eandem non restrinxit, manet illa subditis salua, (q) quatenus eandem subditis ademit, sibi que soli vindicauit, eatenus iura imperantis augentur, (r) & ad classem iurium summorum

re-

perti sunt, quos fulmen brutum pontificis tetigit. Quamdiu tale iugum agnoscunt, vix est, vt plene imperium & libertatem iis adiudicare possim. Secundi exempla passim occurrunt in iis prouinciis, vbi *vogtetæ antiquæ* obtinent, vi cuius iurisdictione quædam in subditos alterius territorii exercetur, quæ tamen potissima pertio summi imperii in republica est. Vltimi exemplum est in nostro imperio, vbi imperator omnia iura *libertatis & imperii* habet, sed pauca *privatiue*; cum pleraque cum consensu vel electorum, vel omnium statuum exercenda sunt, ex quo statu non quidem aliqua imperatoris *dependentia* inducitur, hoc tamen sequitur, vt imperium ei *absolutum* tribuere non possimus, quod valde *limitatum & restrictum* est.

q) Quando subditi in ciuitatem coeunt, non omnem libertatem agendi amittunt, sed omnia retinent, quæ illis in specie non prohibentur. Experientia docet, *remissius imperanti melius pareri*, vt ait *SENECA lib. I. de clement. c. 24.* quod potissimum tunc fit, si libertate innoxia subditi fruuntur. Interim principem libertatem eisdem quoad certos actus & negotia posse adimere, vel inde constat, quod semel principi se subiecerint, & sic arbitrio circa actiones & iuribus inde dependentibus renunciauerint, quousque imperans proficuum reipubl. iudicauerit, libertatem subditorum restringere.

r) Inde vera causa tot *singularium regalium* petenda, & quod in aliquo territorio aliquid ad *ius summum principis*

referri debent, quæ antea ad *libertatem singularorum* pertinebant.

§. XI. (IV.) Debetur imperanti vi summæ potestatis *veneratio & sanctitas* quædam (s) singularis, sed *intra fines territorii*, non ex-

pis referatur, quod in aliis permissum est singularis. Quoties enim princeps *libertatem agendi* in quibusdam negotiis subditis adimit, eandem in illa causa solus retinet, solus exercet, solus de illa facultate disponit, & ita ad *ius summi imperii* refertur. Sic in Saxonia *ius molendini extruendi*, non est ius imperanti proprium, sed in libertate singularum nobilium adhuc positum: in plerisque aliis provinciis hoc singularis ademptum, & eo ipso imperanti proprium factum. Idem iudicium ferendum de aliis iuribus, ut venandi, acquirendi res nullius, insulas, utilitates fluminum percipiendi, & quæ huc spectant. Neque enim subditis ius contra principem, sicuti contra concives, quaesitum est, sed *libertatem tantum naturalem* exercent, quousque a principe ex *suprema potestate* hæc non adimatur. Facile tamen largior, posse imperantem *expresso pacto* se subditis obstringere, quod in quibusdam rebus libertatem eorum restringere nolit, veluti in iure venandi, aliarumque utilitatum provinciarum, quo casu ius restringendi libertatem subditorum pacto proprio a se abdicavit. Hoc tamen non statim exinde colligendum est, quod forsitan imperans per longum tractum temporis libertatem in hac vel illa re non restrinxerit, sed subditis promiscuum usum reliquerit, veluti dum hæcenus subditi promiscue molendina extruxerint &c. nam *deficiente pacto* ius hoc imperanti salvum manet, quamdiu *supremam potestatem* retinet.

s) *Sanctitas* immutabilitatem singularem, *veneratio* auctoritatem supremam eidem conciliat. Vtrumque oritur ex *potestate supremæ imperandi*, quæ hoc intuitu

maie-

extra territorium. (t)

S. XII. Quam sanctitatem Principes extra territorium intra fines alterius imperantis obtinent, etiam respectu non subditorum

maiestatis nomine venit. *Veneratio* ipsa est iuris naturalis; sed *modus* venerationem exhibendi cuique rei-
publ. proprius, quia *arbitrarius*. Notæ sunt *adorationes* regum antiquæ, quæ nec hodie ubique cessant; notæ sunt *consecrationes* & alia signa venerationis externa. Artabanus Persia hæc ad Themistoclem: *apud nos cum multa & pulchræ leges sint, ex omnibus præstantissima est, quæ honorare regem adorareque eum, tanquam Dei omnia conseruantis effigiem, iubet.* PLYTARCH. in vit. Themist. c. 46. Ut vero sanctitas primario *personæ* imperantis debeatur, nec illa ex *forma & decore corporis*, ex quo imperatores comparare mos vulgi est, iudice TACITO lib. I. hist. æstimari debeat; *secundario* tamen recte etiam loco, ubi imperans residet, tribuitur, vt hic quoque omnis violationis expers esse debeat. Et hoc intuitu *residentiis imperantium* quædam tribuitur sanctitas apud omnes gentes, vi cuius omnis vis ibi cuiunque illata gravissime coercetur, cum non possit non lædi reverentia imperanti debita, si ne quidem residentia eius ab omni violentia tutæ sint. Vid. dissert. Dn. IOH. SAM. STRYCK. de *sanctitate residentiæ*.

t) Cum hæc sanctitas ex *potestate summa* fluat, intra limites cuiusvis territorii se continet. Nam si princeps alterius territorium ingreditur, omnis eius potestas quiescit, & sic iura inde dependentia; adeoque de iure nullam potestatem regiam, ne quidem in suos exercere potest, nisi ex *concessione tacita vel expressa* eius imperantis, in cuius territorio princeps extraneus moratur. Ut vero hæc *veneratio* imperantibus optimo iure debita, mox tamen, vt alia omnia, in abusum mutari

rum, illa dependet ex voluntate & humanitatis officiis (u) eius, qui imperio ibi præest, & communiter ideo eius ratio alibi haberi solet, vt communis harmonia inter gentes eo firmiori gaudeat nexu.

§. XIII. (V.) Potestas hæc, quia summa est, debet esse *independens* (x) & exerceri iure proprio.

§. XIV.

tari cœpit, accedente apud gentes *Apotheosi*, cuius exempla varia in Romana historia occurrunt. vid. *DIO lib. 56. & 74 HERODIAN. lib. 4. c. 3.* Imperatoribus diuini honores decernebantur ex *SCRO. SPARTIAN. in vita Adriani §. 6.* quin & nomina mutabantur. Hinc tot Deorum numerus.

- u) Idem quoque dicendum de aliis prærogatiuis & externæ dignitatis signis, ad quæ præstanda exhibendaque nemo extra principatum cogi iure potest, quia hæc dignitas dependet a summa potestate, adeoque intra fines reipublicæ concluditur, nec alios, qui in statu *libertatis & æqualitatis* cum altero viuunt, obligat. Pertinent huiusmodi ritus *reuerentiales* ad regulas *decori*, quæ quidem *obligationem* quandoque *internam* inter æquales producant, sed non *externam*, præsertim cum omnes quoad dignitatem pro *æqualibus* in statu naturali habeantur. Mutuis tamen *foederibus & pactis* id comprehendi solet, vt comiter maiestas alterius Principis apud alteram conferuetur, quod & *PROCVLVVS in l. non dubito 7. D. de captiv.* fatetur. Certe extra hæc pacta non posset imperans conqueri de iniuria, si ei in alterius regno prærogatiua honoris non præstatur, quia inter æquales honor externus, quem quis sibi tribui vult, dependet ex regulis *humanitatis*, non vero *iusti*.
- *) Si esset *dependens* ab alio, non esset *summa*, nec *absoluta*; sed eius iure exerceretur, a quo dependeret, & ille

§. XIV. Ex quo concludunt, *tutoribus re-*
giis hoc sensu summam non posse tribui po-
testatem, cum proprio iure haud exercent
iura imperii. Sed tamen nec dependenter
summam tenent potestatem, adeoque in ef-
fectu

ille demum supremam potestatem haberet, hic vero nudus esset *officialis vel minister*; imo subditus summi imperantis. Hinc, monente GROTIOL. I. c. 3. §. 20. sedulo cauendum, ne decipiamur rerum externarum specie aut schemate. Plures *regis aut ducis* titulum gerunt, & nihil minus quam reges in effectu sunt, pro ut constat de regibus antiquorum Germanorum, quod magis *suadendi quam iubendi auctoritate* polluerint. Tales quoque erant reges Græciæ. Lacedæmonii constituebant sibi *Ephoros*, hi vero *reges*, sed ita, vt fere hi ab iis dependerent, ceu iudicium præbet rex Agesi-laus, qui medio in cursu victoriarum suarum domum vocabatur. PLUTARCH. in *Apophthegm. Lacon. p. 211. lit. b.* Plurimi olim reges fuerunt sub imperio Romano, quos independentes iure nemo dixerit, licet *titulum regum* gesserint. Simile quid in duce Venetorum aliusue apparet. Sane non possunt non maxime iniurii esse in summam imperantium potestatem, qui eandem dependere a *pontifice* statuunt, adeo, vt quidam non vereantur asserere, regium honorem neminem sibi sumere posse, nisi ex eius concessione, quale quid quoque ausus CLEMENS XI. occasione coronationis potentissimi Regis Borussia. Pura exempla huc pertinentia de *ambitiosis præfulis Romani præ-*
tersonibus adducit Dn. a LUDWIG in *tr. de auspicio regio*, & Io. FRANCISCUS ALBANVS in *Naniis Pontificis de iure reges appellandi*. Grauiter admodum hoc ipsum exprobrat Hadriano Carolus Calvus in *epist.* apud HINC MARVM, scribens: *Reges Franco-*
rum ex regio genere nati, non Episcoporum vice-domini,
sed

fectu summum imperium illis eo tempore, quo administrant; competit. (y)

§. XV. Verum circa dependentiam quoque considerandum, (1.) an sit vere talis, h. e. ita comparata, vt contra voluntatem superioris nihil agi possit, sed omnia eius arbitrio

sed terra domini hactenus fuimus computati. Et vt Leo & Romana Synodus scripsit: Reges & imperatores, quos terris diuina potentia praeesse praecipit, ius distringendorum negotiorum episcopis sanctis iuxta diuina constituta permiserunt, non autem episcoporum villici exstiterunt. Et sanctus Augustinus dicit: per iura Regum possidentur possessiones, non autem per episcopale imperium reges villici fiunt actoresque episcoporum: Christus enim censum regi reddidit. Et Apostolus voluit seruire regibus: voluit honorari, & non conculcari reges.

- y) Eruditi varie de hac quaestione disputant. **HVERB.** lib. I. sect. VII. c. 8. §. 2. rem ita definit: Tutor regens aut protector, cum habeat facultatem iuris, cuius acta nemo infirmare queat, summam quoque potestatem habere dicendus est, sed exercitio tantum, proprietate penes pupillum manente, in quam sententiam etiam inclinat **H. GROTIUS** lib. I. de Iure B. & P. c. 3. §. 11. n. 2. in f. nec adeo dissentire videtur **Dn. HERTIVS** de tutela regia sect. 2. §. 10. Contrariam sententiam elegit **ZIEGLERVS** de iuribus Mai. lib. I. c. 1. §. 42. Negari nequit, pupillo regio ius imperii summi competere, sed impeditur exercitium eius propter aetatem, in quo tamen potissima imperii virtus imo anima ipsa consistit. Hoc plenissime transfertur in tutorem, non eo modo, vt in nudos magistratus, qui mere dependenter potestatem demandatam exercent, & adhuc summus imperans adest, a cuius nutu dependent, & cui quouis momento rationem reddere debent. In tutore constituto non est superior, a quo tutor dependeat: non po-
pulus

bitrio adhuc subiecta sint; an vero *apparens* (2), quæ summitati non nocet.

§. XVI. Deinde (2.) causa dependentiæ eruenda, vtrum ex *simplici subiectione* (a) or-

pulus, qui summum imperium non habet: non *pupillus*, qui ipse *exercitium* summi imperii non habet, & sic tutoris sui actus irritos reddere, aut infringere nequit, sed omnia agit & administrat, vt ipse imperans. Quin prostant exempla, tutoribus interim etiam cetera decoris regii signa tributa fuisse, vti ostendit *HERTIUS c. l. Seruius Tullius vt tutor filiorum regii sanguinis & priuatum eorum patrimonium & rempublicam summa cura & diligentia curauit & custodiuit*, *DION. HALICARNASS. lib. IV.* & ita tanquam rex omnia administravit, quin hoc modo ipse regnum post proprio nomine gubernauit. Neque huc argumentum a subditorum tutela trahi potest, quæ subiacet magistratus imperio, vi cuius omni momento tutores adstringi possunt ad rationes reddendas. Sed in tutore regio deficit superior, a quo tutor dependeat: deficit cui ita rationes reddendæ: deficit, qui eius administrationem possit sub examen reuocare. Neque obstat, quod tutores non suo sed *pupilli nomine* agant; hoc enim tantum ostendit, quod non perpetuum obtineant imperium, nec *ordinario modo*; summitatem autem imperii, quæ potissimum in *independentia* consistit, eo ipso, quo administrant, non tollit. Hoc tamen facillime largior, tutoribus non eo modo summum imperium competere, vti quidem ipsis imperantibus, qui proprio iure administrant, vnde tantum dixi, in *effectu* summum interim imperium iis competere, cum tutela finita adhuc rationibus reddendis obstricti sint.

*) Quemadmodum circa *administrationem externam* sæpe decipimur, dum ab *externo regimine* incaute ad ipsam potestatem statim concludimus: ita quoque circa *dependentiam*

(a) ortum trahat, an vero tantum ex p^a.
cto

dentiam idem natus contingere potest. In monarchia quæ sub se plures provincias separatas habet, certum est, illas esse dependentes, nec præfides singularum provinciarum, licet hæreditarios, quos antiquitus Germania etiam nouit, habere summam potestatem, cum actus eorum adhuc a monarchia irriti possint reddi, imo tales præfides provinciarum de actibus suis rationes imperanti supremo reddere debeant. Vbi vero vinculum illud *dependentiæ* laxatur, vbi singuli provincialium duces suo iure incipiunt administrare provincias, paulatim emergit in eis summitas imperii, quæ tandem ad plenam progreditur ἀρχή. Hinc *summa potestas* postmodum singulis ducibus tribuenda respectu suorum subditorum, licet *schemata externum antiqua dependentiæ* adhuc supersit, id quod tamen *summitati* nihil detrahit, quippe quæ non ex externis rerum figuris æstimanda, sed ex eo, an duces, qui antea magis iure alieno summam potestatem exercuerunt, iam iure suo omnia summa iura imperii exercent? Augustus, vtvt summam potestatem indubitanter teneret, schemata externa pristinae reipubl. non aboleuit. Post huius mortem Tiberius cuncta per consules incipiebat, tanquam veterem reipubl. vt ait TACITVS lib. 1. annal. Et ambiguus imperandi, ne edictum quidem, quo Patres in curiam vocabat, nisi tribunitiæ potestatis præscriptione posuit sub Augusto accepta.

a) *Dependentia*, quatenus summam tollit potestatem, primario in subiectione quærenda, licet de cetero quoad externum schema aliquam potestatem & honorem retineat. Nonnunquam victores erga deuictos hac vi solent modesta, vt sub lege subiectionis antiquam regiminis formam non mutant, adeo, vt & duces & reges pristinum recipiant honorem externum. Talis regiminis ratio in Germania olim fuit: quædam provincie enim immediate filio regis adscriptæ sunt & immediate

Et inter æquales (b) inito, quæ tantum obligationem personalem in altero operetur? Illa tantum summam tollit, non vero hæc.

§. XVII.

diate parere sub comitibus vel præfectis; quedam mediate regno parere, scilicet ut populus sub ducibus esset, duces vero sub Franciæ regibus. Sic de Polonis, Bohemis aliisque scribit AENEAS SYLVIVS *hist. Bob. c. 13. Hungari, Bobemi, Russani, Polonique Morauorum principi paruerunt, princeps ipse Romano imperio.* Tartari Europæi post mortem Tamerlani anno 1404. Chanum sibi elegerunt; sed ab Amuratho III. Turcarum donitore anno 1584. fere subacti sunt, quia eorum Chanum ex causis iustis imperio priuare potest, quemadmodum etiam ad fidelitatis iuramentum præstandum obstrictus est. Et hæc est vera dependentia, licet contingere possit, ut plus libertatis regi vel duci relinquatur, quale quid de ducibus *Bauariæ & antiquis regibus imperio Romano subiectis* legimus, quo ipso fit, ut eorum sit diuersa ratio, ac quidem horum, qui vulgo *proreges* appellantur, in quibus *strictior dependentia* occurrit, cum pro lubitu possint reuocari.

*) Sic quando priuati compromittunt in arbitrium priuati, non statim se ei subiciunt, ut eius subditi fiant. Potest ipse imperans se subditis obligare, veluti quod coram tribunali suo vel alio dicasterio in causis, quibus subditi eum compellere volunt, stare velit, quale quid obseruo in Electore Saxonix, qui coram summo tribunali Lipsiensi conueniri potest, licet de cetero maneat superior, nec eo ipso subditis, quibus hoc promittit, se subiecerit. Siceriam nihil obstat, quo minus possit causam suam alterius imperantis decisioni, salua maiestate, submittere, uti de Philippi Francorum Regis lite circa dissolutionem matrimonii ratiocinatur INNOCENTIVS III. *in c. 13. X. qui filii sint legitimi, aieni: Insuper cum rex ipse superiorem in temporalibus minime recognoscat, sine iuris alterius lesione in eo se iurisdictioni Bohemici Lus Publ.* Q *nostræ*

§. XVII. Proinde concludo, *nexum feudalem summæ potestati non nocere*, (c) si illum nulla comitatur alia *subiectio*, cum *præstatio fidelitatis vasalliticæ* (d) non procedat

nostræ subicere potuit & subiecit. Quid ni itaque posset imperans promittere, & se obligare alteri imperanti, quod appellationem suorum subditorum ad sua summa tribunalia concedere velit, vt olim Poloni & Pomerani Magdeburgum & Lubecam appellationes suas dirigebant. Quis vero diceret, ex hoc pacto *simplici*, cum nulla *subiectionis* lege munito, dependentiam talem oriri, quæ summæ imperii noceret?

c) Obseruationem hanc iam suam fecit GROTIVS lib. 3. cap. 3. §. 23. Quemadmodum enim differunt *vasallus & subditus*, *homagium & iuramentum fidelitatis*: ita quoque dependentia ex *subiectione* ab hac *fide vasallitica* differt. Subditus simpliciter obligatur ex imperio imperantis, cui se suamque voluntatem subiecit, & sic iurat *den Geborsam*. Vasallus non aliter domino obligatur quam respectu feudi, neque imperio alterius se submisit, sed mediante contractu feudali se obligauit. Contingere potest, vt potentissimus princeps alteri minus potenti *in re feudi* obstringatur, ceu constat de Rege Daniæ, quædam feuda a ducibus Brunsvicensibus tenente, & de electoribus, qui recognoscunt per modum feudi ab Episcopo Bambergensi *archiefficia*. Plura huc pertinentia exempla habet BODIN. *de republ. lib. 1. c. 9.*

d) Abiudicat quidem summam regnis hisce feudatariis ARNISÆVS *de iure maiest. P. 1. c. 5. n. 20.* propterea, quod iurare debeant fidelitatem, quod se subiciunt iurisdictioni domini feudali, quod ob feloniam possunt priuari feudo &c. Verum confundit ARNISÆVS illum nexum feudalem, quem simul *subiectionis* vinculum comitatur, cum *simplici feudali*. Hoc certum est, vbi quis iure victoriæ sub iugum redigitur, & ita iure feudi

dat ex cogente imperio Domini directi, sed con-
tractu feudali.

§. XVIII. Imo summæ potestati nihil de-
trahitur, si vel maxime minus potens fe
potentioris clientele (e) subiicit, modo præ-
ter

feudi simul adstringitur, utrumque concurrere nexum.
Ast quid dicemus de eo, qui simpliciter feudum obtulit
alterius imperio, ut plurimum duces & principes Germa-
niæ? an propterea in classem subditorum reiiciendi?
Iurisdictio conuentionalis non inducit superioritatem & subiectionem. Quod vero de *privatione feudi* adicitur, id
pro substrata materia est intelligendum, ut scilicet hæc
non obtineat in regnis feudatariis, si deficiat vinculum
subiectionis; neque enim *nexus feudalius* ubique idem
est, sed nunc *laxior*, nunc *adstrictior* pro qualitate &
condicione vassalli & domini.

e) *Ius clientelare* nullam inducere subiectionem, vel inde
patet, quod pacto simplici constituatur, solumque ca-
sum defensionis, & quæ præterea in pacto clientelari
sunt promissa, respiciat, conf. GAIL. 2. obs. 54. unde
vulgatum: *Schirm-Gerechtigkeit giebt keine Obrigkeit.*
BESOLD voce: *Schutz-und Schirms-Verwandte.* Ne-
que exinde *subiectio* induci potest, quod quotannis ali-
quid pro *iure clientelari* seu *defensione* præstetur, sicuti
olim ciuitatem Erfurtensem aliquid præstitisse BE-
SOLD. cit. loc. refert. Sed rursus diuersa sunt, utrum
aliquid præstetur ut tributum & in *signum subiectionis*,
an vero tantummodo ex *precedente simplici pacto*, quia
etiam in statu naturali potuere ante conditas ciuitates plu-
res pactum hoc mutue defensionis inire. Imperator
Romanus dicitur *supremus aduocatus Ecclesiæ*, & tamen
sibi ipsi non tribuit imperium in ecclesiam. Reuera in
nexu clientelari subest *considerationis inæqualis* species,
quæ iure libertatis singulis gentibus concessa. In impe-
rio nostro exempla hæc pertinentia sunt frequentissima;

ter casum defensionis plenam retineat potestatem in subditos.

§. XIX. Neque aliud dicendum esse existimo, si vel maxime pacto sit comprehensum, ut alter teneatur alterius maiestatem comiter conseruare, eique reuerentiam quandam exhibere. (f)

§. XX.

adeo ut etiam *ius clientelare hereditarium* detur. vid. NYLER AB EHNENB. de Princip. & Stat. Imp. c. 18. §. 3. seqq. Facile tamen degenerare potest tale ius in *subiectionem*, unde vulgatum dictum: *Schirm-Herren werden Sturm-Herren.*

f) Illustratur hoc egregio effato PROCVLI in l. 7. §. 1. de capt. & postl. reu. ibi: *siue fœdere comprehensum est, ut alter alterius maiestatem comiter conseruaret: hoc enim adicitur, ut intelligatur, alterum esse superiorem, ut non intelligatur, alterum non esse liberum.* Nam inter gentes quidem omnes sunt æquales, sed nihil vetat, quo minus per pactum quis alteri potentiori prerogatiuum dare possit, eique certam speciem reuerentiæ promittere, ut tamen de cetero ab eius imperio non dependeat. Neque omnis reuerentia est effectus subiectionis, sed ex variis aliis potest oriri causis, veluti quod alterius auxilio quis indigeat; quod beneficii ab eo affectus sit: quod auctoritate magna polleat, multis meritis illustris sit &c. que tamen causæ subiectionem non operantur, licet alteri venerationem concilient. Imo licet Proculus addat, quod ex ciuitatibus fœderatis subditi rei apud Romanos fiant, & animaduertatur in eos damnatos, illud tamen per se nullam subiectionem constituit; nam hoc itidem ex pacto est, & supra iam dictum *iurisdictionem pactitiam*, quæ exercetur in alterius imperantis subditos, non inducere statim subiectionem seu dependentiam ipsius imperantis. Conf. GROTI. L. 1. c. 3. §. 21. ARNII. de iure Maiest. c. 4.

§. XX. Idem dicendum erit, si imperans alteri quotannis certum stipendium ex pacto simplici (g) promiserit, non vero hoc eidem

g) Vidimus exempla in clientelari obligatione. Idem de nexu feudali dici potest, vbi aliquando loco seruitiorum aliqua stipendia præstanda sunt. Potest idem contingere ex aliis causis, v. c. vt pax sub hac conditione fiat, & libertas alteri relinquatur, victor autem nulla alia lege pacem velit inire. De Commodò, Imperatore Romano, refert HERODIANVS lib. 1. hist. c. 6. in f. quod multos barbaros magnis præmiis in amicitiam sibi adiunxerit. Quod quidem, ait, haud difficile factu fuit, quippe barbari suapte natura pecuniæ avidi, periculorum despicientes aut incurfibus populationibusque victum parant, aut, proposita mercede, venalem pacem habent. Quod intelligens Commodus, vt pecunia, qua maxime abundabat securitatem redimeret, nihil videlicet petentibus denegabat. Similiter Saracenis a Romano soluta munera aut pensiones esse, constat ex AMMIANI MARCELLINI lib. XXV. c. 20. vbi ait: Hos Saracenos ideo patiebamur infestos, quod salaria muneraque plurima a Iuliano ad similitudinem præteriti temporis accipere vetiti, quæstique apud eum solum audierant Imperatorem bellicosum & vigilantem ferrum habere non aurum. Hadrianus Imperator similiter a multis regibus pacem redemit, vt inquit SPARTIAN. in Hadrian. Olim Romani Philippo Macedonum regi has leges pacis dederunt: Bellum extra Macedonia fines ne inuisu senatus gereret, mille talentum daret populo Romano, dimidium præsens, dimidium pensionibus decem annorum. LIVIUS lib. XXXIII. c. 16. Similiter Scipio Africanus has condiciones pacis Carthagenensibus dedit, vt liberi legibus suis viuerent &c. præstarent decem millia talentum argenti, descripta pensionibus, quas in annos quinquaginta soluerent. LIV. lib. XXX. c. 37. Id ipsum vero haud ex imperii maiestate fuisse, censet PLENIUS SECVNDVS panegy. c. 12. aïens: Accipimus.

dem iure imperii (gg) ab altero impositum sit.

§. XXI. Denique nec vera dependentia inde oritur, si vel maxime imperans aliquid subditis in legibus fundamentalibus promiserit *sub lege nullitatis*, (h) cum non inconveni

obsides ergo, non emimus: nec ingentibus damnis immensisque muneribus paciscimur, ut vicerimus: rogant, supplicant, largimur, negamus, utrumque ex imperii maiestate. Potest vero & ob alias causas pensio ab imperante alii populo solui, vti constat de rege Gallie. Primus Ludovicus XI. annua stipendia Heluetie soluit ex fœdere, quem postea successores eius secuti sunt. BESOLD. de fœderib. c. V. §. 19. Olim Romani quoque pensiones soluebant Persis ob custodiam finium, de quibus in histor. miscell. lib. XVI. ita: Impendebat Romanorum imperator per singulos annos quingentas libras auri, ut castra, que loco proximo erant, Persæ custodirent, ne ingressæ gentes utramque rempubl. destruerent: communibusque sanctibus castella muniabantur, &c.

gg) Hoc casu subiectionem inuoluit. Quinque reges Cananæ per duodecim annos Elymæorum Regi seruierant seu, ut Clariss. CLERICVS exponit, vectigales fuerant, quæ præstatio subiectionem inuoluisset videtur. Ex XIII. 4. & inde dicuntur rebelles facti. Dux Romanorum ad Gallos subactos dicit apud TACIT. lib. IV. *histor. Iure victoriæ id solum vobis addidimus, quo pacem tueremur. Nam neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi possunt.*

h) Equidem potestas principis vel maxime ideo summa dicitur, quod actus alterius voluntatis humano arbitrio irriti reddi non possint, iudice GROTIUS de I. B. & P. lib. I. c. 3. §. 7. n. 1. atque adeo cum clausulam nullitatis princeps in suis promissionibus admittat, summa potestas

veniens sit, *clausulam nullitatis* etiam pactis æqualium addere, vt tamen eo ipso nulla *superioritas* vel *dependentia* inde oriatur.

§. XXII. (VI.) Potestas hæc debet esse *vna* (i) in republica; contradictionem enim inuoluit, duas summas potestates separatas in vno corpore ciuili esse posse.

§. XXIII.

stas eidem deneganda videtur. Verum rursus videndum, quomodo tales actus irriti fieri possint. Aut enim actus ideo irritantur, quia alterius arbitrio & imperio subsunt, & ab eo dependent, & sic vtique *subiectio* præsupponenda, non quod actus irritentur, sed quia *per modum imperii* pro irritis declarantur: aut vero *ex pacto simplici* solummodo effectus nullitatis promissus, & hæc promissio etiam inter æquales absque subiectione fieri potest, imo etiam inter inæquales absque præiudicio imperii. Neque enim inde subditi *iur* nanciscuntur, imperanti se opponendi, aut eius actus *ex clausula nullitatis* rescindendi, vel pro irritis declarandi, quia reuera ita imperans a subditis dependeret: ex quo fit, vt reuera *clausula nullitatis* huiusmodi promissionibus adiecta effectu destituatur, si imperans pactis stare nolit, quia subditi, qui iuri resistendi semel in vniuersum renunciant, *coactiuis remediis* contra imperantem procedere nequeunt. Haberet saltem hæc clausula effectum in successore, qui actum ab antecessore contra pacta gestum pro inuiti declarare posset, veluti si de bonis mentis eius destinatis aliquid alienasset, cum tamen contrarium sub lege nullitatis promississet.

- i) Quod *summum* est, in eadem societate aliud æque summum admittere regulariter nequit. Aut enim dependeret ab altero aut non. Priori casu non esset summum, posteriori impediretur alterum per alterum, si quilibet summam potestatem eodem modo, eodem tempore, circa eandem rem seorsim haberet. Hinc reuera absurda

§. XXIII. (VII.) Dirigitur hæc summa potestas in *personas*, (k) territorio imperantis comprehensas, prout finis reipublicæ hoc exigit.

§. XXIV. Nemo itaque, cuiuscunque conditionis sit, se a potestate summi imperantis de iure exemptum (l) profiteri potest,

est distinctio inter maiestatem *realem* & *personalem*, quasi hæc *regi*, illa vero *populo* regi contradistincto competat, adeoque vi huius maiestatis realis populus ius in regem retineat, si forsân officio desit. Imo eatenus darentur duæ summæ potestates sibi oppositæ, quo ipso finis reipublicæ a iure naturæ intentus obtineri haud posset. Optime *SENECA* *Agamemn. act. 2. v. 151. Nec regna socium ferre, nec tædæ sciunt*, id quod respubl. Romana magno suo damno experta est. Idem confirmat *Afinius Gallus* ad *Tiberium* apud *TACTIC. lib. 1. c. 12. asserens, unum esse reip. corpus atque unius animo regendum.*

* Potestas enim summa seu imperium requirit parentes, ergo necessario in personas dirigendas competere debet. Cum autem omnis summa potestas hodie fere certo districtu terminetur, inde est, quod in omnes indistincto personas sese extendat, quæ in illo territorio deprehenduntur, siue sint *perpetui* subditi siue *temporarii*. Nam & peregrini interim potestatem hanc agnoscere, & se accommodare ad loci leges debent, quatenus in illo loco versantur, & leges eis quoque applicari possunt. Hinc est, quod ob delictum in extraneos statui possit & quod, si actus sit expediendus, imprimis expediri debeat secundum loci statuta.

D) Hac regula hodie sæpe vivuntur in imperio nostro, scilicet, *quicquid est in territorio, hoc præsumitur esse territorii, donec contrarium, scilicet exemptio, probetur*, quod vrgeri communiter solet in *causis exemptionum*. Hæc regula nititur ratione naturali, cum quilibet imperans ha-

test, quatenus in territorio imperantis reperitur, nisi ob *indulgentiam* imperantis vel *pactum* diuersum dicendum sit,

§. XXV.

habeat fundatam intentionem in toto suo districtu *clauso*, per quem ordinarie summa potestas se extendit. Quid ergo dicendum, si princeps alterius imperantis territorium intret? at adhuc iure se fundare in libertate potest, & quod nemini sublit, adeoque ne quidem imperanti, si vel maxime in eius territorio versetur? Non loquor de *casu hostilitatis*, quia sic status belli est, sed si alia de causa vel ignorante, vel sciente domino territorii in alterius territorium se recipiat. Hoc casu pleno iure libertatis frui nequit, si abstrahamus ab omni *concessione* domini territorii, adeo, vt ne quidem actus imperii in suos exercere possit, si imperans illius territorii resisat, quia huius potestas in omnes illius territorii aduenas, inter quos etiam rex aduena reperitur, est fundata, & sic si homicidium committeret, statui in eum vt delinquentem posset. Nec aliud dicendum arbitror de *legatis*, quatenus hostilia machinantur in territorio alterius imperantis, ad quem missi sunt, cum hostilitatis machinatio omnem iis sanctitatem adimat. Nihilominus tamen apud veteres saepe *ius gentium* vel *praetextus* eius praualuit. Cum legati Tarquinii varia consilia cum proditoribus iniussent, & re detecta, proditores in vincula coniecti essent, *de legatis paulum addubitatum est*, ait LIVIUS lib. I. c. 4. *Et quanquam visi sunt commississe, vt hostium loco essent, ius tamen gentium valuit.* Sed ius gentium hic nullum adfuit, quod hostibus sanctitatem tribueret. Nec obstat, quod imperans nemini subiectus sit; hoc enim certum est, quousque in proprio versatur territorio: eo usque enim potestas eius circumscripta est; sed si in alterius territorio constitutus, actus imperii iure suo exercere vellet, sine dubio iura alterius imperantis laederet. Equidem imperantes inter se sunt *aequales*; ad tempus tamen cessat illa aequalitas, si dominus terri-

§. XXV. (VIII.) Præterea quoque potestas hæc dirigitur in *bona subditorum*, (m) & sic omnia iura subditorum priuata subordinandum sunt *necessitatibus & utilitatibus reipublicæ*.

§. XXVI. Imo non tantum hic comprehenduntur *bona subditorum*, sed etiam *extraneorum*,

torii iure uti velit, saltem hoc intuitu, quod intra territorium alterius se accommodare teneatur ad leges territorii. Quod autem regulæ prudentiæ & decori hic iubent, id ad rationes *iuris*, de quibus sollicitus sum, non pertinet.

- m) Si ius in *personas* imperanti competit, multo magis in *bona*: qui enim in ciuitates coierunt, eo ipso, quo se imperio alicuius submisere, ad salutem publicam, simul quoque promississe videntur ad omnia illa conferenda, quæ necessitatibus reipublicæ sufficiunt. Ceterum hic imprimis *seruilia* a ceteris regnis sunt distinguenda, cum in illis imperanti plenum ius in *bona subditorum* competit, sicuti in proprium patrimonium, & quicquid inde percipiunt, hoc ex indulgentia imperantis, seu heri percipiunt, atque ita semper hic ad *pacta* respiciendum, quibus talis seruorum conditio circumscribi solet. Neque enim repugnat, seruos habere posse proprietatem quandam, quam dominus eisdem auferre de iure non potest. sicuti de seruis Germanis testatur TACITVS *tr. de morib. German.* Imo credendum est, ordinarietatem subditis hæc seruilibus relictam esse proprietatem quandam rerum acquiratarum, cum *serui priuati* pro operis alimenta a domino accipiant, quæ subditi sibi ipsi parare debent, adeoque argumentum ab iis ad *seruos subditos* haud procedat. Quod si tamen ita *berile imperium* esset constitutum, ut seruatis alimentis vitæ necessariis cetera domino redderent, aliud utique esset dicendum. In ceteris regnis, ubi populus sibi ipsi constituit regem,
- pro-

neorum, (n) quatenus finibus eius territorii sunt inclusa; nam his quoque potest legem dicere.

§. XXVII. Hoc intuitu recte defendi potest, *dominium eminens* (o) principi competere in omnia subditorum bona, vel si quis offendatur termino *dominii*, dici potest, ius principi competere in omnia bona subditorum pro necessitate cogente reipublicæ exercendum.

§. XXVIII.

proprietaem suam bonorum singuli retinent, sed tamen subordinatam fini reipublicæ. Coaluere enim vel ideo in republicas, ut non tantum securitatem quoad *corpus*, sed etiam quoad *bona* haberent, ut tuto suis frui possent.

n) Sic itaque *per indirectum* quis imperantis potestatem summam agnoscere debet, licet proprie *quoad personam* non sit subditus, dum imperans bonis illis tributum imponere, vel leges eisdem scribere potest, quibus is morem gerere debet, ad quem spectant, licet non sit huius imperantis subditus. Hinc in Electoratu Saxonico & fere per Germaniam totam ratione bonorum a possessoribus quibuscunque *homagium* recte petitur, cum hæc lex bonis scripta sit; forum quoque ibi fortiuntur, quatenus de illis bonis lis mouetur; illis priuari possunt, si delinquant contra territorii dominum; possunt vestigialibus onerari, si vel maxime tantum per territorium transeant. Imo & res mobiles, quamdiu sunt in territorio principis, arresto detineri & ita dominus cogi potest ad aliquid præstandum, & quæ sunt alia, quæ etiam in *iure privato* passim traduntur, ex natura tamen summi imperii naturaliter fluunt.

e) Multæ fuere lites *de dominio eminente* inter Wittebergenses & HORNIVM, hoc illud adfructante, illis negantibus. Scripta huc spectantia coniunctim edita sunt

§. XXVIII. (IX.) Vltcrius summa potestas se exserit in ipsum territorium, seu districtum, (p) vi cuius ipsum territorium munire, fines præsidio idoneo firmare, adversus hostium insultus defendere, alios ab accessu prohibere, vias publicas determinare, & alia intra ipsum territorium iura sibi vindicare potest.

§. XXIX.

A LYSERO sub titulo WILHELMI LYSERI pro imperio contra dominium eminens. Potissimæ rationes contra dominium eminens sunt, quod principes omnia agant iure imperii, dominium eminens vero det causam Tyrannidi. Sed ita de termino lis est. *Dominium eminens* est ipsum ius summum imperantis; siue hoc dominium elegeris, siue alio termino utaris, perinde est, modo ipsum ius in saluo sit. Scilicet omne ius subditorum reipublicæ necessitatibus subordinatum est, prout necessitas & utilitas reipubl. hoc exigit. Ergo imminente hac necessitate, ius quoque imperanti concessum, disponendi de bonis subditorum, eademque adhibendi ad vsus publicos.

- p) Amplissima ex hoc principio iura imperanti competunt. Fundamentum eorum est, quod, quia certo territorio seu districtui singulorum imperantium potestas includitur, necessario quoque in ipsum totum districtum, *salua singulorum proprietate*, imperanti ius competere debeat. Itaque imperanti competit (1.) *ius exstruendi ciuitates* intra territorii erigendi: (2.) *fortalitia* in sinibus territorii erigendi: (3.) *vias publicas* constituendi: (4.) *ius summum in vias publicas* & omnia alia emolumenta inde dependentia: (5.) *ius in flumina*, & de iis disponendi, aliorum deriuandi, catartas edificandi &c. (6.) *emolumenta fluminum* sibi vindicandi: (7.) *loca inculta* & alia nondum occupata suo adscriben-

§. XXIX. (X.) Potestas non augetur vel minuitur ex territorii amplitudine vel paruitate, (q) cum & in paruo territorio eadem summa potestas vigere possit quoad omnia iura, quæ in amplissimo: vnde hæc olim paruis territoriis regni decus denegatum.

§. XXX.

di fisco: (8.) iura montium, circa lapicidas & fodinas: (9.) quin & subterranea alia iura recte inde principi adscribuntur: (10.) Ius excludendi alios ab accessu seu transitu, qui tamen ex regulis humanitatis aliis gentibus debetur. (II.) Inde quoque dependet ius postas erigendi & cursus publicos instituendi. conf. **DN. HER- TIVS** de seruit. natural. constit. inter populos liber.

¶ Huc prouocat **BODIN** de rep. lib. I. c. 9. p. 224. aiens: Iura maiestatica locorum spatii aut regionum amplitudine non desinituntur. Fabulæ spat, quod ad regni constitutionem requiratur certus numerus prouinciarum. Olim etiam regiones minutissimæ regna dicebantur, vti vel Reguli in sacra Historia celebres testantur, cum antiquitas fines magis tueri, quam proferre mos esset, vt **IUSTINVS** de primis regibus ait lib. I. c. I. quod an probitati regum adscribi debeat, ego subdubito, postquam, vt in c. I. part. huius euictum, regna ex malo principio originem traxerunt. Potior ergo causa tot regulorum in eo quaerenda est, quod, nondum satis aucto genere humano, neque terris satis habitatis, tot amplissima territoria in regnum erigi nequiverint, vti quidem deinceps factum, vbi potentiores absorpserunt minus potentes. Sicuti enim nobilis non æstimatur ex diuitiarum magnitudine nec ex latifundiis, ita nec rex ex territorii potentia; nam eandem potestatem quilibet regulus in paruo territorio exercet, quam summus imperans in amplissimo, & vterque eadem fruitur libertate. Quod vero postea imperantibus in territoriis exiguis titulus regis sit denegatus, inde factum, quod potentiores hunc

sibi

§. XXX. Multo minus illa æstimanda est ab externis titulis, (r) aut aliis figuris, cum u-
num

sibi soli vindicauerint, quibus cum resistere non possent minus potentes, potentiorum maiestatem comiter conseruare eisque cedere debuerunt, idque ex regulis prudentiæ.

r) *Titulis* hodie pleraque imperia distinguuntur; ex iis tamen nulla inducitur *iurium varietas*, idque exinde constat, quod dentur ciuitates, vbi imperantibus denegatur titulus *Maiestatis*, saluis omnibus iuribus *Maiestaticis*, & contra in quibusdam prouinciis ille eis tribuitur, qui non habent potestatem vel saltem non liberam sed valde restrictam. Sic quoque idem iudicium serendum de reliquis titulis, quibus imperantes vulgo superbiunt. Quo potentiores imperantes fuerunt, eo superbiores titulos sibi tribui voluere. Reges Ægypti iam olim se *Reges regum* dixere BECMAN. in synt. dign. illust. diss. 1. c. I. §. 12. Nemo tamen inde hisce regibus maiorem potestatem attribbet. Monarchæ Babylonii idem affectarunt, quod de Nabuchodonosore constat, DANIEL II. 36. vi & Perlarum regibus. ES-DRA VII, 12. De Æthiopiæ regibus idem testatur BECMAN. cit. I. §. 13. E contrario ex rationibus politicis quandoque tituli inanes negliguntur, vtut iumma potestas satis euidenter adsit. De Augusto TACITVS lib. 3. annal. hæc refert: *Id summi fastigii vocabulum (potestatis tribunitiæ) Augustus repperit, ne Regis aut dictatoris nomen adsumeret, ac tamen appellatione aliqua cetera imperia præmineret.* Idem confirmat APPIANVS in presat. aiens: *Post hæc C. Caesar ceteris ætatis suæ potentior vel principatum suum constabiliuit, speciem quidem reip. nomenque reliquit, sibi tamen imperium in omnes asserpauit, & sic in hodiernum vni parent omnia, quem non regem dicunt, propter religionem opinor iurisiurandi veteris, sed imperatorem nominant, quæ appellatio communis est eorum etiam, qui ad certum tempus præsumt exercitiis;*

sed

num omnibus commune sit nomen *imperantis*,
ex re ipsa defuntum; ceteri vero tituli sint
arbi-

sed reuera omnino reges sunt. Hodie tituli plerumque
defuntur ex *provinciarum multitudi*ne, quod tamen
iudem haud perpetuum esse, reges Galliae suis titulis
produnt, vt inde satis certum sit, haec omnia esse *arbi-*
traria. Nec etiam antiquorum imperatorum & regum
Germaniae semper constans fuit titulus, sed variabit,
vt de ipso Carolo M. constat. Idem iudicandum de ti-
tulo *Imperatoris*, qui haftenus quidem solum *regibus*
Germaniae tributus est, ex consensu gentium seu impe-
rantium; inde tamen maius imperium non accepit, mul-
to minus in reliquos imperantes, cum constet, & alios
imperantes sibi eundem titulum attribuisse, vt de regi-
bus Hispaniae & Angliae docet *BECMAN. c. l. c. 2. §. 6.*
De antiquorum *ICtorum* stupiditate dicam an ineptia pa-
rum hodie dicere attinet, qui imperatori supremam po-
testatem in vniuersorum orbem vindicare voluerunt.
Nec defuerunt in Gallia, qui sub temporibus Philippi
IV. magnum discrimen inter reges Francorum & impe-
ratorem intercedere inepte existimarent, vt constat ex
disputatione Clerici & militis, quam ex MS. adducit
PETRVS DE MARCA de concord. sacerdot. & imper. lib.
ll. c. 2. §. 6. Clericus dicebat: *Imperatores ista sanxe-*
runt, non reges. Et ideo per vos etiam, o Miles, im-
perator debet legum gubernacula moderari. Miles: Sa-
criste est responsum hoc & blasphemum. Et quoniam, vt
videtur, aut originem ignoratis regni, aut quod videtur
verius, illius altitudini inuidetis, si Caroli M. regisrum
inspiciatis, & historias probatissimas reuoluatis, inueni-
etis, quod regnum Francorum dignissima imperii portio
est, pari diuisione discretata, & aequali dignitate & autori-
tate a quingentis annis circiter insignita &c. Et ideo sic
uti omnia, qua infra terminos imperii sunt subiecta esse no-
scuntur imperio, sic qua infra terminos regni, regno. Et
sicuti imperator supra totum imperium suum habet leges con-
dere,

arbitrarii, vel longæuo vsu introducti, & pro lubitu assumti.

§. XXXI. Pertinent itaque tales tituli aliaque solennia ad iura *libertatis*, (rr) & mutua inter imperantes commercia, vimque suam ex *recepto seu tacito* sortiuntur pacto. (s)

§. XXXII.

dere, addere eis, vel demere; sic Rex Francorum aut leges imperatoris repellere aut quamlibet, cum placuerit, permutare, aut illis a toto regno suo proscriptis & abolitis notias, si placet, promulgare. Tanta ruditate tempora illa obnubilata erant, vt clerici priuilegia sua inde defenderent, quod ab imperatoribus eisdem essent concessa, & ita a regibus nulla ratione lædi posse existimarent, quod imperatoris potestas angustior ceterorum imperantium esset.

- rr) Quo potentiores sunt homines, eo magis libertate sua abutuntur. Id ipsum quoque in titulis factum esse, praxis omnium seculorum docet. Domitianus se *Dominum & Deum nostrum* vocari voluit. SVETON. in *Domit. c. 13*. Rex Persarum Sapor scribens Constantino Imp. his superbis titulis vsus legitur: *Rex regum Sapor, syderum frater, solis & luna*, AMMIANVS MARCELL. lib. *XVII*. Constantinus a *Iustitia* declinauit ita intemperanter, vt dictando scribendoque propria manu orbis totius se dominum appellaret, teste eodem lib. *XV. princ.* Plura huiusmodi vanitatis documenta collegit FELTMANNVS de *titulis* lib. *I. c. 11*.

- s) Hoc iam supra c. antec. plenius expositum. Neque enim aliorum interest, quoniam cultu externo imperans in sua regione se a subditis affici velit, adeoque imperator regibus Hispaniæ & Angliæ olim vitio vertere, vel propterea iis quæstionem mouere non potuit, quod titulo imperatorio vii voluerint. Sed cum res ad mutua gentium commercia dilabatur, non possunt eundem ex debito ab aliis exigere titulum, quin quod praxis offendat, magis per preces a singulis gentibus obtineri, vt in posterum

pro

§. XXXII. (XII.) Præterea quoque & hoc ex natura summæ potestatis fluit, quod non augeatur nec mutetur ex *forma imperandi*, cum rursus eadem summa potestas sit in statu populari & Aristocratico, quæ est in Monarchico. (1)

§. XXXIII. (XIII.) Multo minus exinde diuersitas inducitur, vtrum regnum sit *electiuum* an *successiuum*, (u) *patrimoniale* an *non patrimoniale*.

pro talibus inter gentes habeantur, vbi mutua commercia cum aliis subire volunt. Interim si regibus prædictis a quibusdam hic titulus *Imperatoris* datus fuisset, nec sic quidem potuisset imperator Romanus de præiudicio sibi facto conqueri, cum ei adhuc integrum fuerit, talem titulum eisdem vel denegare vel tribuere, quoties cum eis agere contigisset. Neque credendum est, communem omnium gentium consensum hic esse necessarium, cum in eiusmodi ceremoniis singulis sua libertas sit relicta, & quod vni tributum, non imponat aliis necessitatem, aliis quoque idem tribuendi.

t) Id bene obseruatum est ab ADRIANO HOVTVYN in *Polit. Gen.* §. 22. & HVBERO de *iure ciuit. lib. I. sect. 3. c. 2.* Vtrobique scilicet est eadem summa potestas intra ciuitatem, & omne illud est penes optimates in aristocratia, quod penes regem est in regno. Vtrobique eadem ratio, quia populus per subiectionem voluit, vt in imperantis voluntate omnium esset vna voluntas. Præterea hic tantum de *summitate imperii* quæstio est, quæ vbique eadem est, licet forsan eiusdem in his vel illis ciuibus nunc maior nunc minor sit efficacia: vbique enim actus imperantium manent independentes seu irtractabiles.

u) Obstat, quod maior videatur esse potestas imperantis in successiuo quam electiuo, prout legati a Ludouico rege *Bohemæ* *Ius Publ.*

R

ad

trimoniale, (x) temporarium an perpetuum, (y) quæ quidem in aliis differentiam iurium inducunt, nullo modo quoad summam imperii.

§. XXXIV.

ad Fridericum II. missi apud MATTH. PARIS. philosophantur, aientes: *Nec nos pulsati ambitio. Credimus enim dominum nostrum Regem Gallia, quem linea regii sanguinis prouexit ad sceptrum Francorum regendum, excellentiorem esse aliquo imperatore, quem sola electio prouebit voluntaria. Sed nulla constat hæc sententia ratione solida. Electio & successio sunt modi imperium continuandi, sed non maior alteri præ altero competit potestas: saltem hoc certum est, quod summum imperium ubique idem, h. e. non dependens sit ab alio.*

- x) Equidem in non-patrimoniali denegatur potestas alienandi, sed inde imperium non desinit esse summum, cum nihilominus adhuc actus imperantis inualidari ab aliis nequeat.
- y) Ratio dubitandi hæc præcipue est, quod imperans cogi posse videatur ad imperium deponendum, tempore præterlapso. Sed tamen α) hæc coactio cessat, quamdiu summum habet imperium, & tunc demum incipit, ubi imperium eius expirauit, quo ipso in priuatorum sortem redigitur. Hoc Horatius Appio Claudio decemviratum ultra annum extendenti obiecit, aiens: *Nonne in annum reipubl. administratio vobis commissa fuit? nonne vestri magistratus tempus est elapsum? Nonne ex ipsa lege nunc estis priuati?* DION. HALICARNASS. lib. XI.
- β) Sufficit, quod interim omnes actus summi imperii independenter exerceat, nec ad rationes reddendas populo vel alii obstrictus sit. γ) Temporis itaque diuturnitas vel duratio nec auget nec minuit imperium. Talem potestatem olim Dictatores Romani fere habuisse videntur, de quibus DIONYS. HALICARNASS. lib. V. hæc habet: *In hoc rerum statu Senatus despiciens quo pã*

§. XXXIV. (XIV.) Denique hoc quoque ex natura summi imperii fluit, nihil addere vel detrabere summæ potestati imperantium coronationes, cum illæ quoque sint arbitrariæ, ac solenniores declarationes (2) tantum, & in rebus publ. Aristocraticis & Democraticis eadem occurrat vis imperandi, licet tales externi ritus inaugurationum deficiant.

§. XXXV. Hæc potestas summa alias dici solet *Maiestas*, & iura inde dependentia, *Maiestatica*, quæ nihil aliud sunt, quam complete-

Et effici possit, ne quas amplius res motiverit populus, decrevit, consulari potestate in præsens sublata, alium Magistratum creare, penes quem belli pacisque & omnium aliarum rerum plena potestas esset, & a quo consiliorum actorumque rationem reportare non liceret. Quamvis BODINVS de republ. lib. 1. c. 8. ab initio existimet, dictatorem tantum nudum commissarium fuisse conf. HORBES de ciue c. 7. §. 16.

*) Optime BECMAN. in synt. dignit. ill. diff. s. c. r. §. I. inaugurationes nihil aliud esse dicit, quam *publicationes regie dignitatis*, quibus reges non novum ius acquirunt sed susceptam a se dignitatem, subditi promissum eis obsequium suum, publice declarant. Origo harum ceremoniarum quidem ex origine decori in genere petenda est, specialiter vero ex duplici causa deriuanda esse videtur: (1.) ut regie dignitatis eo efficacius exstet indicium, præsertim cum apud Ethnicos reges quandam diuinam venerationem a subditis postulasse videantur (2) Ut subditis imperans eo venerabilior redderetur. Inde regibus solennia insignia ab antiquis temporibus attributa sunt, quæ apud quascunque gentes variant. vid. KNICHEN, in oper. polit. lib. 2. P. 1. c. 5. tb. 4. Plebis enim ea est indoles, ut sensibus & imaginatione plus valeat quam

plexus (22) iurium variorum, que imperanti independenter & proprio iure in ciuitate competunt ad obtinendum finem reipubl. præfixum.

CAP. V.

De

limitibus summæ in republica potestatis.

§. I.

Iura imperantium duplici modo considerari

iudicio. Nihil autem magis plebem ad venerationem & obsequium incitat, nihil magis auctoritatem imperanti apud plebem conciliat, quam *externa* eiusmodi pompa. Ex hoc fonte quoque reginæ coronantur, quibus tamen nulla imperii potestas competit, imo etiam hi, quibus tantum destinata est futura successio, adeoque magis ad *dignitatis reginæ splendorem* pertinet, quam vt præcise summæ potestatis character sit. Ex quo fluit, electum regem omnia posse iura exercere, etiam si nondum coronatus sit, imo etiam si vel maxime nunquam coronaretur.

22) Quot & quænam sint iura maiestatica, seu summi imperii, vno catalogo hic referre non est necesse, cum singulorum naturam *lib. II.* penitus excutere animus sit. Illustrationis tamen gratia paucis adiciam, quæ Romulus, conditor imperii Romani, sibi attribuerit. Ita vero **DION. HALICARNASS. lib. 2.** de eo ait: *Regis quidem hæc munia eximia esse iussit, primum ut sacrorum & sacrificiorum principatum haberet, & omnes res diuinæ & piæ per eum agerentur. Deinde legum & morum patriorum custos esset, & omnes iuris naturalis, & ex communi hominum consensu pactoque scripti curam gereret, & de grauissimis iniuriis ipse cognosceret: leuiorum vero causarum*

ri possunt: (I.) quoad *externum effectum*, (a) quem producant in republica, quo sensu omnia imperanti *licita esse dicuntur*, quatenus eidem resisti a subditis non potest.

§. II.

rum cognitionem senatoribus permitteret (ita tamen, ut caueret, ne quid interim in iudiciis peccaretur) & senatum cogeret, populumque conuocaret, primusque sententiam diceret, & quae pluribus visa fuissent, ea faceret. Atque hos honores regi detulit: praeterea vero, ut in bello summum haberet imperium.

a) Haec acceptio iuris frequens quoque est in iure priuato, ubi illa, quae *impunita sunt & licita, effectum iuris extremum consequuntur*, adeoque eatenus *iuris esse dicuntur*, quod non a legibus approbentur, sed quod *impedimentum adfit*, quo minus possint vindicari. Optime CICERO Philipp. 13. *Nec enim, quod quisque potest, id ei licet, nec si non obstat (ob impedimentum aliquod iuris vel facti) statim permittitur (vel iure fit optimo, & secundum leges naturae.)* Interim solent potentiores communiter suam felicitatem inde metiri, exemplo Syllae, qui perpetuo felix iudicatus fuit; sed addit APPIANVS lib. I. *de bell. ciu. p. 693. si felicitas dicenda est, posse quicquid velis.* Sunt itaque magis *iniusta quam iusta*, sed tamen pro iustis habentur, quod effectum quendam iuris habeant. Videlicet omnia facta regum & imperantium sunt *licita & impunita* hoc sensu, ut a nemine diiudicari possit, quo pertinet illud impudicæ Juliae Augustæ assertum ad Caesarem: *Si libet, licet, an nescis te imperatorem esse, & leges dare, non accipere?* VELLEI. lib. 2. c. 10. SPARTIAN. in Caracalla c. 10. Russorum imperator illimitatam potestatem exercet in omnibus, *libere & de voluntate sua de omnium & vita & bonis, nemine obstrepente, constituit.* Consiliariorum enim nullus est, qui dissuadere aut sibi in aliqua re, quantumuis iniustissima, resistere audeat. Omnes denique

§. II. Vel considerantur (II.) secundum proprie dictam dispositionem iuris naturæ, qua etiam adstringitur quilibet imperans, quo sensu *facultatem legitimam & legibus conformem* (b) denotant, omne illud agendi, quod ad conseruationem & tranquillitatem rei. publ. facit.

§. III.

tam proceres quam consiliiarii & totus equestris & spiritalis ordo fatentur publice, voluntatem Dei esse, & quicquid princeps, quamuis perperam egerit, ex voluntate Dei agere, ut ait ALEX. GVAGVIN. in Sarmatia Europ. Cum itaque omnia, quæ hoc modo imperans agit, publicum effectum habeant, iuris esse dicuntur ab effectu externo iuris, quem habent, sicuti cum prætor iniqua decernit, ius dixisse intelligitur, ob effectum rei indicatæ, quæ ius facit inter partes, licet prætor officio suo non bene functus sit.

b) Hic significatus etiam in *iure priuato* primario attenditur. Nam quicquid secundum legem naturæ sit, id *iuste* fieri censendum est: quicquid autem contra obligationem iuris naturæ sit, id *iniuste* fit. Imo rarius prior acceptio in *subditorum foris* occurrit, cum inter subditos singula capita iuris naturæ illibata sint seruanda, nec facile quid impunitum relinquendum, nisi corrupta rei. publ. facies aliud aliquando postulauerit: inter imperantes est diuersa ratio, cum actus eorum ob *summitatem* a nemine rescindi possint. Huc forsan respexit antiquorum decantata doctrina *de plenitudine potestatis*, secundum quam imperantem omnia quæque facere posse dicere, etiam durissima & iniquissima, quibus stoculis antiquorum ICtorum libri referri sunt. Sic BALDVS in c. cum super. col. i. X. de caus. propr. & poss. de hac ipsa ita loquitur: *Hoc casu nemo potest dicere, cur ita facis? (Recte, quia subditi resistere nequeunt) quia tunc est supra ius, contra ius, & extra ius, & est omnia.*

c) Hoc

§. III. Si in priori consideratione iura imperantium intuemur, frustra eisdem limites ponimus, (c) quippe limites omnes respuentibus, & sua potestate insigniter abutentibus.

§. IV. Et hoc sensu commodam interpretationem accipiunt, quæ I. Sam. VIII. de iure regio (d) Israelitis proponuntur, non quod exem-

c) Hoc facile patet exinde, quia si illis limites essent ponendi, aut hoc foret ab *obligatione interna*, aut a *vi externa*: prius fieri nequit, cum illam negligat, imo sæpe ne quidem sentiat, aut se obligari intelligat, quin quod hic solum respiciatur ad *effectum externum licentiæ*: posterius itidem fieri nequit ob *defectum resistantiæ*, cui subditi renunciarunt. Valet ergo absolute, quod agunt imperantes, licet *durissima & iniquissima* agant. Concinne huc illud apud SALVST. de bell. Iugurth. c. 31. collineat: *impune qualibet facere, id est, regem esse*, quem admodum Caligula apud SVETONIUM in vita eius c. 29. ait: *memento omnia mihi & in omnes licere*. Hanc potestatem illimitatam, sed malo suo, quoque affectabat Hieronymus Syracusanus rex, quam initio superbo admodum apparatu expressit. *Hunc conuenientes sequebantur mores contentus omnium hominum, superbae aures, contumeliosa dicta, aditus non alienis modo, sed tutoribus etiam difficiles, libidines nouæ, inhumana crudelitas &c.* LIVIUS lib. XXIV. c. 5. En genuinam imaginem imperantis, *illimitata potestate* utentis, quem potius pestem reipublicæ dixisses.

d) Sunt, qui putant, *ius verum regium*, adeoque *omnium Regum* hic describi, & hoc sensu subditos esse seruos, quod eo, quem dixi, sensu admitti potest. Alii *berile imperium* tantum describi arbitrantur, alii aliter. Si remiplam ex suis circumstantiis eruimus, res satis clara

exemplar *regii iuris* inde peti debeat, sed quod prædixerit Deus Israelitis, quales sint habituri reges, quæque pati ab illis debeant.

§. V. *Ius autem verum regium*, pro potestate legitime & secundum præcepta iuris naturæ aliquid faciendi acceptum, hic non describi, vel inde patet, quod Deus prædicat, se non exauditurum querelas, quas contra regem ad eum essent missuri. (e)

§. VI. Hoc iure illimitato principem fu-
um

erit. Postulabant Israelitæ regem humanum, & Monarchiam terrestrem, quo ipso Deum, regem Israelitarum, imperantem mitissimum & sapientissimum, imo ipsam Theocratiam respuebant. In eo sine dubio stolidè agebant, vti ipse Deus Samueli contestabatur, dicendo: *Non te sed me reiecere*. Deinde postulabant regem, sicuti vicini populi habebant: ergo ob oculos eis ponere Deus iussit statum futurum, ne possent de iniuria sibi facta conqueri, dicitque *hoc futurum esse ius* &c. adeoque non simpliciter asserit, *ita comparatum esse debere ius regium*, sed quale sit futurum secundum morem regum vicinorum, ostendit.

e) In versu 18. dicitur: *Si vel maxime ad me clamabitis de rege vestro*, quæ verba supponunt, legitimas quidem tunc futuras querelas Israelitarum, ast se in penam nullo modo has exauditurum esse cum mala hæc regiminis regii sponte ambierint. Si itaque iustæ sunt querelæ, reuera rex inique egit, hoc iure vtens, & subditos inique opprimens. Deinde in versu 14. dicitur, quod agros & vineas rex subditis sit adempturus: quod si iure suo id facere potest, nec peccasset in Nabothum Achabus, quod ei agrum ademerit, quod facinus tamen Deus graviter vindicavit I. Reg. XXI.

(f Fuit

um instruere voluisse videtur NICOLAVS MACHIAVELLVS, (f) quod quidem tolerari potuisset, si simpliciter talia iura enarrasset, ostendendo, Tyrannos hæc iura sibi vindicare, & non simul commendasset; quamvis CONRINGIVM defensorem acceperit, cuius doctrina fere vnice huc tendit, quod talia consilia Machiauellica vtilia sint illis principibus, qui ius fasque omne negligunt.

§. VII. Parum quoque ab hac doctrina recedere videntur HOBBSIVS (g) & ADRIANVS

f) Fuit Reipubl. Florentinæ Secretarius, multosque aduersarios nactus est, imprimis BARLAEVUM in principe Machiauelli, POSSEVINVM, GENTILETTVM, RIBADENEIRA aliosque. CONRINGIVS animaduersione scripsit ad eundem, vbi in præfatione ostendit, illum tantum dominatui leges dare, non iura imperantibus in genere præscribere, & hoc sensu honestatem principatum & dominatum struenti non amplius sectandam, quam expedit dominatui, huic autem sepe illum vocere & inutilem esse, adeoque iura talia principi suo attribuit Machiauellus, quæ iidem habent effectum externum, hoc est, obligantem subditos ad patientiam. Putat deinde non esse peccatum a Machiauello, si inhonesta commendauerit, modo commendauerit solis iis, quibus commendari debebant. Verum an illa Machiauelli intentio fuerit, & annon potius plane crediderit, hæc omnia legitime simul fieri posse, non certo constat. Interim negari nequit, MACHIAVELLI principia vbique, etiam in statu ecclesiastico, regnare.

g) HOBBSIVS doctrinam suam clare proponit de ciue cap. VI. §. 12. vbi illud supponit, quod hæctenus dictum est,

ANVS HOVTVYNVS, (h) iura maiestatica ex hac doctrina de illimitata potestate vnice fere æstimantes.

§. VIII. Verum hic statim ab initio duæ quæstiones sunt separandæ: (1.) an hæc, quæ effectum iuris externum habent, ad iura suo modo referri possint? quod eo, quo dixi, sensu,

est, scilicet impune debere esse quicquid ab eo factum erit. Ex quo deinde §. seq. concludit, potestatem hanc esse absolutam, vt quilibet possit facere, idque iure; viribus & opibus omnium suo arbitrio vti, & cum hoc iure coniunctam esse obedientiam simplicem, adeoque vt quicquid imperauerit, hoc iure faciat, quanquam non semper obliget ad obedientiam, v. c. si princeps subditum se ipsum interficere iubeat. Porro exinde insert, nemini in republ. proprium quid esse quicquam contra illum, qui habet summum imperium & quæ sunt alia, quæ eum in sensum vtique admitti possunt, quod hæc iure fiant a Principe, quatenus nemo ei resistere possit; an vero ab hac doctrina iura imperantium sint æstimanda, postea videbimus. Addit quidem cap. XIII. quale debeat esse officium imperantis, quæ reuera omnia hæc destruant, quæ antea dixerat, non quidem quod hæc doctrinæ contradictionem inter se inuoluant, sed quod videatur nimis se iunxisse officium principis a iure, de quo nunc agendum.

b) Si doctrinam HOVTVYNI intuemur, primo intuitu fat blanda & optima esse videtur, præsertim si, quæ de officio imperantium adstricto ad leges naturales §. 14. adserit, & quæ in calce libri ad errores Hobbesianos refert, paulo attentius consideremus. Vbi vero postea iura imperii explicat, ita eadem explicat, vt sui quasi immemor nullos imperanti limites ponat, & iura talia eidem indulgeat, quæ non possunt non fini reipubl. esse aduersa, vt in singulis capitibus, occasione ferente, annotabitur.

i) Supra

sensu, admitti potest. (2.) An doctrina de iuribus maiestaticis ex his principiis primario ducenda, & princeps inde in regimine instruendus sit? quod simpliciter nego. (1)

§. IX. Nam (I) ex hisce principiis iura imperantium primario velle determinare, est nihil aliud, quam cum SAMVELE populo

*) Supra dictum, Prætores inique decernentem, ius fecisse intelligi ob *autoritatem rei iudicatæ*. Quod si iam vellem iura magistratus ex legitimis principiis deducere, quis tam ieunus foret, qui fundamenti loco iniquissima quæque poneret, sub hoc prætextu, quod hæc Prætoris iniquitas ius faceret, id quod tantum *ex accidenti* fit. Sic pater inique verberans liberos, *iure* fecisse dici potest, quoniam filius resistere non potest, sed pati iniuriam debet. Quis vero patriæ potestatis primarium fundamentum quæret in *duritie & iniquitate*? Simili modo in *iure regio* indagando & docendo eiusmodi principia sunt querenda, quæ iuri naturæ & statui reip. sunt conformia, non quæ *ex accidenti* forsan eueniunt, & magis ad *malareipubl.* pertinent. Hoc intuitu Claudius apud TACITVM lib. 12. *annal.* Meherdati, quem legati Parthorum regem sibi expetebant, præcæta dabat, *ut non dominationem & seruos, sed rectorem & ciues cogitaret, clementiamque ac iustitiam, quanto ignara barbaris, tanto toleratiora capefferet.* Si cum HOBBSIO inferis, hanc doctrinam de limitibus ad officium imperantis pertinere, non ad ius summum, responderem: aut doctrina de *officio imperantis* limites potestati eius præstribit, aut non. Priori casu salua est doctrina nostra; posteriori vero otiosa est doctrina de *officio imperantium*, omni effectu destituta, quem tunc demum consequitur, si potestatem eius restringit. Concludo hanc meditationem dicto AVGVSTINI lib. 4. *de ciuit. c. 4. Remota iustitia quid sunt regna, nisi magna latrocinia?*

k) Annun-

lo publicas calamitates, miseriam & quæuis mala annunciare, (k) propter quæ tamen respUBLICÆ non introductæ, quæque sine dubio admodum vires fumerent, si per hanc doctrinam legitimarentur.

§. X. (II) Fundamentum tale *absolutum* pugnat cum lege naturæ. (l) Enimvero iura regia ex iure naturæ deducere velle, quæ essent contra *ius naturæ*, insigni haud careret absurditate.

§. XI.

- k) Annunciabat Samuel iura regia, seu quæ reges, dominatum exercentes, sibi tribuere solent, non quæ iis secundum leges naturales competunt h. e. publica mala, *calamitates communes*, quas sub regibus perpeti deberent, vt eo magis populus possit conuinci de stultitia commissa; hæc fuit mens, hæc intentio Dei & Samuelis, non quod voluerint reges instruere, quale ius esset seruandum in reyno futuro Judaico, sed vt populo rebelli erga Deum potius indicarentur mala imminencia ex inordinato appetitu. Hoc intuitu autor *tr. du gouvernement civile c. VI. §. 14.* censet, huiusmodi potestatem absolutam pugnare cum societate ciuili. Suboluit HOBBSIUS *tr. de ciue. c. 6. §. 13. in not.* hanc obiectionem, quod scilicet, si quisquam tale ius absolutum haberet, ciuium conditio miserissima foret, quæ tamen ad felicitatem ciuilem in republ. esset deducenda. Sed responder, *etsi iure i. e. sine iniuria sibi illata. non tamen iuste i. e. sine violatione legum naturalium & iniuria in Deum faciet.* Verum fuit hæc responsio ex principio supra reiecto, quod imperans subditis non obligetur, & quod in genere inter homines nulla talis obligatio supponi debeat.
- l) Lex naturæ obligat *singulos* ad pacem seruandam & tranquillitatem *totius humani generis*, vel vt eleganter dicit doctissimus CLERICVS ad *Pentateuch. Exod. XXI. in*
homi-

§ XI. Imo (III.) cum iura societatum omnium, & sic etiam ciuilium, potissimum sint æstimanda ex fine & scopo societatis primario, (m) in-

hominum fitum est in generis humani societate, quorum etiam collineat AVTOR du gouvernement civil. c. 1. §. 4. aiens: *Le loi de la nature a pour but la tranquillité & la conservation du genre humain.* Hoc posito, eadem lex quoque obligat quoslibet imperantes, vt iura sua exercent intra modum huius vinculi. Certe ius naturæ imperanti non potuit maiorem attribuere potestatem, quam quæ esset conclusa intra obligationem ad pacem ciuilem seruandam. Neque populus plus potestatis ei in se dedisse credendus est. Exprimam hoc verbis eruditissimi ICII NOODTII orat. de iure summi imper. aientis: *Liberum habet arbitrium, qui nullis includitur finibus, nec tamen patitur humani ratio consilii, vt ius probri, sceleris, ac flagitii princeps accepisse eo existimetur, quod de eo bene sperauit populus, qui eum quasi virum bonum publicæ priuatæque vilitatis disceptatorem elegit, nec opus esse putauit, quem tanta tamque libera potestate ornabat, pactis adstringi ad id, quod ultro facturus videbatur. Magis populus cum non expressis ac disertis verbis ei infrenatam dedit potestatem, tacite pactus videtur, vt, quam habet Princeps, non ad suam libidinem, sed ad naturæ legem componat.*

m) In omni societate formam ex fine desumendam esse recte asserunt eruditi, quia exinde totum negotium societatis diiudicatur. Iam omnis societas consistit in vitione plurium ad certum finem; necessario itaque potestas eius societatis debet conclusa esse intra terminos finis illius. Supra vero latius dictum est, finem imperiorum esse satis bonum, nempe eundem, qui est iuris naturæ, scilicet, vt publica adsit tranquillitas & pax eo magis corroboretur quæ satis lubrica erat in statu naturali. Quod si imperanti absolutam potestatem tribuis, etiam simul subditorum saluti, quæ suprema lex esse debebat, male consulis,

inconueniens videtur, fundamenti loco in iuribus imperantium afferendis illud ponere, quod finem omnem societatis ciuiliſ deſtruit & conculcat, & quod *ex accidenti* tantum pro iure habetur.

§. XII. Præterea (IV.) quæ de iure abſoluto & illimitato vulgo afferuntur, ab hoc loco, vbi de fundamentis *legitimæ poteſtatis* quæritur, alieniſſima ſunt, cum potius referri debeant ad caput de obligatione & patientia ſubditorum; hoc enim intuitu demum *iuris effectum* habent, quatenus ſubditi patienter omnia mala

lis, & reuera tollis illam vniõnem, quæ debebat eſſe inter imperantem & ſubditos, imo illud ipſum iis adimis, propter quod vnus imperio ſe ſubiecerunt. *Nec vnquam ſatis fida potentia, vbi nimia eſt, ait TACITVS lib. II. hiſtor.* Aiunt quidem, *per contrariam doctrinam imperantes non reduci ad officium ſuum.* Verum an propterea præcepta iuris naturæ ſunt euertenda, & ad palatum Tyrannorum accommodanda, quod homines per doctrinam iuris naturæ non viuunt ſecundum leges? An ius naturæ ex hominum deprauatis affectibus deducendum, quod iis indulgeant? Concedo ſuadere Principi, quod oporteat, *multi laboris eſſe, vt recte Galba apud TACITVM lib. I. hiſt., non tamen propterea veritas diſſimulanda, vel ad palatum imperantis accommodanda. Imo, dicis, finis Reip. magis euertitur, ſi imperanti leges ponimus.* Id vero falſum eſſe poſtea apparebit, cum per hanc doctrinam magis eleuetur. Aliud eſt, quid ſubditi pati debeant, & aliud, quid imperans facere ex iure ſummo poſſit? Finis dat menſuram mediis: media ad finem in Republ. obtinendum ſunt ſummum imperium, & inde deducta ſumma poteſtas, ergo huic quoque menſuram dare debet.

n) Quod

mala ferre debeant: *per se* (n) itaque non pertinent ad iura imperantis, sed plane *per accidens*, quatenus imperanti resisti non potest.

§. XIII.

n) Quod *per se* & *primario* iura imperantis non sint affirmanda ex *illimitata potestate*, patet ex fundamento eorundem, videlicet, *iure naturæ*, quod tantam imperantibus non tribuit potestatem. Quin quod *peffimi* imperantes tantum ita agant, secum cum Othone reputantes, non posse principatum scelere *quæsitum subita modestia* & *prisca gravitate retineri*. TACIT. lib. I. *hiflor.* Quod autem mala ab imperante Reipubl. illata effectum iuris habeant, id reuera *per accidens* esse aliquoties dictum. Quando princeps *per se* & *primario* ius tale haberet, aut haberet illud ex *lege naturæ*, quod negant etiam dissentientes: aut ex *alia Dei concessione*, quod itidem falsum: aut ex *voluntate subditorum*; aut quis crederet, in hoc eos *primario* consensisse, cum ei imperium detulerint ad *securitatem* & *pacem* conseruandam? An *presumendum* erat, ait clariss. NOODT. *orat. de iure summi Imp. homines mentis sanæ, qui in ciuitatem ac sub imperium coibant, ne per aliorum vim atque iniuriam naturæ beneficia amitterent, eo dementia venisse, vt constituta ciuitate atque imperio eius sinem euerterent, ac naturæ bona in sui honorem magistratus proicerent, ita vt exemplo peculum ratione carentium, deinde non in suum sed alterius usum fructus ferre, eiusque arbitrio pasci, agi, mulgeri, tonderi, iugulari, deglubi ac deuorari vellent? Absit, non id ratio, non communis sensus, non lex naturæ patiatur.* Equidem vrgeri solet, necessario populum in hoc consensisse quod, si vel maxime imperans etiam iniqua esset perpetraturus, tamen eidem resistere nollent. Esto: interim tamen eidem non dederunt facultatem, talia perpetrandi, sed se tantum obligarunt ad *patientiam* & *subiectionem*, quia viderunt, Rempubl. non posse esse *si*liuam,

§. XIII. Denique (V.) si dicendum quod res est, ex mera adulatione (o) erga imperantem

si resistendi ius singulis maneat integrum. Vindictam interim & debitam poenam Deo committentes, qui non negligit humana, & superbia crudelitatisque etsi fere non leues tamen venire solent poenae, vti de Appii crudelitate iudicauit plebs R. apud LIVIUM lib. III. c. 56. Quo ipso recedere cogor a sententia eruditissimi NOODTII, qui cit. l. ex hac limitata potestate concludit, omni iure diuino & humano punire eum posse, quem liquet negligere legem, in quam pro tuenda omnium salute & libertate omnes naturali ratione i. e. diuina voluntate consenserunt. At quis de eo indicabit? Non singuli, quia singulis non est in statu civili iudicium de eo permittendum, quod totam republicam concernit: nec totus populus, quia ita imperans a populo dependeret, eiusque tantum administraret. Agnouit hoc GREGORIUS Turonensis qui *lib. V. c. 19.* regem Chilpericum ita alloquitur: Si quis de nobis, o Rex, iustitiae tramites transcendere voluerit, a te corripitur potest. Si vero tu excesseris, quis te corripiet? Loquamur enim tibi, sed si volueris, audis. Si autem nolueris, quis te damnabit, nisi is, qui se pronunciauit esse iustitiam.

- *) Hoc adulationis cacoethes, vetus illud in republ. malum, ut ait TACITVS *lib. II. annal.* aptissimum satis est ad hanc doctrinam inculcandam, cum omni adulationi factum crimen seruitutis inest, iudice TACITO *lib. I. hystor. c. 1.* Egregie hoc ipsum depingit BARCLAIVS in *Argenide lib. 3. c. 11.* his verbis: „ Qu' d miremur Principes violenta adulationis procella inclinos, quo sponte iam volunt iis vocibus credere, quas solas accipiunt? „ Praesertim nemine ruinam iustitiae, ad quam tantum visimpellit: Nam illi sapientes, quos negotiis adhibent, seu verentur frustra monere, seu medicamentum, quamuis infundat salubritatem, tamen ingratum esse sciunt; his vulneribus non adhibent manum „ aut

tem hæc inuerſa docendi ratio orta ; quo ampliora enim iura imperantibus quis adſcribere poteſt, eo gratiorem apud Principem ſe futurum credit, atque inde *omnia principum honeſta & inhoneſta laudat.*

§. XIV.

„ aut certe vitia diſtinguunt, quibus ſe ipſum Rex ma-
 „ culat, ab iis quibus perdit Rempublicam. Et con-
 „ ſenti vtcunque mederi publicis, non reſtitunt Prin-
 „ cipi oculos, quibus ipſe ſuam ſortem & blandientium
 „ fallaciam damnet. Quis familiarium ſapienter Reges
 „ admonuit, ſi auuiditate æris infames ſunt, ſi nimio ve-
 „ nationum ſtudio amittunt reipublicæ curam, aut cum
 „ libidinis exemplis inſciant ſæculum, vel inconſultis
 „ amicitis publicam inuidiam concitant ? Laboramus
 „ etiam virtutum nomina his cupiditatibus ſœdare. Cu-
 „ ra futuri, laborum aſſuetudo, comitas, liberalitas ap-
 „ pellantur. Nec vitia illa tantum, ſed etiam leuiora in
 „ his adoleſcunt mendaciis. Imo cum recte quid ſapi-
 „ unt, adeo fictos inueniunt & nimios plauſus, vt ſape
 „ (credite amici) pudore, qui ceteris aberat, onerati
 „ oculi multum mihi tremuerint. Videbam neque pu-
 „ dere iſtos effuſiſſimæ fraudis, neque Principes indigna-
 „ ri, quod ſibi tam proacaciter illuderetur. Quantum a
 „ comœdia diſtat hic ludus ; cum vtrobiſque in os laudes
 „ quos apud te proteruo contemptu tanquam vanos aut pu-
 „ eriliſter captos derides ? Quod niſi maiorem regibus ge-
 „ nium, quam qui populum informat, Diſi dedideſſent,
 „ quotuſque ex his plagis euaderet, quæ vel ipſa
 „ conſuetudine placent, quia naſcentium cunas circum-
 „ dant, nec eas meminerunt ſibi poni ? ſed neque his
 „ periculis ſoli Reges inſeſti ſunt ; plerique regiis malis
 „ in priuata fortuna laboramus. Reges ſumus ſupplici-
 „ bus, ruriuſque Rex nobis, in cuius eſt manu, quod
 „ petimus. Hunc tentamus blanditiis, hunc illa vani-
 „ tate conficimus ; Vltro amantem tela quibus percelli
Boehmeri Luſ Publ. S „ Re

§. XIV. Neque vero asseri potest, hanc doctrinam esse *periculosam* (p) statui Reipubl.; nam & veritati suus dandus in Republ. locus, nec eo ipso subditis abiudicamus *patientiam*, quo imperantium iura suis includimus cancellis.

§. XV. E contrario a fortiori defendi potest vergere doctrinam contrariam in summum reipubl. præiudicium. Si enim Principi talem *illimitatam* adscribimus *potestatem*, putant se omnia iuste agere, se plane nullis limitibus *circumscriptam* habere *potestatem*,

„Reges solent. Qui vero hoc adulandi studium damnant, tales limites imperantibus suis præscribunt, quos ius naturæ postulat. Non possum facere, quin adulatoribus exemplum *Heluidii Prisci* opponam, de quo *EPICURVS lib. I. diss. c. 1.* ita: *cum præmississet ad eum Vespasianus, ne ingrederetur senatum; respondit: penes te est, ne me senatorem patiaris; quamdiu vero sum, oportet me eo ingredi. Esto, sed cum ingressus fueris, ait Domitianus, taceas. H. ne me roga, & tacebo. D. sed me oportet rogare. H. & me dicere, quod videtur iustum. D. sed si dixeris, te occidam. H. quando ergo tibi dixi, me esse immortalem?*

p) Concedo, hanc doctrinam inimicam esse *dominatvi & tyranidi*; ast huic non scribo leges, sed Reipubl. secundum leges naturæ consideratæ. Neque vero quis mihi hoc ipso imputabit, quod methodo *Platonica* mihi in idea fingam *republicam*, qualis non datur; id ipsum enim ex hactenus adductis concludi nequit. Explico iura naturæ publica, non mala publica, neque tamen his, si eueniant, suos denego effectus, interim in fundamentis ab his abstinendum duxi, simulque credidi, totum hoc caput potius referendum esse ad doctrinam de *obligatione subditorum.*

tem, (q) ex qua doctrina tot publicæ calamitates oriuntur.

s. XVI.

q) Imperantes omnia sibi licere existimant, quæ suo palato grata esse sentiunt, quia eo magis affectibus indulgent, quo minus pœnam aliquam humanam vel reluctantiam timere debent, sed libere agunt & suarum actionum soli sunt iudices. Rarius hi, qui ferocius agunt, ad officium & sanam mentem redeunt, nisi forsitan Dei iudicio per calamitates & ægritudinem corporis in se descendere cogantur, exemplo Tulli Hostilii, de quo LIVIUS lib. 1. c. 31. ita: *Ipsè (Tullus) longinquo morbo est implicatus, tunc adeo fracti simul cum corpore sunt spiritus illi feroces, ut qui nihil ante ratus esset minus regium, quam sacris dedere animum, repente omnibus magnis parvisque superstitionibus obnoxius degeret, religionibus etiam populum impleret vulgo iam homines unam opem ægris corporibus relictam, si pax veniaque ab Diis impetrata esset, credebant.* Privati ut plurimum affectus suos suppressere debent, & quidem metu pœnæ, qui a Principe abest. Eo prioniores itaque sunt in omnia mala, quo magis hæc legitimantur sub specie iuris alicuius, quia licet per se libere ad talia inclinent, tamen ambitionis ratio facit, ut eo citius talia agant, quando habent *prætextum iuris*, a quo abstinuissent, si iniquitas illis ob oculos posita fuisset. Si ambitioni indulget, iura sua exinde diiudicabit. Si avaritiæ, subditorum opes ad se rapiet, eos servos esse credet. Si *luxuriosus*, & tunc luxuriæ iura sua accommodabit. Quæ vero inde calamitates publicæ? Germania in provinciam esset redacta, si barbari, inquit FLORVS lib. 4. c. 12. n. 22. *tam nostra vitia quam imperia ferre potuissent.* Idem de Britannis asserit TACITVS in Agric. c. 13. *Ipsi Britanni delectum & tributa & iniuncta imperii munera impigre obeunt, si iniuria ab sint, has ægre tolerant.* Porro de Frisiis id lib. 4. annal. c. 74. notanter ait: *Frisii pacem exuere, nostra magis avaritia, quam obsequii impatientes.* Denique quando Do-

§. XVI. Et cum tam ampliffimam potestatem non adscribant imperantibus in aliis republ. formis, (r) inconueniens foret, soli Monarchiæ *illimitatam potestatem* adscribere velle.

§. XVII.

ctores tam illimitatam potestatem principi tribuunt, haud memores sunt, sibi cum eiusmodi personis rem esse, quæ hac doctrina abuti ordinarie solent. Depingam hoc verbis CAESARINI FVRSSTENERI, qui *de supematu c. II. inf.* ita ait: „Imperia ergo Hobbesiana neque apud „moratiores gentes neque apud Barbaros extare arbitror, neque possibilia neque optanda censeo, nisi illi, „penes quos summa rerum esse debet, angelicis virtutibus polleant; tandiu enim homines retinendam iudicabunt propriam voluntatem, suæque salutis, prout „optimum videbitur, consulent, quamdiu de Rectorum summa sapientia & potentia persuasi non erunt, „quod ad perfectam voluntatis resignationem necesse „esse. Locum ergo demonstrationes Hobbesianæ in ea „tantum Republica habent, cuius Rex Deus est, cui soli tuto per omnia confidi potest. Idem confirmat *AUTOR du gouvernement civil.* aïens: *la Monarchie absolue, qui semble estre considerée par quelques vns comme les seul gouvernement, qui doi-ve avoir lieu dans le monde, est, a vray dire, incompatible avec la societé civile, & ne peut nullement estre reputée vne forme de gouvernement civil, quod de regulari & sana republ. intelligendum esse credo.*

*) Differentiæ rationem quidam exinde petunt, quod *Regnum* omne sit *imperium herile*, imperans dominus & subditi *serui* quemadmodum hoc sensu Romani Porfennæ obiciebant, *non in regno populum Romanum, sed in libertate esse.* LIVIVS lib. II. c. 15. Verum hoc petit id, quod est in principio. Salomonis imperium certe non erat herile; quod autem regna degenerent in conditio-

§. XVII. Facile autem euitabimus obiectionem HOBBSII, quam habet *tr. de ciue c. VI. §. 18.* quod scilicet, si potestas imperantium limitaretur, (s) necesse esset, vt id fieret

tionem herilem, sit *ex accidenti*. Fatetur ipse HOBBS *tr. de ciue c. 10. §. 8.* libertatem singulorum non minorem esse sub Monarchia, quam sub populo, quæ si de eo, quod fieri debebat, capiuntur, bene sese habent, si vero de *praxi communi*, dubia sunt. Nam non raro idem vitium, quod in *illimitata potestate* vnius deprehenditur, in populari quoque deprehendimus. Eleganter LIVIUS *lib. XXIV. c. 25.* plebis mores depingit. *Hæc natura, inquit, multitudinis est, aut seruit humiliter, aut superbe dominatur, libertatem, quæ media est, nec spernere modice, nec habere sciunt: & non ferme desunt irarum indulgentes ministri, qui auidos & intemperantes plebeiorum animos ad sanguinem & cædēs irritent.* Sicuti vero hæc in multitudine indomita omnes reprobant, non pro iure vero habent, ita nefas foret, ad iura imperantium talia proprie referre.

*) Tota vis argumenti dependet ex illustratione eius, quid sit limites ponere. Scilicet denotat potestatem alicuius ita circumscribere & restringere, ne nimium possit excedere. Sic potestas dominorum in seruos constricta est ex constitutione ANTONINI PII in §. 2. *de his qui sui vel alii sunt.* Restringitur autem potestas alicuius vel lege vel pacto, eoque vel expresso vel tacito; illa vel naturali vel ciuili seu humana. Vtroque modo limites recipit potestas regia: (I.) pacto cum subditis inito, quo pertinent leges fundamentales, quibus sæpe imperans promittere debet, quid facere non possit, imo & huc pertinet ipsum pactum *pr. meuum*, per quod subditos in suam recepit subiectionem, & eis ipso facto tranquillitatem & securitatem promisit, quo ipso sibi ipsi limites posuit, imponere debuit. Quod pactum licet semper in ipsa

eret a maiori potestate: nam id vtique negari nequit, cum legis naturæ autor eisdem limites ponat. Deinde vero ex nuda promissione & pacto possunt quoque huiusmodi limites oriri, licet paciscentes sint impares.

§. XVIII. Neque iuuant HOBBSIVM dñ. Et a S. Scripturæ (t) pro absoluto imperio adducta,

imperii susceptione lateat, tamen quibusdam populis solenne fuit etiam imperantes suos iuramento ad hoc adstringere. De Tartarorum regum renunciatione solenni singularia adducit BODINVS de republ. lib. 1. c. 2. Antiqui reges Francorum iurare debebant hoc modo: *iuro ego per Deum omnipotentem ac promitto, me iuste regnaturum, iudicium, æquitatem ac misericordiam facturum.* BODIN. cit. l. In hac formula illud ipsum promiserunt, quod tacite omnes imperantes in susceptione imperii promittunt. (2.) *Lege non quidem humana sed naturali.* Argumentum Hobbessii tantum ostendit, quod non possit limites accipere ex lege humana proprie dicta, quod concedimus; sed superest *lex naturæ*, a qua limites accipit. Dicis, tales limites desituti sunt obligatione coactiua, ergo inutiles: hoc vero est quod nego. Nam licet illud, quoad subditos, hoc sensu verum sit, vt principis potestatem per resistantiam non possint reducere ad suos limites, tamen quando doctrinam de potestate principis secundum fundamenta iuris examinamus, omnino hi limites ostendunt, quid princeps facere possit, & sic in hac limites tales non sunt dissimulandi, ne principes plane exleges faciamus. Sic quando imperans consulit peritos, an hoc facere possit? iniquum foret, si ex principio de absoluta potestate quis vellet respondere, principem hoc facere posse, quod tamen ex Hobbessianismo fuit.

(t) Adducit (1.) locum *Matth. XXIII. 2.* vbi captat verba: *Omnia itaque, quæcumque dixerint vobis, seruare,* Verum

dusta, inc. XL §. 6. quæ partim de obligatione subditorum ad iniqua etiam ferenda obfrictorum, partim de potestate legitime & intra terminos exercita intelligi possunt, partim etiam aliena sunt.

§. XIX.

Verum hic locus non agit de imperio ciuili, sed tantum de obsequio erga Doctores, quales erant Scribæ & Pharisei. Deinde sub voce, omnia, complectuntur illa, quæ in lege Mosaica erant comprehensa, & ita hæc obedientia erat restricta ad terminos legis Mosaicæ. Neque obstat, quod dicatur, quia sedent super Cathedram Moysis h. e. principis ciuilis, nam cathedra Moysis vel denotat officium Doctoris, qualis etiam fuit Moyses; vel principis seu legislatoris, qualem etiam repræsentauit. Iam ex ipso contextu constat, Phariseos & Scribas cathedram Moysis tanquam doctores non vero tanquam iudices ciuiles, obtinuisse. Posito vero, quod loquatur Christus de imperio ciuili, tamen ex voce Omnia non euincitur absolutum imperium, quia Saluator subiungit statim: sed secundum opera eorum ne agatis. Deinde allegat locum Rom. XIII, 1. ex quo infert, potestates, quæ erant tempore PAULI fuisse approbatas a Deo, omnes autem imperantes eo tempore fuisse absolutos. Verum respondeo: (1.) PAVLVS vnice loquitur de obligatione subditorum, non de illimitata potestate imperantium: (2.) loquitur in thesi de potestate diuinitus ordinata, quæ non alia esse potest, quam quæ ordini Dei inseruit: (3.) non in genere de potestate summa agit, sed etiam de subalterna, quam illimitatam fuisse, nemo asseret. Eundem in sensum accipit locum ad Tit. III, 1. Matth. XXII, 21. Illud vero sane ridiculum est, quod putet, CHRISTVM quoque talem absolutum Repem se gessisse, Matth. XXI, 2. dum præcepit discipulis, vt animam ad se adducerent, quod iure domini siue regis iudeorum fecisse videretur, cum tollere subditis bo-

§. X. X. Neque denique doctrinam delegitima potestate imperantium euertere potest inductio tot exemplorum (u) a Monarchiis absolutis petitorum, cum exempla factum non legitiment, sed tantum ostendant, miseriam fuisse non raro subditorum conditio.

na sit regis absoluti. Quomodo vero in statu humilitatis agere potuit regem? deinde nequidem abstulit a domino inuito, sed commodato sine dubio habuit. Ex V. T. loca quæ allegat, itidem valde contorta sunt, vbi pleraque se resoluunt in obligationem subditorum, de qua hic non est quæstio. Huc pertinet locus *Jos. I. 16. Deut. V. 27.* vbi rursus quoque captat verba: *Omnia, cuncta*, quæ tamen iusta interpretatione adiuuanda sunt, ne ad iniqua trahantur, alioquin enim cum Apostolis potius Deo est obediendum quam hominibus. De iure regio i *Sam. VIII.* quod itidem pro se allegat, supra iam actum.

- u) Video sæpe HOBBSIUM ad mores plerorumque regum prouocare: neque in eo errat, cum supra iam dictum, reges non raro magis afflixisse ipsam Rempubl., quam in alia forma fieri solet. Nemo inter imperantes ad mentem Hobbesii iura imperii sui illimitati tueri rectius videtur, quam Moscouitarum imperator. Ita enim REYNOLD. HEIDENSTEIN lib. I. de bello Muscoute. Muscoute, ait, *leges quibus vtuntur, paucas admodum habent, eamque fere solam, vt principis voluntatem pro lege obseruent, de eo ita illis persuasum est, per principem tanquam interpretem Deum secum coniungi, ac prout de Deo meriti sunt, ita principem vel benignum vel asperum in se esse, itaque voluntati eius non secus ac diuina, seu turpia seu honesta, seu mala, seu bona iubeat, omnibus in rebus parendum pro fidei decreto habent, illeque vite & necis omniumque rerum summam in suos potestatem obtinet, vnus omnia rebus summa cum potestate præest, solus om-*

tionem sub Monarchiis, nec tantam inesse regnis excellentiam præ aliis rerum publ. formis, quam sibi fuauiter fingere solent.

§. XX. Cum itaque illi ipsi, qui pro *illimitata potestate* pugnant, concedere necessarium habeant, imperantem ligari *lege naturali*, necessario quoque concedere debent, potestatem

nia imperia administrat &c. Huiusmodi imperanti non *lex natura*, sed *voluntas* pro lege est. Quid dicam de aliis imperiis? De rege Persarum *PLYTARCHVS* ad præf. indoct. refert, quod omnes pro seruis habuerit, excepta sua vxore, cuius maxime debuit esse dominus. Exempla probant mores, sed ius secundum leges naturæ consideratum non probant. Si excipias regnum *DAVIDIS & SALOMONIS* & nonnullorum aliorum, reliquorum potestas præsertim orientalium plerumque fuit Tyrannica, & inde forsitan euenisse credo, quod quidam inanem crediderint differentiam inter Tyrannum & regem. Si causam quæris, quod plerique tam male regnauerint, recte respondent prudentiores, quod obedire & parere antea haud didicerint. Sic enim Solon apud *LAERTIVM* lib. 1. c. 60. Impera, ubi prius didiceris parere. Regi enim cum didiceris, scies regere, & *ISOCRATES* in *Nicoole*, ubi didicerint obedire, multo commodius poterunt imperare. Vnde *PLYTARCHVS* de *Agessila* prædicat, hoc ei profuisse ad rem in republ. bene gerendam, venisse ad imperium non indoctum sub imperio esse. Denique & *CICERO* lib. 3. de *LL.* hoc etiam confirmat aiens: Qui bene imperat, paruerit aliquando necesse est, & qui modeste parerit, videtur, qui aliquando imperet, dignus esse. Qui nunquam paruit, nunquam sibi limites præscribi passus est, & ita instar indocti equi postea agit, quod exempla tot tyrannorum doceant.

tem eius esse conclusam intra terminos iuris naturalis, (x) adeoque illa omnia agere non posse, quæ iuri naturæ repugnant.

¶ XXI.

x) Concedit id quoque HOBBS de ciue c. 13. §. 2. quod officii eorum sit, legi naturæ obedire, ex quo recte concludit, salutem subditorum summam debere esse legem. Verum ita illimitata potestas corrumpit, vel saltem ex iniquitate imperantium ortum trahit. Vespasianus inter initia imperii ad obtinendas iniquitates haud obliuiscens erat, donec indulgentia fortunæ & prauis magistris didicit aususque est. TACITVS lib. II. histor. En effigiem genuinam illimitatæ potestatis a prauis magistris & iniquitate depictam! Equidem pergit HOBBS; aliud est ius imperantis, aliud officium eius; illud, quid facere possit, hoc, quid debeat, ostendit. Neque in hoc contradico, sicuti ab initio statim dictum. In eo tamen remanet cardo controuersie, utrum potestas imperantis in doctrina de iure publico sit attemperanda magis ad officium eius, h. e. obligationem, an vero absque obligatione consideranda? Prius utique asserendum: cum enim maneat adhuc vinculum humanitatis inter subditos & imperantem, potestas eius magis consideranda erit secundum obligationem iuris naturæ. Rara quidem hæc virtus imperantium, sed eo magis virgenda, ut non minus homines se, quam hominibus præesse meminerint, id quod in Traiano laudat PLINIUS SECYNDVS in paneg. ab init. Licet vero hæc obligatio interna, & ita a ratione iusti separanda videatur; hæc tamen est alius indolis, ex ipso iure naturæ descendens, & ex accidenti tantum imperfecta. Bene AVTOR tr. du gouvernement ciuil. c. VI. §. 15. philosophatur: *Vn tel homme, quoy qu'il s' appelle Czar ou grand Seigneur, ou de quelque autre manière, qu'on voudra, est aussi bien dans l'estat de nature avec tous ceux, qui sont sous sa domination, qu'il y est avec tout le reste du genre humain.*

§. XXI. Atque in eo nunc concordant apertæ sacræ litteræ, quæ *Deut. XVII, 14. seqq. ius regium* (y) plane diuersum describunt ab illo, quod habetur *1. Sam. VIII.*, cum hic limites potestatis exacte ponantur, ex quibus iudicari possit, an potestas *legitime* exercetur, nec ne?

§. XXII.

y) In *alleg. textu* Moses, quasi e longinquo præuidens quod sibi populus regem sit postulaturus, regulas præscribit, quomodo *iura regia* esse comparata debeant: (1.) non alium esse eligendum, quam quem *Deus electurus sit*. Deus voluit salutem omnium, & imprimis populi Israelitici. Optimum ergo erat, ab eo petere regem, qui prodesse volebat populo. Ceteri reges plerumque per iniquissimas vias thronum occupauerant, & proinde magis tyranni, quam legitimi reges erant, adeoque hoc præcauere voluit Moses (2.) Præcipit, ne eligeretur extraneus, qui populum posset a Deo abducere, sed potius ex populo Israelitico, qui scita, populo Iudaico præscripta, sancte conseruaret & in praxin reduceret. Deinde *v. 16.* specialia præcepta, tria vitia, per quæ omnia regna corrumpuntur, respicientia suggeruntur, (α) ne multos aleret equos ad nudam pompam: quo præcauere voluit nimiam potentiam ambitioni obnoxiam. (β) Deinde voluptatem præcauere studuit eo præcepto, ne multas uxores duceret: & denique (γ) auaritiæ obicem posuit eo ipso dum vetuit, ne argenti aurique copiam colligeret multam, optime cognoscens, regum mores corrumpi hisce tribus vitiis, quibus & Salomoneum regnum tandem corruptum est. Subinde *v. 13. seqq.* limites eisdem ponit, quæ omnia simul ad officium regum iudeorum, & eorum potestatem limitatam recte referri possunt.

§. XXII. Hoc intuitu imperantes in sacris dicuntur vicarii Dei, Sap. VI, 5. Ps. LXXXII, 6. imo Dei. Ioh. X, 34. (2)

§. XXIII.

2) Inde etiam recte vocantur patres patriæ, cum, iudice Cyro, nihil inter principem bonum & patrem bonum interfit. XENOPH. lib. 8. de instit. Cyr. ab init. Notabile exemplum est in historia Theodorici Marchionis Brandenb. adducta tom. VIII. obseru. Hall. obs. 16. qui cum a Vandalis, quibus imperitabat, tandem esset deiectus in miseriam, dixisse fertur: *Excitavi ego iram Dei aduersus me, cum imposui nimium operis populo meo, cuius me curatorem, non afflictorem, Deus constituerat.* Longe aliter Dio, qui apud PLVTARCHVM in Dione p. 962. lit. b. tale voluit esse Dionysii regnum, in quo moderatione & iustitia velut parenti præstanda benevole illi subiecti præstarent. Idem PLVTARCHVS tom. 2. Apophthegm. p. 182. lit. c. refert: dicente quodam, omnia honesta & iusta esse regibus, subiecisse Antigonum, omnino barbarorum quidem regibus, nobis sola honesta pro honestis, sola iusta pro iustis habenda sunt. Tullius de se prouocatione ad ipsum populum facta, apud DIONYSIVM HALICARNASS. lib. IV. p. 239. profitetur, quod versetur in populo non secus ac pater inter filios fuerit. HERODOTVS in Thalia refert. Perlas dixisse, Darium regem, quoniam res omnes quæsiui habebat, & constituit tributum ordinationem, fuisse institorem: Cambysem dominum, quia asper & morosus erat: Cyrum vero patrem, quoniam mitis erat, & omni ratione de iis mereri studebat. Vnde & ERASMVVS de instit. princ. huc respexit aien: Bonus princeps non alio animo debet esse in suos ciues, quam bonus paterfamil. in suos domesticos. Quid enim aliud est regnum, quam magna familia, quid rex, nisi plurimorum pater? & LIBANIVS Orat. 12. idem confirmat, asserens: Oportet regem patri similem esse. Expressius SENECA lib. I. de clement. c. 14. Hoc quod parenti, ait, etiam principi faci-

§. XXIII. Huc quoque redit intentio eorum, qui in ciuitatem coiuere, & obsequium promifere, quod non illimitata, sed ad salutem & tranquillitatem populi *attemperata* (a) potestas esse debeat.

§. XXIV. Generatim autem ex lege naturæ tantum illa imperans potest, quæ non aduerfantur *saluti totius corporis ciuilis*, (b) iuxta

ciendum est, quem appellamus patrem patriæ, non adulatione vana adducti - patrem quidem patriæ appellauimus, ut sciret datam sibi potestatem patriam, quæ est temperatissima, liberis consulens, suaque post illos ponens &c. Hinc

•VIDIVS Augustum eleganter admonet lib. 2. *Trist.*

Tu quoque cum patriæ rector dicare, paterque,
Vtere more Dei, nomen habentis idem.

Propterea huius appellationis honor apud Romanos in magno pretio habitus fuit, ut non quibusuis imperatoribus, sed dignis tantum tribueretur, & quidem publico decreto, ut absolutæ virtutis testimonium, teste APPIANO lib. II. de bello ciuili. p. 715.

- a) Apprime **SENECA** lib. I. de Clement. c. 18. *Ciuium non seruitus, sed tutela principi tradita est. Seruitus illimitata; tutela bene moderatam potestatem supponit.*
- b) Optime **CICERO** lib. 8. epist. 11. ad Attic. vbi ita: ut gubernatori cursus secundus, medico salus, imperatori victoria: sic huic moderatori reip. beata ciuium vita proposita est, ut opibus firmi, copiis locuples, gloria ampla, virtute honesta sit. Huius enim operis maximi inter homines atque optimi illum esse effectorem volo. Expressius vero **IDEM** lib. I. de Offic. hoc ex doctrina Platonis illustrat, aiens: Omnino, qui reipublicæ præfutari sunt, duo Platonis præcepta teneant, ut quicquid agunt, ad eam referant: obliui commodorum suorum; alterum, ut totum corpus reipubl. curent, ne, dum partem aliquam tuentur, reliquias deserant.

c) Equi-

ta vulgatum: *Salus populi suprema lex esto.* Quæ autem huic aduersantur, ad illa agenda ius nullum habet.

§. XXV. In quo autem *salus reipubl.* sita sit, de eo quidem naturaliter ipsi imperantes iudicant, interim tamen iudicium ita comparatum esse debet, vt non primario priuata commoda quærant, sed vt toti reipubl. quoque bene sit, (c) in cuius gratiam imperium exercent.

§. XXVI.

c) Equidem omnes homines ita comparati sunt, vt priuata querant utilitatem: quid ergo mirandum, si etiam in imperante valeat illud *TACITI: Priuata cuique simulatio, vile decus publicum?* Ast hoc si admittimus, non potest non respublica pessime se habere. Nam; (1.) vt ait *LIVIUS lib. 20. priuata res semper offecere officientque publicis consiliis,* & proinde recte monet *CLAUDIANVS in Honor.*

Consule cunctis,

Non tibi; nec tua te moueant, sed publica vota.

PLVTARCHVS in Galba p. 1062. idem exemplo confirmat: At Galba præ se tulerat, semper reipubl. se priuatis anteferre rationibus suis. Non itaque exemplis, sed legibus iudicandum erit. (2.) Possunt homines, qui aliis speciatim *iure perfecto* non sunt obligati, interessa proprium sequi, vt aliis iniuriam non faciant; principes vero sunt peculiariter per pactum, & ita *lege naturali* obligati, vt *communis utilitatis* rationem habeant, adeoque illam negligere nequeunt. Hoc intuitu *HADRIANUS* sæpe in senatu dixit: *ita se reipublicam gesturum, ut sciret populi rem esse, non propriam.* *SPARTIANVS in Hadr. c. 8.* Denique (3.) licet nulla respubl. sit, in qua priuata commoda cessent, ad minimum tamen hoc quoque curandum, ne cura salutis publicæ plane abici-

ciar.

§. XXVI. Cum autem *salus populi in eo consistat, ut possint ducere vitam tranquillam & beatam, hinc (I.) imperanti commendata esse debet cura circa disciplinam publicam, (d) ut bonis moribus imbuantur, & apti redantur ad vitam civilem.*

§. XXVII.

ciantur. Nam est non modo eius, qui *sciis & ciuibus, sed etiam qui seruis, qui multis pecudibus praesit eorum, quibus praesit, commodis utilitatisque seruire, ut ait CICERO lib. I. ad Q. frat. epist. I.* Dum publico beneest, imperans quoque felix est, contra si patitur publicum, imperans quoque patitur. Hoc optime praevuidit SALOMO, & hunc in finem in regni sui primordiis preces vnice ad Deum fudit, ut ipsius gratia populum sibi commissum regere posset sapientia & singulari cura, *r. Reg. III, 7. seqq.*

(d) Curam circa disciplinam eo magis sibi princeps vindicabit, quo ineptiores plerumque homines sunt ad vitam civilem. THEODOSIVS & VALENTINIANVS in *epist. ad Cyrillum*, a RICHERIO *lib. I. hist. concil. gen. s. VII. r. 2.* relati hanc rem sibi curae cordique esse testantur. *In omnibus fere, aiunt, subditorum nostrorum commodo intenti, unum hoc perpetuo vrgemus, contendimusque sedulo, ut pie religioseque priuatim viuant omnes, & ut pios decet in republica versentur vniuersi.* Hinc est cura circa Scholas, Ecclesias, inspectio in eos, qui Ecclesiis praesunt, & ex hac cura seu obligatione iura plura nascuntur suo loco plenius tradenda. Quocirca prohibere & impedire illa debet, quibus mores corrumpi possunt; multum enim in bene formatis moribus ciuium futurum esse constat. In hunc finem in pluribus rebus publicis censura morum introducta est, maxime in iis rebus necessaria, qui poenis nequeunt euelli, & tamen velut diutinis morbis aegra corpora ex sese gignunt, ut ait LIVIVS *lib. XXIV. s. 12.* De Ageilaio, refert XENOPHON. in *Orat.*

Orat. de illo p. m. 668. quod Græciam tunc demum potenter fore existimauerit, si Græci frugi essent. PLAVT. in Pers. Aët. IV. Sc. 4. Si incolæ bene morati sunt, pulchre munitum (oppidum) arbitror. Eundem in sentium Mæcenas ad Augustum apud DIONEM lib. 55. differuit: Neque timueis, ne quis bene educatus institutusque consilium conuellendi status publici sit initurus, quinimo id a nulla disciplina formatis & a flagitiosis timendum est. Hi enim facillime eo adducuntur, ut turpissima & pessima quæque in se & alios statuunt. Cum itaque ab integra educatione puerorum salus reip. dependeat, inuat imprimis exemplo integræ vitæ illos docere, quod Lacædemoniū obseruasse leguntur apud XENOPHON. de republ. Spartan. Lacædemoni, ait, vitæ inculpatæ exemplo pueros suos docebant: quod in seqq. declarat. Ab hac cura singulari circa disciplinam & mores subditorum laudat XENOPHON lib. I. Cyropæd. p. 3. lit. c. leges Perlicas, aïens: „ Legum Perlicarum principalis cura esse videtur, id est „ ficere, quod bono publico maxime conducatur. Non „ enim inde faciunt initium, vnde quam plurimis inci- „ uitatibus leges exordiuntur. Nam pleræque ciuitates „ cuius educandi liberos suos, qua ipsa visum ratione „ fuerit, potestatem faciunt, atque ipsis etiam prouecti- „ oribus viuere sui ex animi sententia permittunt. De- „ inde edicunt, ne quis clepat, ne rapiat, ne per vim „ domum in aliquam irrumpat, ne quem per iniuriam „ puliet, adulterium ne committat, magistratus impe- „ rio parere ne detrectet, atque his itidem alia consimi- „ lia. Quod si quis horum aliquid transgrediatur, pœ- „ næ propositæ sunt. At vero Perlicæ leges hoc ante- „ vertentes primum procurant, ne prius eiusmodi ci- „ ves sint, qui prauis alicuius fœdiue facinoris libidine „ ducantur. Atque hoc huiusmodi quadam ratione „ procurant. Est apud eos forum, quod liberum vo- „ cant, in quo quum regia, tum curiæ magistratum ce- „ teræ sunt exstructæ. Hinc & res venales, & nundi- „ natores, & clamores horum ac insolentiæ alium in lo- „ cum reiectæ sunt, ne horum turbulenta confusio cum „ de-

„ decoro illorum ordine , qui sunt instituendi , permi-
 „ sceatur. Forum hoc ad curias situm , quatuor in par-
 „ tes est diuisum. Earum prima pueris est attributa , pu-
 „ beribus altera , tertia plenam adeptis ætatem viris ,
 „ quarta militares annos egressis. Et ex lege singuli suis
 „ in locis adsunt , pueri quidem , & ætatis maturæ viri ,
 „ primo diluculo : Seniores vero vbique commodum est
 „ extra statos dies , quibus oportet eos adesse. Puberes
 „ etiam propter curias cum armis gymniciis exilibusue
 „ dormiunt , maritis exceptis , quorum præsentia ne
 „ quidem requiritur , nisi denuntiatum fuerit , vt adsint ,
 „ nec honestum , hos abesse sæpius. Harum partium
 „ cuique duodecim sunt præfides , quod Perlarum natio
 „ totidem in tribus sit distincta. Præfunt autem pu-
 „ eris delecti quidam ex Senioribus , qui eos effectui
 „ quam optimos videantur. Ephebis item de virorum
 „ ætatis integræ numero lecti quidam , qui hos reddituri
 „ optimos existimentur. Viris etiam maturæ iam ætatis
 „ præficiuntur , qui tales reddituri putentur , vt potissi-
 „ mum sibi præscripta , & a magistratu summo imperata
 „ præsent. Ne senioribus quidem sui præfecti desunt ,
 „ quippe quod his etiam qui præfint , deligantur , vt &
 „ ipsi officium faciant. Ita nos etiam illa commemora-
 „ bimus , quæ cuilibet ætati præstanda legum ex præ-
 „ scripto sunt , vt , qua cura studioque efficiant , quo
 „ ciues optimi sint , magis etiam pateat. Pueri ergo ma-
 „ gistrorum domos frequentando in discenda iustitia ver-
 „ santur , & aiunt , ad hoc se non aliter itare , atque so-
 „ leant apud nos , qui literis operam daturi sunt. Ho-
 „ rum autem præfides maximam diei partem iure dicen-
 „ do conterunt. Nam & inter hos pueros nihilominus
 „ ac inter viros , mutæ criminum accusationes existunt
 „ furti , rapinæ , vis illatæ , doli , conuitii & aliorum ,
 „ quæ accusari solent. In illos autem , quos intelligunt
 „ talis alicuius iniuriæ reos , animaduertunt. Eos eti-
 „ am plectunt , quos per iniuriam accusare comperiunt ,
 „ iudicem vero dant de illo quoque crimine , propter
 „ quod inter homines odia mutua potissimum existunt

§. XXVII. (II.) Facultates ciuium magis
promouendæ, (e) quam diminuendæ, &
omni

„ quum postulationes in iudiciis de eo minime han, nem-
 „ pe de ingratitude. Itaque si quem intellexerint
 „ gratiam non referre, quum possit, in eum etiam val-
 „ de animaduertunt. Nam ingratos homines imprimis
 „ nulla Deorum cura, nulla parentum patriæ amicorum
 „ adfici arbitrantur. Quia & impudentia potissimum
 „ ingratitude comitari creditur, quod hæc una om-
 „ nium esse maxima dux ad turpissima quæque videatur.
 „ Præterea pueros ad temperantiam condocesciunt.
 „ Plurimum vero ad hanc discendam confert, quod ip-
 „ sos etiam seniores toto die temperantes ac moderate vi-
 „ tam agere vident. Addunt præcepta de præstanda ma-
 „ gistratibus obedientia, quam ad rem multum confert,
 „ quod & seniores enixe vident magistratibus obtempera-
 „ re. Docent eos & ventris ac potus abstinentiam, nec
 „ parum ad hoc adfert adiumenti, tum quod seniores
 „ quoque prius ventris causa discedere vident, quam suis
 „ a praesidibus dimittantur, tum etiam, quod apud ma-
 „ trem pueri non pascuntur, sed apud magistrum, post-
 „ quam id praesides eis significant. Adferunt autem do-
 „ mo panes quidam ad cibum, nasturtium vero ad oblo-
 „ nium, itemque ampullum, vt si quis sitiat, e præter-
 „ fluente hauriat. Ad hæc arcum tendere, sagittis &
 „ iaculis ferire discunt. Exercent autem in his se pue-
 „ ri vique ad sextum septimumue ac decimum ætatis an-
 „ num, a quo iam tempore ad ephebos abeunt, qui hoc
 „ rursum modo viuunt. Decem annis postquam e pu-
 „ eris excesserunt, ad curias somnum capiunt, vt di-
 „ ctum est, quum ciuitatis custodiendæ tum exercendæ
 „ temperantiæ gratia: nam hæc potissimum ætatis requi-
 „ rere curam videtur. Idem interdum quoque magistra-
 „ tibus vtendos se præbent, si qua in re ipiorum opera
 „ publica desideretur. &c.

e) Recte DION. HALICARNASS. lib. 2 H. R. censet,
omni

omni studio curandum, vt semina odii & discordiarum tollantur. (f)

§. XXVIII. (III.) Ab externis hostium insultibus legitime sunt defendendi: interim pax, quantum fieri potest, magis seruanda, quam tot subditorum sanguine paranda. (g)

§. XXIX. (IV.) Permittendum, vt subditi innoxia vtantur & fruantur libertate, (h) quantum salus publica hoc permittit.

§. XXX.

omnem ciuitatem, quæ ex multis familiis constat, tunc florere, cum priuatorum res florent, & contra magnis temporibus statibus agitari, cum res vniuscuiusque priuati se male habent.

f) Hoc inprimis in legibus attendendum. Tyrannorum est, nutrire odia ciuium, ne possint contra eos conspirare. De Iuliano refert AMMIANVS MARCELLINVS lib. 22. c. 7. quod studio dissensiones Christianorum auerit, quod ideo, ait, agebat obstinate, dissensiones augente licentia, ne timeret vnanimantem postea plebem.

g) De hoc dicetur plenius capite seqq.

b) Hoc etiam agnoscit HOBBS de ciue c. 13. §. 6. ne scilicet plane in seruilem detrudantur conditionem. Ducuntur & trahuntur homines ordinarie ad aliquam libertatem, quam si in totum amittunt per tot legum restrictiones, maximis obnoxia est periculis republ. Nitimur omnes in vetitum. *Malum ergo est habere principem, sub quo nihil vlli liceat, peius tamen eum, sub quo omnia omnibus.* DIO in Nerua lib. 68. Miserrima erat populi Iudaici conditio sub Ægyptiorum regibus, sub quibus durissime premebantur, qui proinde in reprobum sensum dati iustissimas dabant pœnas. Huc pertinet etiam ambitiosa responsio Ieroboami ad populum Iudaicum 1. Reg. XII, 4. seqq. ex qua sane insignis imprudentia elucis-

§. XXX. (V.) Non est extendendum imperium ad illa, quæ imperium non recipiunt, quæ magis suadenda (i) quam imperanda.

§. XXXI. Præterea etiam restringi potest potestas imperantis per pacta (k) inita cum subditis, tempore delati imperii, ad quæ seruanda obligantur ex lege naturæ. Hinc origo *legum fundamentalium* (l).

§. XXXII.

cefcit. Optime *SENECA lib. 1. de clement. c. 24. remissus imperanti melius paretur. E contrario nulla vis imperii tanta est, quæ premente metu, possit esse diuturna, ut ait CICERO lib. 2. Offic.*

i) De hoc agetur *cap. 10.*

k) Ægre hæc admittit *HOBBS*, putans, principem non obligari posse, cum non adfit cui obligetur; populum enim, statim ac se potestati imperantis subiicit, definire esse *personam moralem* ait. Verum, definit quidem populus esse *libera persona inter gentes*, cum e statu naturali in *ciuilem* transeat, sed inde non sequitur, populum ita fieri *non ens*, vti serui apud Romanos: manet populus *persona moralis* intuitu imperantis, sed intuitu aliarum gentium princeps populum & totam rempubl. representat. Sicuti vero in priuatis promissionibus, ita quoque huiusmodi pactis tacita semper subest conditio *rebus sic stantibus. Omnia esse debent eadem*, inquit *SENECA lib. IV. de benef. c. 35. quæ fuerant cum promitterem, ut promittentis fidem teneas. conf. ID. cit. l. n. 39.*

l) Ex his pactis originem trahunt *leges rerumpubl. fundamentales*, ex quibus deinceps construitur *ius publicum particulare*, quod proinde in eis quoque rebuspubl. eo magis excoli solet, vbi huiusmodi *leges plurimæ* occurrunt, vti Germani suo exemplo testantur. Hæc vbi deficient, solum *ius publicum vniuersale* negotia publica dirigit.

m) Non

§. XXXII. Ex his pactis fundamentalibus oritur *obligatio*, vt secundum illa imperans regimen instituat, quamuis subditis exinde nullum ius nascatur, exigendi *perfecte* (m) id a principe, si contra faciat.

§. XXXIII. Neque effectus *nullitatis* semper sequi potest, quia annullandi ius subditis non est relictum, (n) quamuis successor illud recte pro nullo declarare possit, tanquam contra leges actum, siue clausula annullatoria sit adiecta, siue non.

§. XXXIV. Non tantum autem illa ad leges fundamentales referenda, quæ *expresso* pacto stabilita, in scriptis conseruantur; sed etiam quæ antiquitus constituta per *traditionem constantem* (o) ad posteros translata, & Vsu con-

m) Non itaque cum nonnullis infèrendum, ac si imperans contra pacta agens suo imperio cadat, neque enim est, qui eum priuare possit imperio. Neque potest a subditis adigi, vt pactum seruet, sed si frangat fidem, præter tolerantiam subditis nihil superest.

n) Patet hoc per se ex defectu iuris resistendi. Aliud in *federe systematico*, vbi superest æqualitas inter confœderatos, & ita quoque *ius resistendi*.

o) Sicuti lex quælibet, ita pactum quoque ad sui naturam non præcise requirit *scripturam*. Sufficit, si aliter de eo constet, quamuis securior modus pacta seu leges fundamentales conseruandi *scriptura* sit, præsertim si pacta perpetuum sint habitura valorem, vt leges fundamentales. Inter illos modos *memoriam antiquorum institutorum conseruanti* est quoque *traditio* constans, si quasi de manu in manum illa a maioribus posteris tradita fuere, qualis modus tunc præsertim obtinere debuit, vbi nul-

constanti obseruata fuere, licet *certa scriptura non constent.*

§. XXXVI. Quin etiam nonnulli sunt, qui putant, per *pacta tacita* cum subditis inita posse instituta quædam determinari in republ., quæ inde colligunt, si per *longam obser-*

lus adhuc scripturæ vsus fuit, quem demum tempore Mosis cœnisse multi arbitrantur. Apud Germanos antiquos ferius eundem inualuisse constat, atque adeo hi leges scriptas haud agnouerunt, sed ad exemplum Lacedæmoniorum magis ea, quæ pro legibus obseruabant, memoriæ *per carmina* mandabant, donec, cognito vsu scripturæ, leges quædam scriberentur, quo ipso tamen omnia vetera instituta in scripturam haud fuerunt redacta, sed potius *continuata traditione* in posteros deriuata, tum quæ priuata, tum quæ publica negotia respexere. Inde RADEVICYS lib. I. de *gest. Frider. c. 16.* ait: *Duo sunt, quibus nostrum regi debet imperium: leges sancte imperatorum, & vsus prædecessorum & patrum nostrorum.* Atque huiusmodi leges publicas *traditæ* adhuc hodie in nostro imperio deprehendere licet, & quamuis alii pactum *tacitum* hic supponere malint, tamen iuxta indolem reipubl. antiquæ Germaniæ conuenientius videret, *institutum expressum* ibid. supponere, licet de modo & autore seu prima origine non semper constet; ipsa vero traditio antiqua non est modus leges eiusmodi publicas introducendi, sed *medium* tantum aliquod easdem conseruandi. Vocari alias solet, *das alte Herkommen*, vel etiam *das Reichsberkommen*. Vnde etiam vulgo *obseruantia* nomine venit. Rectius *traditionis* voce vtitur CAROL. IV. in *A. B. c. 28. §. 5.* his verbis: *Ex clarissimis relationibus & traditionibus antiquorum illud a tempore, cuius contrarii iam non habetur memoria, per eos qui præcesserunt feliciter, esse iugiter obseruatum. vid. diff.*

servantiam aliquid diu *eodem* semper modo obtinuit, de quo tamen merito dubito. (p)

PAR-

diff. de i. serv. ecc. es. & i. serv. praelimin. ad Petrum de Marca de Concord. Sacerd. & Imp.

p) Equidem illud non nego, posse etiam imperantem tacite suum consensum ipso facto declarare; an vero ex constanti obseruantia & exercitio se ipsum adstringere voluisse credendus sit, ad hæc vel illa negotia eodem modo in posterum exercenda, illud ipsum est, de quo merito dubito. Omnia, quæ imperans in republ. respectu suorum subditorum agit, ex mera libertate vel iure imperii agit. Nec credendum est, quod se facile ad certa instituta proprio Marte alligare voluerit, id quod communiter inclinationi eorum, qui imperant, adueriatur. *Prudentia regule* quandoque a principe prudente postulant, vt se ad mores subditorum suorum accomodat, quo magis amorem populi cui præficitur, sibi conciliet, atque adeo instituta ab antecessoribus recepta continuet. Animos Parthorum a se alienauit Vónones, quod, repudiatis patriis moribus, secundum Romanos viueret, diuersus a maiorum institutis, raro venatu, segni equorum cura; quotiens per urbem incederet, læticia gestamine, fastuque erga patrias epulas. Inuidebantur & Græci comites ac vilissima utensilium anulo clausa, sed prompti aditus, obuia comitas, ignotæ Parthis virtutes, noua vitia, & quia ipsorum moribus aliena, perinde odium prauis & honestis. *TACIT. lib. 2. annal. ab init.* Neutiquam tamen ex iustitiæ regulis ad hoc ipsum obstrictus erit, nec statim ex hoc vel illo ordine, ex libertate mera recepto & instituto, imperans se subditis obligasse dici potest. *Liquor vero de meris subditis*: alias sicuti in aliis collectionibus hominum, ita quoque inter eos, qui nexu systematico vel expresso vel tacito continentur, ex diuturna & constanti obseruantia ius nasci posse, periuasissimum habeo.

num habeo.